eskişehir 2013
TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR BAŞKENTİ

ORTA ASYA VE KAFKASLARDA TÜRK ŞİİRİ

ORTA ASYA VE KAFKASLAR'DA TÜRK ŞİİRİ

Eskişehir 2013
Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı

Kapak Ebrusu
Adem AKKUŞ

SUNUŞ

Bizim için şiir, tarihimizle birlikte var olan en eski iletişim dilimizdir. Duyguların sözle ifadesi olan şiir sanatı, duyguları zengin Türk Milleti'nin en başarılı olduğu alanlardan biridir. Yazının henüz kullanılmadığı dönemlerde, hikmetin ve bilginin aktarılmasında şiir sanatının etkin söylemi hayati önem taşıyordu. Az sözle çok şey anlatmak için şiirin efsunlu dünyasına müracat ediliyordu. Böylece kolay ezberlenen ve hafızada kolay tutulan bir yöntemle bilgi ve değerler kuşaktan kuşağa taşınıyor ve geniş bir coğrafyada yankılanıyordu.

Günümüzde şiir "imgelerle konuşma sanatı" olarak tanımlanmaktadır. "İmge" ise "sözcüklerle görüntü çizme sanatı" diye tarif edilmektedir. Demek ki şiir duygulara hitap eden ve iç dünyamızda tarifi mümkün olmayan bambaşka dünyalar oluşturan efsunlu bir sanattır. Bu anlamda şiir, insanı geliştiren, yetiştiren bir tekamül sürecidir. İç dünyamızı derinleştiren ve zenginleştiren bu sanat, insani vasıflarımızı yücelten bir etkiye sahiptir. Bunun en güzel örneği Yunus Emre'nin dizelerinde dile getirildiği gibi "Bir ben vardır bende, benden içeru" mısraları ile kendini göstermektedir.

"Her âdem bir âlem" demiş atalarımız. İşte bu âlemin keşfi ancak şiirle gerçekleşmektedir. Bu yüzden her seviyeden insanımız hayatının bir döneminde mutlaka şiire ilgi duymuş ve şiiri yaşamıştır. Bu nedenle olsa gerek bizim kültürümüzde şiir sanatı bir çok alt ve yan dallara ayrılmış ve çeşitlenmiştir. Bir zenginlik olarak karşımıza çıkan bu durum farklı renk ve farklı kokularda çiçeklerle donanmış geniş bir bahçeyi andırmaktadır.

Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkenti faaliyetleri kapsamında tarihi ve kültürel zenginliklerimizin tespiti ve bunların gündeme getirilmesi çalışmalarına ayrı bir özen

göstermekteyiz. Edebi sanatlarımız içinde müstesna bir yer tutan şiir sanatımızın zenginliklerine küçük bir ayna tutmak ve bu husustaki birikimlerimizden bir demet sunmak amacı ile sizler için bir dizi şiir kitabı hazırladık.

Geniş bir coğrafyada zaman içinde oluşmuş, özü aynı ama renkleri kokuları ve tatları ile birbirinden farklı yedi ayrı şiir kitabını sizlere sunuyoruz. Amacımız günlük telaşlar içinde bakmaya fırsat bulamadığımız bu zenginliğimizi bir nebze sizlere hatırlatmak. Çünkü her biri bir derya olan bu şiir türlerimiz keşfedilmeyi bekleyen birer hazine gibi karşımızda duruyor. Bu kitaplar ise bu deryalara açılan küçük birer kapı gibi sizlere sunuluyor.

- Türk Halk Şiiri
- Türk Tekke Şiiri
- Türk Divan Şiiri
- Tanzimat Sonrası Türk Şiiri
- Cumhuriyet ve Sonrası Türk Şiiri
- Kıbrıs ve Balkanlar'da Türk Şiiri
- Orta Asya ve Kafkaslar'da Türk Şiiri

Yedi kitaptan oluşan bu şiir seçkisinin duygu dünyamızda yeni ufuklar açması ve şiirle zenginleşen gönüllerimizde bir esenlik kaynağı olması dileği ile hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyor, bu süreçte emeği geçen tüm dostları tebrik ediyorum.

Güngör Azim TUNA
Eskişehir Valisi

ÖN SÖZ

Türkçe şiir denildiğinde bunun kaynağını yani asıl coğrafyasını Orta Asya'da aramak gerekir. Zira o coğrafya bizim tarih sahnesine çıktığımız, tarihsel göçe kadar kaldığımız ata yurdumuzdur. Türkçe'nin şiir olarak da ilk ürünleri oralarda verildi.

Orta Asya'dan Anadolu'ya ve Avrupa içlerine göç etmişsek de ata yurtta kalan soydaşlarımız oldu. Bugün onlar Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Azerbaycan'da yaşıyorlar. Bağımsız bu beş cumhuriyetin dışında Rusya Federasyonuna bağlı olarak Tataristan, Çuvaşistan gibi yerler de hâlen Türk nüfusun olduğu yerlerdir. Bunlara Irak'ın Kerkük, Ukrayna'nın Kırım bölgesindeki Türkleri de katmamız gerekir.

İşte bu geniş coğrafya da Türkçe şiirin hâlen yazıldığı/söylendiği yerlerdir. Anadolu'da yaşayan bizlerin de Kıbrıs, Batı Trakya, Makedonya ve Kosova gibi yerlerdeki Türkçe şiirle ilgilenmemiz gerektiği gibi bu coğrafyalarla da ilgilenmemiz ve haklarında bilgi sahibi olmamız bir gereklilik hatta zorunluluktur. Zira buralar bizim dil sınırlarımız ifade ederler. İşte bütün bu geniş coğrafyadaki Türkçe şiir geleneğini tanımak Türkiye'deki Türkçe şiirin de gelenekle bağını kurması ve ondan yararlanması anlamına da gelmektedir.

"Orta Asya ve Kafkaslarda Türk Şiiri" adını verdiğimiz bu çalışma, işte böyle bir niyet ve çabayı ifade ediyor. Kitapta Azarbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Tataristan, Kırım ve Kerkük bölgesindeki Türkçe şiirden örnekler sunuluyor. Şüphesiz ki çok geniş bir şiir birikimiyle karşı karşıyayız. Dolayısıyla bir cilt içinde bütün şairleri tanıtmamız ve onlardan çok sayıda şiir örneği vermemiz mümkün değildir. Bu yüzden çalışmamızı ilgili ülkenin en çok tanınmış şairleri ve onlardan seçtiğimiz şiirlerle sınırlandırdık. Şunu da belirtelim: Yazım ve noktalama konusunda şairlerin tercihlerine uyduk. Kendimizce bir değişikliğe gitmedik.

Kitapta yer alan şiirlerin büyük bir bölümünün bugünkü Türkçe'ye söyleniş biçimlerini de verdik. Çünkü Türkiye Türkçesi ile o ülkelerde kullanılan Türkçe arasında önemli ölçüde ses ve söyleyiş farkları mevcuttur. Bu da şiirleri anlamayı güçleştirebilirdi.

Bu kitabımızda başka kaynakların yanı sıra Kültür Bakanlığımızın hazırladığı Türkiye Dışı Türk Edebiyatı Antolojisi'nden önemli ölçüde yararlandık. Yine konu ile ilgili uzunca bir giriş yazısına ve değerli üç yazarımızın makalelerine yer verdik. Kendilerine bu vesile ile teşekkür ediyoruz.

M. Selim EREN

İÇİNDEKİLER

Sunuş.....3
Ön söz.....5

1. BÖLÜM
Orta Asya ve Kafkaslar'da Türkçe Şiir.....11

2. BÖLÜM
Okuma Metinleri.....19
Hüseyin Yeniçeri/Ana Dili ve Bahtiyar Vahapzâde.....19
Bünyamin Özgümüş/ Kazak Edebiyatının
Belli Başlı Temsilcileri.....25
Ertuğrul Karaş, Bahçesaray ve Şakir Selim'in
"Bagçasaray" Şiiri Üzerine.....29

3. BÖLÜM
Orta Asya ve Kafkaslar'da Türk Şiiri.....31
Azerbaycan'da Türk Şiiri.....31
Mirze Elekber Sâbir.....31
Abdulla Şaiq.....35
Hüseyin Câvid.....37
Ehmed Cavad.....38
Muhammed Hüseyin Şehriyar.....40
Samet Vurgun.....42
Resul Rıza.....45
Yehya Şeyda.....47
Bahtiyar Vahapzade.....48
Hikmet Ziya.....53
Fikret Koca.....55
Anar.....56
Memmed Aslan.....58
Abbas Abdulla.....59
Vagif İbrahim.....60
Ramiz Rövşen.....61
Zelimxan Yaqub.....62

Rüstem Behrudi 64
Gülhani Penah 66
Nazım Ahmetli.....67
**
Türkmenistan'da Türk Şiiri 68
Mahtumgulı Firâgî 68
Garaca Burunov.....75
Rehmet Seyidov 78
Ata Atacanov.....81
Gara Seyitliyev 85
Mammed Seyidov 88
Berdinazar Hudaynazarov 89
Allaberdi Hayıdov 94
Kerim Gurbannepesov.....99
Oraz Yağmur 102
Amanmırat Bugayev 103
Şehribossan Geldimemmedova.....105
***
Özbekistan'da Türk Şiiri 107
Abdurauf Fitret.....107
Abdülhamit Süleyman Çolpan 109
Gafur Gulam 114
Aybek.....116
Şükrilla 118
Miraziz Azam.....120
Cemal Kemal 122
Abdulla Aripov.....124
Azim Süyün 125
Halime Hudayberdiveya 127
Muhammed Yusuf 128
Mirza Kencebek.....131
Kahhar Bahşı Kadiroğlu.....132
**
Kırgızistan'da Türk Şiiri 134
Alıkul Osmonov 134
Midin Alıbayev.....136

Kayrıke Mukaşova 138
Ergeşbay Uzakbayev 140
Aşıraalı Aytaliyev 144
Abdılda Belekov 145
Akbar Toktakunov 147
Altınbek İsmailov 149
**
Kazakistan'da Türk Şiiri 151
Ömer Şorayakulı 151
Magcan Cumabayev 153
Şolpan İmanbaykızı 156
Cumağali Sain 157
Mağiraş Sarıkkızı 161
Kasımhan Begmanulı 162
Bavırcan Usenulı 166
Erlan Cünis 168
**
Tataristan'da Türk Şiiri 170
Musa Celil 170
Rehim Sattar 172
Zeki Nuri 174
Gerey Rehim 177
Redif Gataş 178
Ravil Feyzullin 181
Müderris Eglemov 184
Zinnur Mansurov 185
**
Kırım'da Türk Şiiri 188
Numan Çelebicihan 188
Abdullah Lâtifzâde 189
Şamil Alaatdin 192
Yunus Temirkaya 194
Bilal Mambet 195
Şeryan Ali 197
Şakir Selim 198
Valeri Basırov 200
Yunus Kandım 201
**

Kerkük'te Türk Şiiri 203
Bedrî.....203
Mehmed Es'ad Erbîlî.....204
Esad Naib.....205
Sait Besim Demirci 207
Tevfik Celal Orhan 208
Nesrin Erbil.....209
Erşat Hürmüzlü 210
Osman Mazlum 211
Nihat Akkoyunlu.....212
Salâh Nevres 213
Mustafa Ziya 214
Şemsettin Küzeci.....214
**
Kaynakça 216

1. BÖLÜM

ORTA ASYA VE KAFKASYA'DA TÜRKÇE ŞİİR

Ön sözde de belirtildiği gibi Türkçe, kullanıldığı coğrafya itibarıyla sınırları çok geniş olan bir dildir. Bu coğrafya Japon denizinden Adriyatik'e, Kuzey Afrika, Balkanlar ve Ön Asya'ya kadar uzanır. Bu kitapta Türkçe'nin Orta Asya ve Kafkasya bölgelerindeki şiir örnekleri yer alıyor.

Türkçe, bu anlamda Türkiye dışında bağımsız olan beş Türk cumhuriyetinde ve Rusya federasyonuna bağlı özerk cumhuriyetlerde yazı ve konuşma dili dolayısıyla şiir dili olarak kullanılmaktadır. Şüphesiz ki her ülkede Türkçe şive ve lehçe olarak kimi farklılıklar gösterir. Ama bu farklılıklar ne olursa olsun sonuçta adı Türkçe'dir. Onu Kazak, Özbek, Kırım Türkçesi şeklinde ifade etmek sadece lehçe farklılıklarına işaret etmek demektir.

Bu ülkelerden Azerbaycan'ın şiiri Türkçe şiirin çok zengin bir kolunu oluşturur. Burada üretilen şiir genel Türk şiirinin edebi özelliklerinin yanı sıra kendine özgü hususiyetler de kazanmış, bütün Doğu edebiyatlarını etkileyen sanatçılar yetiştirmiş, çok eski bir tarihe sahip bir şiir olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu lehçeler içinde Türkiye Türkçesine en yakın dil, Azeri Türkçesidir. Bu yakınlık Anadolu Türkçesi ile Azerbaycan Türkçesinin Batı Türkçesi adı verilen Oğuzca'nın kolları olmasıyla ilgilidir. Bu iki Türkçe'nin ortaya koyduğu edebiyat 16.

yüzyıla kadar birbirine çok yakın özellikler taşımaktaydı. Ancak çeşitli tarihî nedenlerle bu iki Türkçe, birbirinden ayrıldı. Yine de bu iki kol arasında ortak birçok yönün bulunması, giderek ortaya çıkmış ayrılıklara rağmen bilinen bir gerçektir.

Azerbaycan şiirinin geçmişi 12. ve 13. yüzyıllara kadar uzanır. Daha çok sözlü geleneğin hâkim olduğu Azerbaycan'da bu dönemdeki şiir dili ağırlıklı olarak Farsça'dır. 14. yüzyıldan sonra bölgeye yönelen Türk akınları ise burada Farsça'nın etkisini kırarak Türkçe'yi şiir dili hâline getirmiştir. Bunun en önemli kanıtı ise mesela 15. yüzyılda gerek saz şiirinin, gerek klasik şiirin Kadı Burhaneddin, Nesimi gibi güçlü temsilcilerini yetiştirmiş olmasıdır. Modern döneme kadar bu süreç benzer çizgide devam etmiş ve burada da Osmanlı şiirindekine benzer tarzda klasik şiirle halk şiiri beraberce yürümüştür. Hem Osmanlı hem Azeri edebiyatı içinde sayılan Fuzûli, 16. yüzyılda dünya çapında büyük lirik şair olarak bu iki lehçenin ortak şairi olarak önem taşır. Bu süreç 19. y.yıla kadar devam eder.

19. yüzyıla gelindiğinde ise Kuzey Azerbaycan'ın Rus işgaline girmesi, Güney Azerbaycan'ı İran egemenliğine sokulmuştur. Bu durum, Azerbaycanlı şairleri özgürlük, millet, vatan, kavramlarını öne çıkarmaları sonucunu doğurmuştur.

Şüphesiz ki şiirin ve edebiyatın gelişmesi bir anlamda dergi ve gazetelere bağlı bir olaydır. İşte Azerbaycan'da da 1875'te Azeri Türkçesi'yle ilk gazete (Ekinci) çıkarılmış, Mirze Feteli (Fethali) Ahundov, Hasanbey Zerdabi, Mirze Kâzım Bey gibi toplumsal konulan işleyen edebiyatçılar yetişmiştir.

20. yüzyıl başlarında Rusya'da başlayan değişimler Azerbaycan'da millî benliğe dönüş eğilimini güçlendirmiştir. Türkçülük, İslâmcılık, Batıcılık akımları gündeme gelmiş; özellikle Türkçülük hareketi çevresinde dergiler, gazeteler yayımlanmıştır.

Başlangıcından günümüze Azerbaycan şiirinde çok sayıda şair yetişmiştir. Bunlardan bazılarının isimleri şunlardır. Abbas Abdulla, Abdullah Şaik, Ahmed Cevad, Babi Bedelov, Bahtiyar Vahapzade, Cafer Cabbarlı, Ehmed Cemil, Fikret Sadık, Fikret

Goca, Hüseyin Cavid, Mirza Alekber Sabir, Mehmed Rahim, Mehmed Araz, Mirza Şefi Vazeh, Molla Penah Vâkıf, Resul Rıza, Rüstem Behrudi, Samed Vurgun, Zelimhan Yakup.

Türkmenistan'daki Türk şiir için de benzer şeyler söylenebilir. Burada da Türkçe şiirin kökenini sözlü şiir oluşturur. Türkmenistan'da klasik anlamda ilk önemli şiirlerin şairi ise Mahdumkulu'dur. Denilebilir ki Türkmen Türkçesi onunla yazılı bir dil olma vasfı kazanmış, dolayısıyla yazılı bir şiir dili olmuştur.

Sözü edilen süreç 17. 18. y.yılı ifade eder. Mahdumkulu'nun açtığı bu yolda Seydi, Zelili, Nurmuhammed Andalıb, Şeyda, Gayıbı gibi önemli şairler yetişir. 19 ve 20. asır ise bu geleneğin daha zengin ürünlerle devam ettiğini gösterir. 19. asırda yetişen Kemine, Aşıkı, Kâtibi, Dosmemmet gibi şairler bu gelişmenin örneklerini verirler.

20. asra gelindiğinde ise Dovan Şahır, Gara Şahır, Oraz, Yağmır, Bayram Şahır, Körmolla, Abdırazak ve Muhammed Atayev gibi isimler Türkmenistan Türk şiirinin önemli temsilcileri olarak şiir tarihindeki yerlerini alırlar.

Türkmen Türkçesi'yle yazılan bu şiir kon ve temaları itibarıyla Azerbaycan şiirine benzer. Önceleri geleneksel çizgide geleneksel temaları işleyen bu şiir, Türkmenistan'ın Rus etkisine girmesiyle birlikte konu ve tema bakımından farklılaşmaya başlar. Daha ideolojik söylemler göze çarpar. Yeni hayat ve düşünce tarzının konuları öne çıkar. Ama bütün bunlara rağmen geleneksel konular da varlığını devam ettirir.

Özbek şiirinin de kökleri çok eskilere dayanır. Bunun en önemli sebebi Özbeklilerin çok zengin bir kültürden gelmeleridir. Köktürk Bengütaşlarına kadar uzanan bu zengin geçmiş bütün asırlar boyunca Özbek şiirini beslemiş ve geliştirmiştir.

Bu genel tespiti bir yana bırakacak olursak Özbekistan'daki Türk şiirinin izlerini öncelikle 13. y.yıldan itibaren değerlendirmek gerekir. Ahmet Yesevî şiir geleneği bu bağlamda Özbek şiirinin en karakteristik özelliklerini yansıtır.

Özbek şiirinin bir özelliği de Azerbaycan şiiri gibi Fars şiirinden beslenmesidir. Keza aynı şekilde Osmanlı sahasındaki Türkçe şiirin de bu şiirde etkileri olduğu söylenmelidir.

Özbek şiirini de klasik dönem, Bolşevik devri Özbek şiiri, Sovyet şiiri etkisindeki dönem, Yeni dönem gibi sınıflara ayırmak mümkündür. Dolayısıyla bu şiirde millî tema ve konular, Sovyet etkisiyle ideolojik bir havaya da bürünmüştür.

Fakat bu değişim ve etkilenmeler ne olursa olsun Özbek şiir Özbek Türkçesinin dil ve anlatım imkânlarıyla oluşmuş zengin bir şiir geleneğidir. Bu gelenek içinde dünden bugüne Abduruf Fıtret, Hamza Hakimzâde, Abdülhamit Süleyman Çolpan, Gafur Gulami, Aybek, Hamid Alimcan, Mirtemur, Umsan Nasır, urab Töle Şuhret, Eskad Muhtar, Şukrulla, Mirmuhsin gibi önemli şairler yetiştirmiş bir şiirdir.

Kazak Türk şiiri de bu coğrafyadaki Türkçe konuşan diğer topluluklarının şiirine benzer. Onlarda da neredeyse son yüzyıla kadar göçebe yaşam ağırlıkta olduğu için yazılı kültürden çok, sözlü kültür gelişmiştir. Buna bağlı olarak da Halk edebiyatı ürünleri bir hayli fazladır. Anız-ertegiler (efsane-masallar), makal-meteller (atasözleri), şeşendik sözler (kıssalar), ölenler (türküler), aytıslar (atışmalar) gibi sözlü kültür ürünleri yaygındır. Geçmişte akın denilen ozanlar, halk arasında çok önemli bir yere sahipti. Bunlar birbirleriyle atışırlardı. Bu atışmalar sırasında tarihî, dinî ve günlük meseleler dile getirilirdi. Bu gelenek Kazakistan'da hâlâ devam etmektedir. Bu durum nedeniyle geçmişten günümüze kadar gelebilen yazılı eserler çok fazla değildir.

Kazak yazılı edebiyatının dolayısıyla şiirinin daha çok 19. yüzyılın başlarından itibaren meydana geldiğini söyleyebiliriz. Bunun öncülüğünü Mahambet Ötemisulı yapmıştır. Çağdaş Kazak edebiyatının ilk temsilcileri ise Çokan Velihanov, Ibıray Altınsarı ve Abay Kunanbayev'dir. Bunlara ilave olarak şu isimleri de belirtelim: Magcan Cumabayev, Mir Jakıp Dulatulı, Abay Kunanbayev, Olcas Süleymanov, Muhtar Şahanov, Almas Ahmetbekulı, Abay Kunanbayoğlu, Sabit Dönentaev, Ğalımbek Jumatov.

Kırgızistan da Türkçe şiirin ürün verdiği bir coğrafyadır. Geleneksel şiir elbette sözlü kültüre dayalı olarak bu kültürden beslenmiş bir şiirdir. Yazılı edebiyat sürecinde ise Kırgız edebiyatında kurucu isimler olarak öncelikle Togtogul Satılganov ile Tokolog Moldo'dan bahsedilmelidir. 19. asırda çok ünlü olan bu isimleri daha sonraları A. Cutakayev, Isak Şaybekov takip eder. İşlenen temalar ağırlıklı olarak milliyetçilik ve millî değerlerdir. Yine sanayileşmeye dönük bir eleştiri de dikkati çeker.

Kırgızların 1924 yılında bir gazeteye sahip olmaları şiiri de canlandırır. Bu dönemde yazdıklarıyla dikkat çeken en önemli isimler A. Tokombayev, K. Bayalinov, K. Malikov'dur. Bu şairlerin şiirleri de büyük ölçüde gelenekten beslenir. Şairler, şiirlerinde halk şiirinin kalıplarını kullanırlar.

Bu yıllardan sonra Sovyet ideolojinsin genç şairleri etkilediği de görülür. Bu durum ortaya milliyetçi şiir çizgisinin karşısına Marksist şiir çıkarır. Bu tarz şiirlerde de bu ideolojiye bağlı olarak işçilerin sorunları ve millî değerlere yönelik düşmanlık göze çarpar. Bundan sonraki dönemde ise M. Elebayev, C. Bökonbayev, C. Trusbekov gibi isimler öne çıkarlar.

Orta Asya coğrafyasında Türkçe şiirin var olduğu bir coğrafya da Tataristan'dır. Bu coğrafya da da şiirin geçmişi sözlü ürünlere dayalıdır. Yazılı edebiyata geçince de sözlü geleneğin etkileri uzunca bir süre devam eder. Ama zamana bağlı olarak önemli yenilikler de görülür. Bu coğrafyanın tarihsel gerçekliklerine bağlı olarak Tataristan şiiri de milliyetçi bir şiiridir.

Adları anılması gereken şairlere gelince 17. asırda dini ve tasavvufi şiirleriyle tanınan Mevla Kulı, yenileşme döneminde Abdurrahim Utuz İmeni, Abdülcabbar Kandali, Yakov Emilyanov sözü edilmesi gereken ilk isimlerdir. Bunları daha sonra Kul Ali, Muhammetyar Otuz İmeni, Kandali, Emilyanov, Abdullah Tukay, Mecit Gafuri, Zakir Dertmend gibi isimler takip eder.

Kırım Türkleri de yazılı edebiyatları meydana gelene kadar güçlü bir halk edebiyatı ortaya koymuşlardır. Bölgenin

Osmanlı İmparatorluğu'na bağlanmasından sonra klasik tarzda şekillenmeye başlayan Kırım edebiyatı, Kuzey Türkçesi ve Osmanlı Türkçesi olmak üzere iki kolda gelişir.

Kırım Türk edebiyatı da Rus coğrafyasındaki diğer Türklerin edebiyatları gibi çeşitli dönemlerde incelenmelidir. Hanlık, Rus İstilâsı, 1905- 1917, 1944'ten günümüze kadar olan dönem şeklinde inceleyebileceğimiz süreçte Kırım şiiri tarihsel olaylara bağlı olarak gelişir. Kırım Türk şiiri buna bağlı olarak Milliyetçilik ve Sovyet ideolojisi etrafında şekillenir.

Sözü edilmesi gereken isimlere gelince XV. asırdan itibaren Kırım'da Mengli Giray ve Hüseyin Kefevî (15. asır), Bora Gazi Giray (Gazaî) ve Rammayıl Hoca (16. asır), Aşık Ömer, Mustafa Cevheri, Leylâ Bikeç, Âşık Arif, Can Muhammed ve Edip Efendi (17. asır) gibi ünlü şairler yetişmiştir.

XVIII. asra kadar Osmanlı tesiri altında gelişen Kırım Türkçesi ve edebiyatı 1783 yılında Kırım'ın Rusya'ya ilhakı ile gittikçe zayıflar. Rusların Kırım'ı ilhakıyla durgunluk dönemine giren Kırım Edebiyatı, XIX. asrın ikinci yarısından itibaren canlanmaya başlar. Canlanma hareketini Abdurrahman Kırım Hace ve Abdurrefî Bodanski, İsmail Gaspıralı, Hasan Nuri gibi yazar ve eğitimciler başlatmıştır.

1905 Meşrutiyet inkılâbından sonra Rusya'da yaşayan bütün Türk boylarında olduğu gibi, Kırım Türkleri'nde de millî edebiyat yolunda çalışmalara hız verilmiştir. 1.Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Türkiye ile münasebetler kesilmiş ve İstanbul'un yerini Kazan almıştır. Bu dönemin önemli temsilcileri, Şamil Toktargazi, Hasan Çergeyev, İlyas Boranganski, Ali Bodanski, İsmail Lemanov, Osman Akçoraklı, Mehmet Nüzhet, Abdullah Latifzade, Seyyid Abdullah Özenbaşlı'dır.

1917 Devrimi Kırım Türkleri'nin siyasî ve sosyal hayatlarında yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu dönemde edebî eser verenler, Hasan Çergeyey, Mehmet Nüzhet, Abdullah Latifzade, Ömer İpçi, Bekir Çobanzâde, Yakup Şakirali gibi ediplerle Abdurrahim Altanlı, Ziyaddin Cavtöbeli, Cafer Gaffar, İlyas

Tarhan, Irgat Kadir, Mahmut Nedim, Eşref Şemi-zade, Kerim Camanaklı gibi gençlerdir.

Sonraki dönemlerde ise Yıldız dergisi etrafında toplanan Mehmet Bekirov, Yusuf Bolat, S. Müjdabayev, Çerkez Ali, Riza Halid, Bilal Mambet, İsa Abduraman, Zakir Kurtnezir gibi isimler dikkati çekerler.

Irak Türkmenleri yaşadıkları bölgede köklü bir geçmişe sahip olan bir Türk topluluğudur. Dolayısıyla onlar da zengin bir şiir geleneğine sahiptirler. Bu şiir, başlangıcı itibarıyla elbette sözlü kültüre dayalıdır. Daha sonra Türkmenlerin, Irak'ta meydana getirdikleri yazılı edebiyat, tarih boyunca gelişerek devam etmiş ve zengin bir miras olarak, günümüze ulaşmıştır.

Irak Türkmen şiirini iki ana dönemde incelemek mümkündür. Başlangıcından 1918'e kadar olan dönem ve çağdaş edebiyat dönemi. Irak Türkmen şiirinin ilk önemli temsilcisi Nesîmî (öl. l417)'dir. 16. yüzyılda yetişen Fuzûlî (öl. 1556) ise, Irak Türkmen edebiyatının en güçlü isimlerinden birdir. Bu iki isme 16. yüzyılda yetişen Ahdî, Bağdatlı Ruhî, Nevres-i Kadim, Nevrûzî, Erbilli Garibî Haydaroğlu, Şeyhoğlu gibi isimler eklenmelidir.

19. yüzyılda daha güçlü bir edebî kuşağın yetiştiği görülür. Bunların arasında Safî, Şeyh Rıza, Urfî özellikle sayılmalıdır. 20.yüzyılın başlarından itibaren ise Zeynelabidin, Baha ve Rauf Görkem ilk akla gelen şahsiyetlerdir.

1908 Meşrutiyeti Osmanlı'nın genelinde olduğu gibi Kerkük'te önemli gelişmelere yol açar. Peşpeşe çıkan dergi ve gazeteler edebiyat dünyasına büyük bir canlılık getirir. Bu gelişme Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden ve 1918'den sonra bu bölgenin işgale uğraması üzerine sarsıntı geçirmişse de Türkçe şiir varlığını sürdürür. Söylenebilecek tek olumsuzluk modern şiir dönemine intibakı geciktirmesidir. Değilse eski şiir geleneği çizgisinde ürünler verilmeye devam eder. Hicri Dede, Hıdır Lütfi, Mehmed Sadık, Reşid Akif Hürmüzlü, Esad Naib, Nazım Refik Koçak, Osman Mazlum Mehmed İzzet Hattat bu anlamda ismi anılması gereken şairlerdir.

Bu süreçten sonra Türkiye'deki edebî akımlar geç de olsa Kerkük şiirini etkilemeye başlar. Geleneksel tarzın iyice kökleşmesi yeni şiir anlayışının yadırganmasına sebep olur. 1950'li yıllardan sonra ise şiir alanında sadeleşme hareketinin etkileri görülmeye başlar. Tevfik Celal Orhan, İzzettin Abdi Beyatlı, Ata Terzibaşı, Nesrin Erbil ile Salah Nevres bu tarz şiirin öncüsü olurlar.

2. BÖLÜM

OKUMA METİNLERİ

ANA DİLİ VE BAHTİYAR VAHABZADE

Hüseyin YENİÇERİ

Bir ülkenin eğitim ve öğretim dilini belirlemesi doğrudan kendi egemenlik haklarındandır. Bütün millî devletler bunun bilincindedir. Türk devletinin de eğitim-öğretim dili Türkçedir. Ülkeyi yönetenlerin başka dillerde eğitim-öğretim isteklerine çok ciddi ve net biçimde karşı tavır almaları ve "tek dil"le eğitim-öğretimin ülke bütünlüğü için ne kadar önemli olduğunun bilincinde olmaları gerekir.

Çünkü dilimiz 3500 yıllık konuşma ve 1300 yıllık hem konuşma, hem yazılı ürün verme geleneğine sahip köklü bir dildir. Bu dil dünyanın en renkli ve en köklü edebiyatlarından birini vücuda getirmiştir. Böyle bir zenginlikten ve kaynaktan haberdar olamayanlarda Türk kültürüne mensubiyet bilinci gelişemez. Bu bilinç olmayınca insan ne milliyetçi ne yurtsever olur. Ülke çıkarlarını savunamaz. Ülke bütünlüğünün nasıl bir güç kaynağı olduğunu kavrayamaz.

Hem Türk Edebiyatının renkliliğini vurgulamak hem de Türkçe sevgisini doruklara taşındığı bir örnek sunmak amacıyla büyük Azeri Türkçesi şairi Bahtiyar Vahabzade'nin "Ana Dili" adlı şiiri incelemeyi yararlı görüyorum.

Dil açanda ilk defa 'ana' söylerik biz
Ana dili'adlanır bizim ilk dersliyimiz.
İlk mahnımız laylanı anamız öz südüyle
İçirir ruhumuza bu dilde gile-gile

Şair, şiirine bu dizelerle başlıyor. Burada bir bakıma şiirine verdiği adı açıklıyor. Dile neden ana dili dendiğini belirtiyor. Dillenmenin 'ana' sözcüğü ile başladığını, dili ilk öğretenin analar olduğunu, anaların çocukları uyutmak için söyledikleri ninnilerin ilk öğrenilen türküler olduğunu, bu türküleri de çocukların ruhlarını beslemek için söylediklerini anlatıyor. Burada çocukların karnını nasıl ana sütü doyuruyorsa ruhlarını da ninniler doyurur, düşüncesi var. Şair bu yaklaşımıyla Yahya Kemal'in "Bu dil ağzımda annemin sütüdür." sözünü hatırlatıyor bize.

Şiirin ikinci bölümü altı dizeden oluşuyor. İlk iki dizeden sonrakiler şiirin sonunda da tekrarlanıyor. Bu yüzden bu bölüm bir kat daha önem kazanıyor. İlk iki dizede dilin insanın ruhu, aşkı ve canı olduğunu; insanların dil aracılığıyla birbirleriyle sözleştiklerini belirtiyor:

Bu dil -bizim ruhumuz, eşgimiz, canımızdır.
Bu dil -birbirimizle ehd-i peymanımızdır.

Bu dizelerden şairin, dilin bir millet için ne anlama geldiğini çok iyi bildiği çıkarılabilir. Bugün dilimizdeki yozlaşma ve yabancılaşmanın eriştiği boyutlar göz önüne alınırsa Vahabzâde'nin büyüklüğü ve önderliği daha iyi anlaşılır. Türkçeyi ihmal edenlerin aslında kendi ruhlarına ıstırap çektirecekleri, seven ve sevilen olmakta zorlanacakları, canlarını, varlıklarını yitirecekleri gerçeğini işlemektedir.

Şiirin nakaratını oluşturan dizeler, bir millî kültür öğesi olan dilin atalar mirası olma özelliğini vurguluyor. Dil bize atalarımızdan kalan bir değerdir, bir hazinedir, bir can suyudur. Yok olması milletin de yok olması sonucunu doğurur. Yozlaştırılması, yabancılaştırılması da milletin değerlerinin yitirilmesi demektir. Elimizdeki bu hazinenin gözümüzü budaklardan koruduğumuz gibi korunması gerekir. Bu miras çocuklarımıza olduğu gibi - yozlaştırılmadan, yabancılaştırılmadan - bırakılmalıdır. Aynı zamanda bu, bizim boynumuzun borcudur:

Bu dil -tanıtmış bize bu dünyada her şeyi
Bu dil -ecdadımızın bize goyup getdiyi
En gıymetli mirasdır, onu gözlerimiz tek
Goruyup, nesillere biz de hediyye verek

Şiirin üçüncü bölümünde dil-coğrafya, dil-tarih, dil-millet, dil-dünya görüşü ve dilin yapı taşı olan sesin oluşumundan söz ediliyor. Vahabzâde'nin şairliği, düşünce adamlığı yanında bir bilim adamı olduğu -özellikle dilbilim uzmanı olduğu- anlaşılıyor.

Bizim uca dağların sonsuz ezemetinden,
Yatağına sığmayan çayların hiddetinden,
Bu torpağdan, bu yerden,
Elin bağrından gopan yanığlı neğmelerden,
Güllerin renglerinden, çiçeklerin iyinden,
Mil düzünün, Muğan'ın sonsuz genişliyinden,
Ağ saçlı babaların aglından, kâmalından,
Düşmen üstüne cuman o gıratın nalından,
Gopan sesden yarandın.
Sen halgımın aldığı ilk nefesden yarandın.

Bakü Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Bölümü'nü bitiren ve aynı bölümde öğretim üyeliği yapan şairin bilim adamlığı özelliği bu dizelere yansımış. Bir dilin özellikleri arasında oluştuğu yerin, toprağın -dağın, düzlüğün, ırmağın, denizin, bitki örtüsünün, iklimin, esen yellerin, yağan karın, yağmurun- önemli bir yeri vardır. Söz gelişi Azeri Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasında az da olsa ayrımlar vardır. İncelediğimiz şiirde değişik yazılan sözcükler olması bu ayrımlara örnektir. İşte burada Vahabzâde dilin oluşumunda bu gerçeği dile getirmiştir.

Tasvir ögelerinin ağır bastığı bu dizelerde dilin akıcılığı dikkat çekmekte, ayrılma durumu eki -den'in 11 kez yinelenmesiyle şiir eşsiz ve özgün bir ahenk kazanmaktadır. Altı dize boyunca süren dil-coğrafya ilişkisi tasvirinden sonra tek dize ile dil-dünya görüşü

ilişkisine yer verilmiş. "Ağ saçlı babaların aglından, kâmalından" dizesi, dilin bir milletin düşünce sisteminin aynası olduğunun şiirsel anlatımıdır. Buna göre dili yaratanların değer yargıları, kişilikleri, zevkleri dile yansır. Söz gelişi Türkçeye bakılarak Türk milletinin gerçekçiliği, kadın-erkek ayrımcılığı yapmadığı, verdiği sözde durduğu rahatlıkla anlaşılabilir. Sonraki iki dizede ise dil-tarih ilişkisi vurgulanmıştır. Bu bölümün son dizesi ise konuşma sırasında çıkan sesin nefesten oluştuğu belirtiliyor ki bu tamamen sesin bilimsel açıklamasıdır.

Dördüncü bölümde dil-düşünce, dil-edebiyat ve dil-tarih ilişkisi 6 dize halinde ele alınmış:

Ana dilim, sendedir halgın aglı, hikmeti,
Ereb oğlu Mecnun'un derdi sende dil açmış.
Üreklere yol açan Füzuli'nin sen'eti,
Ey dilim,gudretinle dünyalara yol açmış.
Sende menim halgımın gahramalığla dolu
Tarihi verağlanır.

Halkın aklının, düşüncesinin dile yansıdığı bütün dil bilginlerince bilinen bir gerçek. Vahabzâde de bir dil bilgini olarak bu gerçeği ilk dizede vurguluyor. Türkçede önemli ögenin sonra söylenmesi yöntemi atalarımızın gerçekçiliğinin bir sonucudur. Çünkü doğal, toplumsal ve ruhsal olaylarda daima önemli durum veya nesne sonradan ortaya çıkar.

Yine kurallı cümlelerde yüklemin sonda bulunması yüklemin öneminden kaynaklanır. Demek ki atalarımız yapılan işe, eyleme önem veriyorlar. Vahabzâde'nin "hikmet" dediği budur. Fuzuli'nin mesnevisinin kahramanı Mecnun'dan söz edilmesi ise dil-edebiyat ilişkisini vurgulamak içindir. Şiirde "Leyla vü Mecnun"dan söz edilmesi birkaç nedenle açıklanabilir: Biri bu eserin 16. yy. Azeri Türkçesiyle yazılmış olmasıdır.

Edebiyatımızda birçok Leyla vü Mecnun yazılmasına karşılık en başarılısı Fuzuli'ninkidir. İkincisi bu eser Türkçenin

şaha kalktığı, bütün güç ve kudretinin dile geldiği bir üründür. Üçüncüsü başka milletlerin dilci ve edebiyatçılarının beğenisini kazanmış, dillerine çevirilmiş olmasıdır. Şair bunu "dünyalara yol açmış" ibaresiyle ifade ediyor. Şairin dil-edebiyat ilişkisini vurgulamakta amacı ise dilin ölümsüzlük kazanmada yalnızca edebiyatın ve edebiyatçının yerini belirtmek değil, edebiyatın varlığını dil malzemesine borçlu olduğunu da vurgulamaktır. Bölümün son iki dizesinde dil-tarih ilişkisine dokunuluyor. Burada da geçmişte yaşananların dil kabı veya kalıbı ile günümüze aktarıldığı söylenmek istenmiştir.

Şiirin beşinci bölümü önce söylediklerinin imbikten geçirilmiş biçimi gibidir. Dilin önemi, işlevi, değeri ancak bu sözlerle ve bu kadar isabetli belirlenebilir. Herhalde sanatçıları ölümsüzleştiren tılsım böyle yazmakla bulunmaktadır:

Sende neçe min illik menim medeniyyetim
Şan-şöhretim şahlanır.
Menim adım, sanımsan!
Namusum, vicdanımsan!
Milletlere, halglara halgımızın adından
Mehebbet destanları yaradıldı bu dilde.

Yinelenen dizeler sayılmazsa şiir bu bölümle sonlanmaktadır. Şair burada birkaç bin yıllık uygarlığımızın, bilgi birikimimizin dille günümüze taşındığını, saklandığını söyledikten sonra dilin millî kimliği yarattığı, milleti tanıttığı ve değerli kıldığı gerçeğini belirtiyor. Dili bir namus, bir vicdan olarak niteliyor. Dili yozlaştıranların, ihmal edenlerin neleri yozlaştırdığı, neleri ihmal ettikleri açıkça anlaşılıyor. Son dizelerde ise Türkçenin yarattığı sevgi temelinden yükselen sanat eserleri ve dünyaya örnek olacak nitelikteki destanların varlığından söz ediliyor.

Şiir dili çeşitli açılardan işlemek bakımından çok başarılı. Bilgi vericilikle içten duyguların dikkat çeken kaynaşımı. Zaman zaman epik ögeler şiirin dokusunda değişik nakışlar oluşturmuş.

Ele alınan tema, ancak usta bir şairin kaleminden şiirleştirilecek zorlukta. Buna karşın duygu ve düşünceler su gibi akıyor. Şair zoru başarmanın hazzını yaşamış olmalı. Temayı iyi bilmesi, dile karşı sevdası, sözcük seçiminde ahenk öğelerine dikkat ve Türkçenin şiir diline yatkınlığı... Şairin başarısının köşe taşları.

Bahtiyar Vahabzade, Azeri Türkçesinin en büyük şairlerinden biri olarak yurdumuzda ve dünyada tanınmıştır. 1959 yılında yayımladığı Gülistan şiiriyle ikiye bölünmüş Azerbaycan'ın birliği temasını işleyerek Azeri birliğini temsil eden bir sembol olmuş, 1995 yılında aldığı İstiklal nişanı ile Azeri özgürlük mücadelesinin yılmaz savaşçılarından biri olduğunu kanıtlamıştır.

(Ortadoğu Gazetesi, 26.01.2011)

KAZAK EDEBİYATININ BELLİ BAŞLI TEMSİLCİLERİ

Bünyamin ÖZGÜMÜŞ

Kazaklar, 20. yüzyılın başlarına kadar göçebe olarak yaşamaktaydılar. Bundan ötürü onlarda yazılı kültürden çok, sözlü kültür gelişmiştir. Halk edebiyatı ürünleri bir hayli fazladır. Anız-ertegiler (efsane-masallar), makal-meteller (atasözleri), şeşendik sözler (kıssalar), ölenler (türküler), aytıslar (atışmalar) gibi sözlü kültür ürünleri yaygındır. Geçmişte akın denilen ozanlar, halk arasında çok önemli bir yere sahipti. Bunlar birbirleriyle atışırlardı. Bu atışmalar sırasında tarihî, dinî ve günlük meseleler dile getirilirdi. Bu gelenek Kazakistan'da hâlâ devam etmektedir. Jambıl Jabayev (1846-1945) bu akınların en meşhurlarındandır. Ötegen Batır, Şuransı Batır gibi Kazak; Manas, Köroğlu ve Battal Gazi gibi birçok Türk topluluğunda yaygın olan diğer Türk destanlarını büyük bir başarıyla söylemiştir. Kendisi Kazakistan ve diğer Türk cumhuriyetlerinde çok tanınmaktadır.

Kazak edebiyatı, yukarıda da söylediğimiz gibi daha çok sözlü bir edebiyata dayandığı için geçmişten günümüze kadar gelebilen yazılı eserler çok fazla değildir. Fakat son zamanlarda sözlü geleneğin yazıya aktarılmasına önem verilmektedir. Bu vesileyle Şeşendik Jırları Büyüklerin Halk Şarkıları" (Almatı 1993), Şeşendik Sözder "Büyüklerin Sözleri" (Almatı 1993), Ejelki Devir Edebieti 1-2 "Evvelki Devir Edebiyatı 1-2" (Almatı 1991), Batırlar Jırı Kahramanların (Kahramanlık) Türküleri (Almatı 1989), Abılay Han (Almatı 1993), Kazaktın Bi-Şeşenderi "Kazakların Eski Ataları" (Almatı 1993), Kazak Handıgı Devirindegi Edebiet Kazak Hanlığı Dönemindeki Edebiyat" (Almatı 1993) gibi kitaplar eski Kazak kültürünü yeni nesle aktarabilmek ve bugün ile köprü kurabilmek amacıyla kaleme alınmışlardır.

Kazak yazılı edebiyatının daha çok 19. yüzyılın başlarından itibaren meydana geldiğini söyleyebiliriz. Bunun öncülüğünü Mahambet Ötemisulı (1804-1846) yapmıştır. Çağdaş Kazak edebiyatının ilk temsilcileri ise Çokan Velihanov (1837-1865),

Ibıray Altınsarı (1841-1889) ve Abay Kunanbayev'dir (1845-1904).

Çokan Velihanov; tarih, etnoğrafya, coğrafya ve edebiyat alanlarında uzman bir kişiydi. Kırgızların meşhur destanı Manas'ı Rusça olarak yazıya geçirmiş, yaptığı geziler sonunda Doğu Türkistan Ahalisi, Yönetimi, Sanayisi ve Ticarî Durumu; Altı Şehir Ülkesinin Durumu; Cungarya Denemeleri; Kırgızların Uruğlara Ayrılması gibi eserler kaleme almıştır. Ayrıca onun Abılay, Kazakların Efsane ve Rivayetleri, Kazaklarda Yargı Reformu, Şona Batır, Kazak Yaylaları vb. gibi birçok araştırma yazısı ve eseri de bulunmaktadır. (…)

Çağdaş Kazak edebiyatında Abay Kunanbayev'in yeri ise çok ayrıdır. Abay, ilk eğitimini özel hocalardan aldı. Daha sonra Semey'de medrese eğitimi gördü. Arap, Fars ve Rus edebiyatlarını yakından tanıdı. Ayrıca klâsik Osmanlı şâirlerine de vâkıf oldu. Çok iyi bir eğitim almış olduğundan ve çok dakîk gözlemlere sahip bulunduğundan dolayı halk arasında kabul görmeye başladı. Kazakların hayatlarını tenkidî bir süzgeçten geçirerek lirik şiirler yazdı. O, Kazakları çağdaş bir eğitime yönlendiriyor, onları göçebe hayat düzenlerini bırakarak yeni meslekler edinmeleri konusunda teşvik ediyordu. Şiirleri halk tarafından Kazak bozkırlarında ezbere okunuyordu. Kunanbayev, fikirlerini daha çok düz yazılarla ifade etmekteydi. Kara Sözder "Halk Sözleri" adıyla bir kitapta toplanan nesirlerinin çoğu 1890'lı yıllarda kaleme alınmıştır. Abay, günümüzde de, hemen hemen her Kazak tarafından bilinmekte, şiirleri her yerde söylenmekte ve fikirlerine çok önem verilmektedir. Kazakların meşhur edebiyatçılarından Muhtar Avezov (1897-1961), 4 ciltlik büyük romanının adını Abay Jolı "Abay Yolu" koymuştur. Avezov, romanında Abay'ın Kazaklar için yapmak istediklerini, Kazakların gerçek medeniyete nasıl ulaşacaklarını anlatmaktadır. O, Abay'ın Kazakların yollarını aydınlatıcı bir rehber olduğunu herkese göstermiştir. Onun yolundan giden genç nesil, büyük Kazakistan'ı meydana getirecektir. Yani Kunanbayev, Kazaklar için takip edilmesi gereken büyük bir fikir adamıdır.

Kazak kültürü denince akla ilk gelenlerden birisi de Ahmet Baytursunulı'dır (1873-1937). O çok yönlü birisidir: şâir, yazar, dilci, etnograf. Kazak halk edebiyatı ve musikîsinden derlemeler meydana getirmiş, eğitimin çağdaş usullerle yapılmasını savunmuştur. Tursunulı, Rus şâiri Kirolov'dan Kazak Türkçesine çevirdiği masalları Kırık Mısal (Kırık Misal) adıyla yayımlamış, Arap harfli Kazak imlâsını belirlemiş ve Kazak Türkçesinin ses bilgisi, şekil bilgisi ve terminolojisini meydana getirmiştir.

Mir Jakup Dulatulı (1881-1930) milliyetçi Kazak şairidir. Kendisi aynı zamanda eğitimci, bağımsızlık taraftarı ateşli bir halk ozanıdır. Uyan Kazak adlı şiiri çok meşhurdur. Kazakların millî benliklerine dönmesi gerektiğini savunur. İlk önce Kazak gazetesinde çıkan şiirin yayımı Rus makamlarınca durdurulmuştur. Daha sonra milliyetçi Kazaklar tarafından bu şiir 20 bin adet basılmış ve bütün Türk toplulukları arasında büyük bir ilgiye mazhar olmuştur. Dulatulı'nun, 1910 yılında kaleme aldığı Bahtız Cemal adlı eseri, Kazak edebiyatının ilk romanı olarak kabul edilmektedir.

Kazak bozkırlarında ortaya çıkan millî uyanışa, millîleşme çabalarına ve kurtuluş mücadelesine kuvvet veren aydın, yazar ve şâirler arasında Magcan Cumabayev (1893-1938), Sultan Mahmut Toraygır (1893-1920), Jüsipbek Aymavıt (1889-1931) ve Şahkerim Kudayberdi gibi kişilerin de Kazaklar nezdinde önemli bir yeri vardır.

Yukarıda saydığımız Kazak aydınlarının arasında bulunan Magcan Cumabayev, önemli bir sîmadır. Cumabayev, İstanbul'da yeni usûle göre eğitim veren bir Çala medresesinde okudu ve bu yerde Arapça, Farsça ve Çağatay Türkçesini öğrendi. İlk şiir denemelerini burada yaptı. Daha sonra Kazan'a gitti ve burada da başka bir medreseye devam etti. Şolpan adındaki ilk şiir kitabı Kazan'da basıldı. Mir Jakup Dulatulı ile tanıştıktan sonra Kazak kültürünün yaygınlaşması için çalışmalara başladı. Rusça da öğrendi. Diğer milliyetçi Kazak aydınları ile beraber Alaş hareketine katıldı. Büyük bir Türk milliyetçisi olan Cumabayev, Kazakların ve bütün Türkistan'ın millî şâiridir. Şiirlerinde Türk

topluluklarının o dönemdeki dağınıklığından, yabancı işgali altında yaşamak zorunda kalışlarından ve bundan dolayı duyulan ezikliklerden bahseder. Kün men Tün (Gece ile Gündüz), Alıstagı Bagrıma (Uzaktaki Kardeşime), Türkistan, Oral, Aksak Temir Sözü (Aksak Timur Sözü), Künşıgıs (Doğu), Ot (Ateş) gibi şiirleri bulunmaktadır.

Çağdaş Kazak edebiyatında Muhtar Avezov'un (1897-1961) da ayrı bir yeri vardır. Kendisi, Kazak destanları ve Türkistan Türk edebiyatı ile ilgili ilmî çalışmalar yapmıştır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi en önemli eseri, 4 ciltlik Abay Yolu adlı devâsâ romanıdır. Bu romanda Avezov, Kazakların birçoğunun kendisine rehber olarak kabul ettiği Abay'ın hayatını ve fikir yapısını çok ince ayrıntılara inerek, belgelerle ortaya çıkarmıştır. Denilebilir ki, Kazak halkının yüzlerce yıllık kültür birikimi, Abay'ı; Abay, Muhtar Avezov'u; Avezov da, Abay Yolu'nu meydana getirmiştir. Avezov'un bu romandan başka pek çok hikâye, deneme, çeviri ve araştırma eserleri de bulunmaktadır. Bir de onun, konusunu doğrudan Kazak halkından aldığı oyunları vardır. Bu oyunlar, Kazak tiyatrolarında bugün de sergilenmektedir.

Avezov'tan başka Kalkaman Abdulkadirov, Kasım Amanjol, İsa Baykazov, Gapit Müsrepov, Tahir Jarıkulu, Kaljan Jarıkulı, Ali Ospanov, Aliasker Togmagambetov ve Abdullah Tagıbayev gibi edip ve âlimler de Kazakların 20.yüzyıldan sonra yetiştirdikleri önemli kültür adamlarındandır. (…)

Kazakların bağımsızlığını kazanmalarından sonraki dönemlerde edebiyat kitaplarında meydana gelen değişikliklere paralel olarak tarih kitapları da mercek altına alındı. Kazak tarihi yeniden ve millî bir şekilde yazılmaya başlandı. Bu vesileyle Kazakların yine son dönem meşhur şâirlerinden Olcas Süleymanov, eski bir geleneği yani Kazakların yedi göbek atasını bulma meselesini yeniden canlandırdı. Muhtar Şahanov adlı diğer bir Kazak şâiri de günümüzde dünya çapında bir şâir olarak kabul edilmektedir.

(*Yağmur sayı 16 Ağustos Eylül 2002.*)

BAHÇESARAY VE ŞAKİR SELİM'İN "BAGÇASARAY" ŞİİRİ ÜZERİNE

Ertuğrul KARAŞ

Bahçesaray, 1783'e kadar varlığını devam ettiren Kırım Hanlığı'nın tarihi başkentidir. Bahçesaray bu yönüyle Altınordu'dan Kırım Hanlığı'na tevarüs eden millî kimliğin bütün izlerini bünyesinde taşır. Kırım Tatarlarınca kurulan ve her şeyiyle bir Kırım Tatar şehri olan Bahçesaray, Kırkyer, Salaçık, Eski yurt, Hansaray gibi tarihi mekânları, mimari dokusu, sokakları, çeşmeleri, içinden geçen Çürük Suv nehri, iklimi ve tabiatı ile hatırlanır ve sevilir. 1532 yılından sonra 20. yüzyılın başlarına kadar Kırım Tatar medeniyetinin merkezi olan Bahçesaray'da Kırım Tatarları 18 Mayıs 1944 sürgünü sırasında, Karasubazar ve Aluşta ile beraber nüfusunun çoğunluğunu Kırım Tatarlarının teşkil ettiği üç şehirden biri idi.

Bahçesaray, Mengli Geray'ın oğlu Sahip Geray zamanında Salaçık'tan sonra iki kilometre mesafedeki bir yerde Hansarayı kurulmuş ve şehir bu yeni mekânın çevresinde gelişmiştir. XVII. Yüzyılın ortalarında 2000 civarında evi olan Bahçesaray, 1736 yılınan başında General Münih komutasındaki Rus ordusunun işgali ile yakılıp yıkılmış, bu yakma yıkma faaliyetinden Hansaray da fazlasıyla nasibini almıştır.

Şehrin hâlen Çürük Suv nehri boyunca inşa edilen yapıları Bahçesaray'ın ilk yerleşim alanlarını teşkil etmekle birlikte, sokaklarının darlığı ve düzgün olmayışıyla dikkatleri üzerine çeker. Kırım Tatar mimarisinin bütün izlerini taşıyan bu sokaklarda evler genelde alçak ve tek katlıdır.

Kırım Hanlığı'nın 251 yıl boyunca başkenti olarak kalan Bahçesaray'ın Kırım Tatarları için olduğu kadar 1783 işgali sonrası bölgeye gelip yerleşen Ruslar için de büyük önemi haizdir. Tanınmış Rus şairi Puşkin'in sürgündeyken gezdiği Hansaray'dan ve ünlü gözyaşı çeşmesinden etkilendiği için 1824 yılında yazdığı "Bahçesaray çeşmesi" adlı şiir, o dönemin Çarlık Rusyası'nda

ve Avrupa'da büyük ün yapmıştır. Kırım hanının âşık olduğu ve hareminde tutsak olarak tutulan Polonyalı prenses Maria'ya olan aşkının anlatıldığı ve bu aşk yüzünden ikinci plana ittiği haremindeki gözdesi Zarema tarafından öldürülen Maria adına Hanın çeşme (selsebil) yaptırması konu edildiği eser, daha sonraki dönemde sürgünden 10 yıl kadar öncesinde Boris Asafiyev'in müziği ve Nikolai Volkov'un librettosu ve Rostislav Zakharov'un koreografisiyle 1934'te Moskova'da baleye uyarlanmış ve Türkiye'de ise ilk kez 1979'da Ankara Devlet Opera ve Balesi tarafından oynanmıştır.

1930'lu yılların başlarında 10.450 nüfusa sahip Bahçesaray, sürgünden hemen önceki dönemde 1939 yılında 11 bin civarında bir nüfusa sahipti. 1989'dan sonra Kırım Tatarlarının vatana dönüşü ile birlikte nüfusu 25.000'i geçen ve hâlen valilik görevi bir Kırım Tatarı olan Hilmi Ömer tarafından Bahçesaray'ın 2006 yılındaki kayıtlarına göre 27.000'e yaklaşmıştır.

Şakir Selim tarafından yazılan Bagçasaray şiiri ile bir anlamda Kırım Tatarlarının Bahçesaray sembolize edilerek tarihi geçmişi anlatılmaktadır. Bunu yaparken şehrin bilinen tarihi kimliği içerisinde Kırım Tatarlarının uğradığı soykırımın şehirde ve Kırım Tatarlarının medeniyetinde yaptığı tahribat ve onun izleri açıkça sergilenmektedir. Şiirde uğradığı işgal sonrasında başına gelenlerin sorumlularının kimler olduğunu soruyor Şakir Selim. Kırım Tatar sürgünü sonrasında boşalan mahalleler, kuruyan çeşmeler ve üzüntüsünden kurumaya yüz tutan selvi ağaçları şiirin girişinde kendisinden sonraki paragrafta söylenenlerin bir özeti oluyor âdeta. Yapılan işgal sonrasında iftiralarla yok edilen tarihi mirasa dikkat çekiliyor. Bir zamanlar dar sokaklarında ve çeşme başlarında karakaşlı yosmaların, yiğit delikanlıların gezindiği Bahçesaray'ın uğradığı bu zulmün hesabını "söyle mana" diye soruyor şair. Şiirde 1989'a kadar neredeyse yerleşimin yasaklandığı Kırım'dan ayrılığın, uzaklardan duyulan hasretin resmi çiziliyor. Bütün yalnızlığına ve yıpratılmasına karşın şair Bahçesaray'a olan sevgisinin azalmadığını, kavuşmanın içerisinde yarattığı fırtınaları ve duygu çoşkunluğunu resmediyor.

(Fikirde Birlik, Kırım Tatar Aylık İnternet Dergisi, (18. 1.2008)

3. BÖLÜM

ORTA ASYA VE KAFKASLAR'DA TÜRK ŞİİRİ

AZARBEYCAN'DA TÜRK ŞİİRİ

MİRZE ELEKBER SÂBİR

(Şamahı, 1862 - 1911) Seyid Ezim Şirvani'nin Şamahı'da açtığı yeni usûl-i cedid okulunda tahsil gördü. Bir süre Aşkabat, Buhara, Semerkand, Merv, Horasan şehirlerinde yaşadı. 1903'de Tiflis'te, "Şark-i Rus" gazetesinde ilk şiiri yayınlandı. 1910'da Bakü'ye göçerek Balahanı okulunda öğretmenlik yaptı. Yeni satrik akımın kurucusudur. Şiirleri ölümünden sonra Hophopname adıyla basıldı.

NE İŞİM VAR

1.
Millet nece târâc olur olsun, ne işim var?
Düşmenlere möhtâc olur olsun, ne işim var?
Qoy men tox olum, özgeler ile nedi kârım,
Dünya vü cahan ac olur olsun, ne işim var?

2.
Ses salma, yatanlar ayılar, qoy hele yatsın,
Yatmışları razı deyilem kimse oyatsın,
Tek-tek ayılan varsa da Haqq dadıma çatsın,
Men salim olum, cümle cahan batsa da batsın,
Millet nece târâc olur olsun, ne işim var?

3.
Düşmenlere möhtâc olur olsun ne işim var?
Salma yâdıma söhbet-i târix-i cahâni,
Eyyâm-i selefden deme söz bir de, füâni!
Hâl ise getir meyi eleyim dolmani, nâni,
Müsteqbeli görmek ne gerek, ömrdü fâni;
Millet nece târâc olur olsun, ne işim var?
Düşmenlere möhtâc olur olsun, ne işim var?

4.
Övlâd-i veten qoy hele âvâre dolansın,
Cirkâb-i sefâletde eli, başı bulansın,
Dul övret ise sâile olsun, oda yansın,
Ancaq menim avâze-yi şe'nim ucalansın;
Millet nece târâc olur olsun, ne işim var?

5.
Her millet eder sehfe-yi dünyade tereqqî,
Eyler here bir menzil-i me'vâde tereqqî,
Yorğan-döşeyimde düşe ger yâde tereqqî,
Biz de ederik âlem-i röyâde tereqqî;
Millet nece târâc olur olsun, ne işim var?
Düşmenlere möhtâc olur olsun, ne işim var?

Türkiye Türkçesiyle:

1.
Millet nasıl yağmalanırsa yağmalansın, ne işim var?
Düşmanlara muhtaç olursa olsun, ne işim var?
Bırak ben tok olayım, başkaları ile ne işim var.
Bütün dünya aç olursa olsun, ne işim var?

2.
Ses yapma, uyuyanlar uyanır, bırak hele yatsınlar.
Kimsenin yatanları uyandırmasına razı değilim.
Tek tük uyanan varsa da Allah imdadıma yetişsin.
Ben selamette olayım, bütün cihan batarsa batsın.
Millet nasıl yağmalanırsa yağmalansın, ne işim var?

3.
Düşmanlara muhtaç olursa olsun bana ne?
Cihan tarihinin sohbetini hatırama getirme.
Bir de geçmiş günlerden söz etme.
Şimdi, ben dolmaya, ekmeğe meyilliyim.
Geleceği görmeye gerek yok, ömür fanidir.
Millet nasıl yağmalanırsa yağmalansın, ne işim var?
Düşmanlara muhtaç olursa olsun, ne işim var?

4.
Vatan evladını bırak da avare dolaşsın.
Sefaletin kirli suyunda eli, başı pislensin.
Dul kadın ise dilenci olsun, ateşe yansın.
Ancak benim şöhretim artsın,
Millet nasıl yağmalanırsa yağmalansın, ne işim var?
Düşmanlara muhtaç olursa olsun, ne işim var?

5.
Her millet dünyanın bir safhasından ilerleme kaydeder.
Herbiri yurt yolunun bir menzilinde ilerleme kaydeder.
Eğer uykuda aklıma ilerleme gelirse, biz de rüya âleminde ilerleriz.
Millet nasıl yağmalanırsa yağmalansın, ne işim var?
Düşmanlara muhtaç olursa olsun, ne işim var?

SUAL -CAVAB

1.
- Görme!- Baş üste, yumaram gözlerim.
- Dinme!- Müt'iyem, keserem sözlerim.

2.
- Bir söz eşitme!- Qulağım bağlaram.
- Gülme!- Pekey, şâm ü seher ağlaram.

3.
- Qanma!- Bacarmam! Meni me'zur tut,
Böylece teklîf-i mehâlı unut!

4.
Qâbil-i imkân mı olur qanmamaq?
Mecmer-i nâr içre olub yanmamaq?

5.
Eyle xâmûş âteş-i sûzâmnı,
Qıl meni âsûde, hem öz cânmı!

Türkiye Türkçesiyle:

1.
Görme!-Baş üstüne, gözlerimi yumarım
Konuşma!-Boyun eğerim, hemen susarım.

2.
Bir söz duyma!-Kulaklarımı tıkarım
Gülme!-Peki, sabah akşam demez hep ağlarım.

3.
Anlama!-İşte bunu beceremem!
Beni mazur gör. Böylece imkânsız teklifi unut!

4.
Anlamamak mümkün mü?
Mangal içinde yanmamak mümkün mü?

5.
Yakıcı ateşini söndür,
Böylece beni de kendini de rahatlat.

ABDULLA ŞAİQ

(Tiflis, 1881 - Bakı, 1959) XX. yy. Realist Azerbaycan Edebiyatının tanınmış temsilcilerinden biridir. Tiflis Müslüman okulunda okudu. Meşhed ve Horasan'da eğitim gördü. İlk şiirlerini XX. yy. sonlarında klasik şiirin etkisi altında yazmıştır. Şiir ve hikâyeleri ile dikkat çekti. İki Uşaq, Tülkü ve Horuz, Yaxşı Arxa, Gülzar, Gözel Bahar, Şelequyruq yayımlanmış eserlerinden bazılarıdır.

HÜRRİYYET PERİSİNE

Söndün ne çabuq, ruhuma qüwet veren ey nur,
Ümmid-i vüsâlinlal senin men yaşayırdım.
Şövqünle o daşqm derelerden hep aşırdrm,
Hicrin meni ah etdi yene xestev ü rencûr.
Oynatmadadır qelbimi ateşli bir aheng,
Vulkan kimi püskürmede etrafe şerare.
Nolmuş ki, yaxırsan meni sen, ey dil-i pare?
Etmiş mi heyatı bu muhitin sene de teng?

Müzlim gece, etrafı bulud, çen bürüyürken,
Göz yaşlarımın beslediyi ey gözel ümmid,
Qarşımda tecessüm ederek ver mene te'yid,
Bu zulmet ile sübhe qeder ta vuruşum men.

VETEN

Ey çeşmimini önünde mücessem veten, veten,
Qelbim kimi elemlere hemdem veten, veten.

Fikrim sarayını dolaşırsan zaman-zaman,
Qanlı kefenle, derd ile toem veten-veten.

Baxdıqca hesret ile o solgun camâlma,
Çeşmimde tar görsenir âlem veten, veten.

Baxdıqca hesret ile o solgun camâlma,
Çeşmimde tar görsenir âlem veten, veten.

Axşam, seher o gül üzünü ısladan nedir,
Göz yaşların mı, yoxsa ki, şebnem, veten, veten.

Dehşet içinde cism-i şerifin donub durur,
Nolmuş vücud-i pâkine bilmem veten, veten.

Baxdıqca gül-çiçekli o gülgûnö çemenlere,
Möhnet evi sanır onu adem veten, veten.

Sensen beqâ-yi dil ü cân-i nâtevan?,
Canım kimi seni sevsem nolar veten, veten.

Gördükçe derdini eriyir cism-i nâtevan,
Ney tek sizildayır dil-i pürgem, veten, veten.

Qarşımda derd, mateme batmış gözel melek,
Sesler hezin seda ile herdem: veten, veten.

Övlâd-i nâxelef mi seni saldı bu qüne?
Eyvah, bu derd, möhnete dözmem veten veten.

Ah, aç o gemli könlünü, ey mexzen-i melal,
Bas bağrına bu Şâiq'i möhkem, veten, veten.

HÜSEYİN CÂVİD

(Nahcıvan, 1882 - İrkutsk/Rusya, 1941) Tebriz'de medrese eğitimi gördü. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde okudu. Nahcıvan, Gence, Tiflis ve Bakü'de öğretmenlik yaptı. Lirik şiir, lirik-epik, epik manzumeler yazmıştır. Geçmiş Günler, Bahar Şebnemleri, Maral, İblis, Şeyda, Uçurum, Afet, Topal Teymur (Timur), Peygamber, Azer, Telli Saz, Seyavuş, Şehla, İblisin İntikamı, Hayyam gibi şiir ve drama türünde eserler vardır.

TÜRK ESİRLERİ

Erkek, kadın, asker, çocuk, ihtiyar
Esir diye binlerce Türk evladı.
Issız bir adanın koynunda sızlar,
Sorulmaz derdi, duyulmaz feryadı.

İşte kinli bir mezarlık ki, her gün,
Yığın yığın insan yutar da, doymaz!
Sağlam vücutlar bile düşkün, ölgün,
Ümitsiz bir héykelden fark édilmez!

Gülümserler, fakat hep gözlerinde,
İntikamlı şimşekler çakar durur.
Çırpınırlar, solmuş benizlerinde,
Birçok gizli, sönük emeller uyur.

Yalnız soğuk, yağmur, boran, fırtına,
Okşar durur bu mahzun gönülleri.
Üryanlık, hastalık, açlık bir yana,
Susuzlukdan hep kurumuş dilleri.

Amansız kartalın vahşi tırnağı,
Masum yavruları didip parçalar.
İşte adalet! Yılanlar yatağı,
İnsanlara mesken verilmiş karar!

Nerde o sarhoşlar ki, hep "kardaşlık,
Birlik, beraberlik" diye sayıklar?!
İşte bir vahşet ki, çekilmez artık,
Dost değil, düşmen bile görse ağlar!

Ey Türk Eli! Ey milyonlar ülkesi!
Sakın, duyma nedir bu hâl, bu dehşet;
Titretmesin, seni bu kardaş sesi,
Körlük, sağırlık, o da bir saadet!...

BENİM TANRIM

Her kulun cihanda bir penahı var,
Her ehl-i hâlin bir kible-gâhı var,
Herkesin bir aşkı, bir Allah'ı var,
Benim tanrım güzellikdir, sévgidir.

Güzel sévimlidir, cellât olsa da,
Sevgi hoşdur, sonu feryad olsa da,
Uğrunda benliyim berbat olsa da,
Son dil-darım güzellikdir, sevgidir.

Güzelsiz bir gülşen zindana benzer,
Sevgisiz bir başta akrepler gezer,
Ne görsem, hangi bezme etsem güzer,
Hep duyduğum güzellikdir, sevgidir.

EHMED CAVAD

(Seyfeli, 5 Mayıs 1892 -1937) Ehmet Cavad (Cavad Ahundzâde) Gence'de, Şah Abbas mescidi bünyesindeki medreseye devam etti. Burada Arap, Fars ve Rus dillerini öğrendi. İlk şiirlerini bu yıllarda yazdı. Azerbaycan'ın istiklâline yalnız şiirleri ile değil, kişisel mücadelesiyle de katıldı. Qoşma ve Dalga, Şiirler Mecmuesi, Çırpınırdın Karadeniz kitapları yayımlandı.

ÇIRPINIRDIN KARADENİZ

Çırpınırdın Karadeniz,
Baxıb Türk'ün bayrağına.
"Ah" deyirdin, hiç ölmezdim,
Düşebilsen ayağına.

Ayrı düşmüş dost elinden,
İller var ki, çarpar sinem.
Vefalıdır geldi giden
Yol ver Türk'ün bayrağına.

İnciler tök gel yoluna,
Sırmalar düz sağ soluna,
Fırtınalar dursun yana,
Selam Türk'ün bayrağına.

Hemidiye o Türk qanı,
Heç birinin bitmez şanı,
Kazbek olsun ilk qurbanı,
Selam Türk'ün bayrağına.

Dost elinden esen yeller,
Bana şe'r... selam söyler,
Olsun bizim bütün eller,
KurbanTürk'ün bayrağına.

BU GÜN

Hicranlar, elemler, tufanlar içre,
Qısıq bir ses kimi öleceyem men.
Böyle bir yas ile keçen ömrümün,
Sonunda bir acı güleceyem men.

Eşqimin ne imiş bilmem günahı,
Yıxıldı qelbimin istinadqâhıl1,
Nesibim olsa da dünyanın ahi,
Bir gün gözyaşımı sileceyem men.

Tutuldum tufana, sarıldım sana,
Sen ey qırıq qelem, gel bir tuğyana
Dözmeki güc olursa bele hicrana,
Seninle derdimi böleceyem men.

MUHAMMED HÜSEYİN ŞEHRİYAR

(Tebriz, 1906-Tahran, 1988) İran coğrafyasında yaşamış Azeri bir şairdir. Güney Azerbaycan kentlerinden Tebriz'de Medrese-i Talibiye'de ve Tahran'da Dar-ül Fünun okulunda tıp eğitimi aldı. Hafız, Sadi, Fuzûlî, Vaqif, Sabir çizgisinde bir şair olup ana dilinde kaleme aldığı Heyder Babaya Selâm şiiri ile Türkiye'de ve Sovyetler Birliği'ndeki Türk Cumhuriyetlerinde de büyük bir üne kavuştu. Haydar Baba'ya Selâm, Divan-ı Türkî Tebriz, Yalan Dünya önemli şiir kitaplarıdır.

AMAN, AYRILİQ!

Bizi yandırır yaman ayrılıq,
Bu darıxdıran duman ayrılıq.
Göze sovrulan saman ayrılıq,
Aman, ayrılıq, aman, ayrılıq!

Bir gözün açar, bir gözün yumar,
Arazı serin gördükde umar,
Xezeri derin gördükde cumar,
Qem deryasına cuman ayrılıq,
Aman, ayrılıq, aman, ayrılıq!

Arazım vursun baş daşdan-daşa,
Göz yaşı gerek başlardan aşa,
Nece yad olsun qardaş qardaşa?
Ne din qanır, ne iman ayrılıq,
Aman, ayrılıq, aman, ayrılıq!

Dedim: ayrılıq, qınama meni,
Seni görmüşem eller düşmeni,
Yüz nün kerre de sınayam seni,
Aman ayrılıq, haman ayrılıq,
Aman, ayrılıq, aman, ayrılıq!

Köylerin, günün, ayın gizledir,
Ulduz axtarır, sayın gizledir,
Oxunu atır, yayın gizledir,
Oeddimi eden kaman ayrılıq,
Aman, ayrılıq, aman, ayrılıq!

Sen unutsan da, Süleyman, meni
Unutmayacaq Şehriyar seni,
Yaz geler, bülbül qapsar çemeni,
Indilik sevsin zaman ayrılıq,
Aman, ayrılıq, aman, ayrılıq!

Ayrılıq gele bir kerem qıla
Bir nece gün de bizden ayrıla,
Qem de bir biz tek sarala, sola,
Hanı bir bele güman, ayrılıq,
Aman, ayrılıq, aman, ayrılıq!

Amansız gözün yuman ayrılıq,
Cansızlığından uman ayrılıq,
Qanla yazılmış roman ayrılıq,
Aman, ayrılıq, aman, ayrılıq!
Aman, ayrılıq, aman, aynlıq!

TÜRKÜN DİLİ

Türkün dili tek sevgili, istekli dil olmaz,
Ayrı dile qatsan bu esil dil esil olmaz.

Üz şe'rini farsa, erebe qatmasa şair,
Şe'ri oxuyanlar, eşidenler kesil olmaz,

Fars şairi çox sözlerini bizden aparmış,
Sabir kimi bir süfreli şair pexil olmaz

Türkün meseli, folkloru dünyada tekdir,
Xan yorganı, - kend içre meseldir, - mitil olmaz.

Azer qonşu Qeyseri, Rumu esir etmiş,
Kesra sözüdür, bir bele tarix nağıl olmaz.

SAMET VURGUN

(Kazak, 1906 –Bakü, 1956) İlköğrenimini doğduğu kentte tamamladı. Moskova Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde okudu. Modern Azerbaycan şiirinin yaratıcılarından biri, Sovyetler döneminde Azerbaycan'ın ilk halk şairi resmi ismini almış kişidir. Eserlerinde Azerbaycan halkı ve onun tarihi, doğa güzellikleri yüksek şiirsellikle terennüm edilmiştir. Şair lirik, felsefi şiirleri ve dram eserleri ile de ünlüdür. İki Sevgi, Zamanın Bayraktarı, Şairin Andı, Aygun önemli eserleridir.

DAĞLAR

Türkiye Türkçesiyle

Önceleri çadır çadır
Çok gezmişim özüm dağlar
Kudretini sizden aldı
Benim sazım sözüm dağlar

Maral gezer asta asta
İnip gelir çeşme üste
Gözüm yolda gönlüm seste
Deyin nice dözüm dağlar

Her obanın bir yaylağı
Her yiğidin öz oylağı
Dolaylarda bahar çağı
Bir doyunca gezim dağlar

Kayaları baş başadır
Güneyleri temaşadır
Kısa ömrü çok yaşadır
Canım dağlar gözüm dağlar

Bir konuğum bu dünyada
Birgün ömrüm gider bada
Vurgun'u da salar yada
Düz ahitli bizim dağlar

AZERBAYCAN

çox keçmişem bu dağlardan
durna gözlü bulaqlardan
eşitmişem uzaqlardan
sakit axan arazlaı
sınamışam dostu,yarı.

El bilir ki sen menimsen
yurdum yuvam meskenimsen
anam, doğma vetenimsen
ayrılarmı könül candan?
Azerbaycan,azerbaycan!

Dağlarının başı qardır
ağ örpeyin buludlardır
böyük bir keçmişin vardır
bilinmeyir yaşın senin
neler çekmiş başın senin.

Bir terefin behri xezer
yaşılbaş sonalar gezer
xeyalım dolanar gezer
gah muğanı gah eldarı
menzil uzaq ömür yarı.

Lenkeranın gülü reng reng
yurdumuzun qızlarıtek
demle çayı tök ver görek,
anamın dilber gelini
yadlara açma elini.

Min q a z a xda köhlen ata
yalmanına yata yata
at qan tere bata bata
göy yaylaqlar beline qalx
k e p e z dağdan göy göle bax.

Könlüm keçir q a r a b a ğ d a n
gah bu dağdan gah o dağdan
axşam üstü qoy uzaqdan
havalansın x a nın sesi
q a r a b a ğ ı n şikestesi...

Gözel veten! Menan derin
beşiyisen gözellerin
aşıq deyer serin serin
sen güneşin qucağısan
şeir senet ocağısan.

Bir dön bizim b a k ı y a bax
sahilleri çıraq çıraq
buruqları hayqıraraq
nere salır boz çöllere
işıqlanır her dağ dere.

Nazlandıqca serin külek
sahillere sine gerek
bizim b a k ı bizim ürek
işıqdadır qüvvet sözü
seherlerin ülker gözü.

Gözel veten! O gün ki sen
al bayraqlı bir seherden
ilham aldın...yarandım men
gülür torpaq gülür insan
qoca şerqin qapısısan.

Dinle meni,gözel veten!
Bir söz gelir üreyimden
azadlığın eşqiyle sen
güleceksen her bir zaman,
azerbaycan,azerbaycan!!!

RESUL RIZA

(Göyçay, 1910 - Bakü, 1981) Moskova'da Sinematografiya Enstitüsü'nde öğrenim gördü. Milletvekilliği yaptı. Dünya edebiyatının örnek eserlerini Azerbaycan Türkçesine tercüme etti. 1960 yılında kendisine "Azerbaycan'ın Halk Şairi" unvanı verildi. Vaxt Var İken, Dünen Bu Gün Ve Sabah, Üzü Kuleye, Hava Haqqında, Heyat Duyumları yayımlanmış eserleridir.

QIRM1ZI VE QARA

O gelende, ümid gedirdi.
Onu görüb, yubandı
Nefesi güzgünü bele terletmeyen
xestenin damarına axanda qan,
ümid qayıtdı geri.

Adamların gözünde göründü.
Baxışında, üzünde göründü.
Buz nefesli qaraltı
çekildi qapıdan;
yavaş-yavaş,
peşman-peşman.

Derinden nefes aldı insan.

DENİZDE LEPE VAR

Denizde lepe var göyde bulud var
Günde durna keçir göyden yüz gatar
Bahdım üfüglere hezin ahşamlar
O melum durmağın yadıma düşdü

Bah yaşıl Krımda yarpaglar solub
Ele bil tebiet işden yorulub
Herden gerib-gerib gözlerin dolub
Boynunu burmağın yadıma düşdü

Könlüm sensiz ağlar seninle güler
Ata olmayanlar bunu ne biler
Tutub çarpayının yanından seher
Ayağa durmağın yadıma düşdü

YEHYA ŞEYDA

(Tebriz, 1924-) Tebriz'de Hindistan medresesinin mekanik bölümünde okudu. Tebriz millî istiklâl hareketine ilk günlerinde katılmış ve dolayısıyla ilk şiirlerini de bu inkılap ve hürriyet hareketini anlatmıştır. Tebriz'de Azerbaycan Türkçesiyle yayınlanan bütün gazete ve dergilerde siyasî-lirik manzumeleri yayınlandı. Cenubi Azerbaycan Şiiri, Cenubdan Sesler, Cenubi Azerbaycan Edebiyyat Antologiyası yayımlanmış kitaplardır.

AĞLAMA

Bülbüli-şeyda kimi, ey dil, sen her an ağlama,
Meskenin axır olar türfe gülüstan, ağlama.

Ciddü cehd ile olar vesli-güle bülbül çata,
Sebr qıl, cövrü cefayi-xare pünhan, ağlama.

Gül vüsalından ötür çeksin gerek dadı endelib,
Vesli-canane çatarsan, etme efqan, ağlama.

Yerde cjalmaz mezlumun ahi bunu sen hetm bil,
Lale tek gerçi olubdur bağrı al qan, ağlama.

Bir zaman elbet geler solgun ürekler şad olar,
Zalıma qarşı olar dehşetli üsyan, ağlama.

Onda mezlumlar üzü min vecdile daim güler,
Zulmün asarı olar, elbette, viran, ağlama.

Azeri övladına heç veqt yaraşmaz ağlama,
Baxgilen dünya gülür, ol sen de xendan, ağlama.

Vesli-gül, bezmi-çemen indi müheyyadır sene,
Başla şurile neva, mürği-xoşelhan, ağlama.

Zülmile ger gülşenin tarac ola bil, dilberim,
Bu xesaratı eder lütfile cübranso, ağlama.

İndi Şeydanın budur yalnız temennası bu gün,
Bülbüli-şeyda kimi, ey dil, sen her an ağlama.

BAHTİYAR VAHAPZADE

(Şaki, 1925 - Bakü, 2009) Bakü Devlet Üniversitesi Filoloji Bölümü'nden mezun oldu. Filoloji doktoru olarak Azerbaycan İlimler Akademisi üyeliğine seçildi. Üniversitede dersler verdi. Azerbaycan özgürlük hareketlerinin öncülerindendir. Eserlerinde Azeri Türkçesini en temiz şekilde kullanmaya özen gösteren ve halkının duygularına tercüman olan Vahabzade Azerbaycan'da Halk Şairi adıyla anılır. 40'ı aşkın şiir kitabı bulunmaktadır. Eserlerinde genellikle özgürlük, yurt sevgisi, din gibi temaları işlemiştir. Ömürden Sayfalar, Vatan, Millet, Ana Dili, Soru İşareti kitapları Türkiye'de yayımlanmıştır.

MENİM ANAM

Savadsızdır
Adını da yaza bilmir
Menim anam...
Ancak mene
Say öğredib
Ay öğredib
İl öğredib
En vacibi dil öğredib
Menim anam.

Bu dil ile tanımışam
Hem sevinci
Hem de gamı
Bu dil yaratmışam

Her şiirimi
Her nağmemi,
Yoh men heçem
Men yalanam
Kitap kitap sözlerimin
Müellifi menim anam

İSTANBUL

Bosfor körfezi
İki kıt'a
Söykenmiş birbirine
Ortasında bu yolun.
Bir tarafı Avropadır
Bir tarafı Asiya
İstanbul'un...
Türk oğlu durup ortada
Seyr edir
Sağını
Solunu.
Bir şeherde birleşir
İki kıt'a,
Birinin başlangıcıdır
Birinin sonu...

Sol tarafında
Debdebeli geçmişinden yadigâr kalan
Başı göklere ucalan
Camileri, burçları, kal'eleri
Durur bin yıldan beri.
Sağ tarafında
Modern evler, bankalar, hoteller...
Türk oğlu
Gözlerinden sualler yağa yağa
Gâh sola bahır, gâh sağa
İstanbul'un geçmişi vügarlı, şanlı

Bu günü özüne yad
Geleceği dumanlı...

Bu gün
Bir ayağı Avropadadır
Bir ayağı Asiyada
Türkün
Kulaklarında motor sesi,
Dilinde Kur'an suresi
Türkün.

Zaman onu dillendirir
Asrın ahengine ses verir
Düşünüp derinden
Ancak babası çeker eteklerinden...

Çırpınır şeher
İkilik içinde
Düğüm düğüm olmuş fikirler
Asrın keşmekeşinde...

Bir şeherde görüşür
İki dünya, iki alem
Tapacakdır eminem
Türk oğlu Hakk yolunu
O helelik seyr edir
Sağını
Solunu...
Yüreği şark yüreği
Aklı garb aklıdır
Türkün.
Bu tezaddan
Sinesi dağlıdır
Türkün.

Durup his ile akıl arasında
Hakikatle nağıl arasında
İreli mi getsin,
Geriye mi dönsün?!
Geçmişinden kopabilmir
Bu gününü
Tapabilmir
Ahtarır,
Ahtarır,
Ahtarır.
Karşıda ışık var
Ahtaran tapar!..

BUGÜN YEDDİN OLDU

Ne tez ellerini üzdün dünyadan,
Balanı tek goyup hara getdin sen?
Nece yoh olurmuş bir anda insan,
Ele bil dünyada heç yoh imişsen.
Güneş gurup etdi...otag garaldı,
Bir anda yoh oldun sen hayal kimi.
İndi düşünürem: senden ne galdı,
Könlümde hatiran gara hal kimi.
Meni boya başa yetirdin, ana,
Bize borçlu bildik her zaman seni,
Sen meni dünyaya getirdin, ana,
Mense yola saldım dünyadan seni.
Sen mene beşikde laylay çalmışsan
Bugün laylay çalım sene men de mi?
Senin şirin şirin laylaylarını
Men sene gaytarım cenazende mi?
"Yuhun şirin olsun" deyirdin mene,
"Yuhun şirin olsun" deyim mi sene?
Gerek men başına dönem dolanam,

Meni hayat üçün
Yatıran anam.
Söyle ölümçün
Nece yatırım
Seni men bugün?
Bu nece dünyadır, anlamıram men,
Cilvesi cürbecür, rengi cürbecür
Dünen nefesiyle seni isiden
Bugün buza dönüp, daşa dönüptür.
Bu nece dünyadır
İnsan oğlunun
Hayali göğdedir, özü yerdedir,
Sağ iken çiyninde hayatın yükü,
Ölende cesedi çiyinlerdedir...
Bu nece dünyadır, bu nece dünya,
Ölümü hagigat, hayatı rö'ya .
Derdimin gamımın sendin ortağı.
Niye üz dönderdin, bes niye menden?
"Derdin mene gelsin!" deyerdin ahı.
Niye derd caladın derdime bes sen?...
Anam heçkes seni incitmemişdir.
Men seni,
men seni inciden gader.
İndi kime açım derdimi bir bir,
Kim menim derdime yanar sen gader?
Evin her küncünde görünür yerin.
Gözüm ahtarcıdır, ana ay ana,
"Nenem hanı?" deyir körpe Azer'in,
Men ne cevap verim ona, ay ana?
Bilmirem, bilmirem bu ölüm nedir.
Hayat var iken?
Nefesin, ay anam, hele evdedir,
Özün yer altında daşa dönmüsen,
Bugün yeddin oldu...
Anam yeddi gün,
Bizimle beraber ağlar otaglar.

Sene,
Yalnız sene,
Sene demekçün
Könlümde ne gader menim sözüm var.
"Kimleri çağırag bugün yeddine?"
Halalar, bacılar soruşur menden.
Anamdan soruşag, o biler deye,
Senin otagına üz tuturam men.
Anam, tapşırıldın ana torpağa,
Bu ölüm, sineme çekdi dağ menim.
Sen menim arhamda benzerdin dağa,
Ele bil arhamdan uçdu dağ menim.
Gızımın adıdır senin öz adın.
Bu da göz dağıdır mene bugün de.
Son defa sen mene bahıp ağladın,
Suretim mezara getdi gözünde...
Ömrü başa vurdun altmış yaşında,
Altmışın üstünde durup yaşın da.
Artıg senin üçün dayanan zaman
Menimçün dolanır...
Gün olur ahşam
Vaht keçir, sen menden uzaglaşırsan,
Men sene günbegün yahınlaşıram

HİKMET ZİYA

(Seki, 1929-) Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji fakültesini bitirdi. Göyerçi gazetesinde redaktörlük yaptı. Siyasi, içtimai, lirik ve mizahi şiirlerin yanı sıra sahne için de metinler yazdı. Atamın Hediyyesi, Buludlar, Menim Misralarım, Ömrümün Payı yayımlanmış eserleridir.

QARABAG'DA

Qarabağ tebietin servetidir, varıdır,
Azerbaycan yurdunun solmayan gülzandır,
Hüsnü yaşıl bağları, vüqan dağlandır.
Ba,şqa etirİe acır qönçeler, Qarabağda,
Min ilin yorgunu da dinceler, Qarabağda.

Dağlarının başında Şuşa zümrüd tacıdır,
Xankendi, Berde, Ağdam... doğma qardaş-bacıdır.
Qelbim bu xoş yerlerin hemişe möhtacıdır,
Her dadını görenler dirçeler Qarabağda,
Min ilin yorgunu da dinceler, Qarabağda.

Köksünde her qayası tarbdeşib tunç olan,
Yenilmez abidemdir, yerden göye ucalan,
Yaşı yüzü ötse de, yoxdur hurda qocalan,
İnsan ömrü cetin ki, köç eyler, Qarabağda,
Min ilin yorgunu da dinceler, Qarabağda.

Nece sesler yelirib bu yerlerin havası!
Doyurursan dinlemekden nece teze avazı,
Qulaqdan gelmir bir an xoş musiqî sedası...
Bülbültek ötür helta serçeler, Oarabağda,
Min ilin yorgunu da dinceler, Qarabağda.

Kurda her kes qonağa hürmetini bol eyler,
Şirin sözü, lehçesi üreklere yol eyler.
Dünya güzellerini qametile lal eyler
Beli üzükden keçen inceler, Qarabağda,
Min ilin yorgunu da dinceler, Oarabağda.

Bu yurdda Vaqifimin müqeddes türbesi var,
Nalevanm, Zakirin pozulmayan izi var,
Üzeyirin nefesi, Bülbülümün sesi var...
Cabbar, Xan, Reşid, Seyid, Zülfü zengtüesi var.

Yelişibdir gör nece inciler, Qarabağda.
Min ilin yorgunu da dinceler, Qarabağda.

Ulu babalarımın min-min illik oylağıb!
Doğmalardan doğmadır her aram, yaylağı,
Saflıq çeşmeleridir Turşsu, İsa bulağı...
Havası qocanı da gene eler, Qarabağda,
Min ilin yorgunu da dinceler, Oarabağda.

Gözlerine ağ geler bu yerden pay umanın,
Yolunda qurban verer her bir evladı canın.
Dövünen üreyidir doğma Azerbaycanın
Gündüzler Oarabağda, geceler, Oarabağda,
slUı yorgunu da dinceler, Oarabağda.

FİKRET KOCA

(Ağdaş, Azerbaycan,1935-) Moskova'daki Maksim Gorki Edebiyat Enstitüsü'nden mezun oldu. Gobustan dergisinin genel yayın yönetmenliğini yaptı. Azerbaycan Yazarlar Birliği'nde yazman olarak çalıştı. Qağayı (Martı), Hamıya borcluyam (Herkese borçluyum), Dənizdə Ay Çiməndə (Denizde Ay çimende), Od Gəlini (Ateş Gelini), Yatmadağım Gecələrdə (Uykusuz geceler) gibi şiir kitapları bulunmaktadır.

YAHŞİ Kİ

Yahşi ki, dünyada yaşayıram men,
Bir insan adını geyib eynime,
Bir insan ömrünü alıb çiynime,
Günlerden günlere daşıyıram men.
Heç men olmasam da dünya olardı,
İnsanlar, gaygılar yene vardılar.
Dünya bir üreklik kasıblayardı,
Dostlar bir dost boyu gısalardılar.
Heç men olmasam da, boş galmaz yerim,
Min Fikret tapılar tanışa, yada.

Menim öz sevincim, menim kederim
Yetim galacahdı gözel dünyada.
Menim mehebbetim bahar kimidir.
Nefretim en gaddar şahta, ayazdı.
Bütün gapıları döyerdi bir-bir
Geceler yatmağa sizi goymazdı.

ANAR

(Bakü, 1938-) Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin Filoloji Fakültesi'nden mezun oldu. Edebiyyat Müzesi'nde araştırmacı, Radyo ve Televizyon Komitesinde redaktör olarak çalıştı. Azerbaycan Yazarlar Birliği başkanlığı yaptı. Şiirlerinin yanı sıra hikâye ve tiyatro metinleri de yazdı. Beyaz Liman, Adamın Adamı kitaplarından bazılarıdır.

20. YÜZYILIN SON KARAMSAR ŞİİRİ

Türkiye Türkçesiyle

Kimdir çalan kapımı
Rüzgâr mı, ecel midir?
Zulmetlerden uzanan
Buzdan soğuk el midir?
Günler bir bir dökülür
Son güz yaprağı gibi
Çöker âleme gece
Tabut kapağı gibi.
Karlı kış gecesinin
Beyaz karanlığında
Ömrün en son çağında
Ve en son durağında
Yürek yine aldanır

Bir ümit sorağında.
Nevruz gülleri gibi
Açacak mezar üste
Kuruyan tüm çelenkler
Sanki büyük sürgünden
Bir bir geri dönecek
Eriyip giden yıllar.
Geceleyin, anılar
Yıldızlar gibi titrer
Talih, geçen günlerle
Gâh barışır, gâh küser.
Hatıralardır ancak
Her gece bize kalan
Sonra açılır seher:
Hayat adlı bir yalan

20. YÜZYILIN SON İYİMSER ŞİİRİ

Geçip gitti yüzyıl, bin yıl
Geçip gitti on yıl, son yıl
Geçip gider son ay, son gün, son dakika
Son saniye
Tir tir titriyor sesim, sesim titriyor niye?
Ben asrımın esiriyim
Ben asrımın eseriyim
Duygularım, fikrim, hissim
Neyim yoktur neyim vardır
Bu yüzyıldan yadigârdır.
Terk ediyorum yirminciyi
Terk ediyorum iki bini
Terk ediyorum vatan gibi.
Ümidimi, hasretimi
Yeni asra taşıyorum
Düşmanların inadına
Yaşamışım, yaşıyorum

Yirmi bir…
Yeni vatan
Bin yılların serhaddını ben aşacağım
Yaşamışım, yaşıyorum, yaşayacağım

MEMMED ASLAN

(Laçin, 1939 - 2011) Azerbaycan Devlet Pedagoji Enstitüsü'nün filoloji bölümünü bitirdi. Öğretmenlik, gazetecilik ve Devlet Radyo ve Televizyon şirketinde yöneticilik yaptı. Şiirleri Dağ Üreyi, Böyürtken Böyrü Tiken, Sesine Ses Ver, Bizden Sonra Ne Qahr, Ürek Möhlet Vereydi, Durnalar Lelek Salır, Deve Niye Kövşeyir, Erzurum'un Gediyine Varanda; Ömrün Yarı Yaşında kitaplarında toplandı.

DEDEM QORQUD GEZEN YERLER

Burda ilmez haray, havar
Bu dağlarda obalar var,
Obalarda babalar var -
Her biri Qorqud evezi.

Qızları var: yanar üzdü,
Üzmü nardı, ya nar üzdü?!
Her biri bir yanar gözdü,
Her biri yaqut evezi.

Min dost gelse, yol açıqdı,
Her deye bir qalacıqdı,
Papaq-papaq alaçıqdı -
Her biri bir yurd evezi.

Zirvelerin gül yaxası,
Bu dağlardı dağlar xasi,
Her biri bir el arxası,
Her biri bir merd evezi.

ABBAS ABDULLA

(Gürcistan-Kepenekçi, 1940-) Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nde ve İlimler Akademisi'nin Edebiyat Enstitüsü'nde öğrenim gördü. Edebiyat gazetesinde bölüm başkanı, Ulduz dergisinde bölüm başkanı ve redaktör olarak çalıştı. Edebî hayatına lirik şiirlerle başladı. Şiirleri Ağlı-qaralı Dünya, Üzü Dan Yerine, Sonsuzluğu Geden Kâvran kitaplarında toplandı.

İŞIQLI DÜNYA

Torpaqaltdan yerüzüne çıxan çiçekler
İşildayır işıl-işıl
Yerüzünde şirinyuxullu körpeler
Mışıldayır mışıl-mışıl.
Yer üzünde nağılh neneler
Sözleri ifcın-ifcın ifcinleyer,
Nevetere işıq dolu nağıllar deyer.

Yerüzünde eliqabarlı babalar,
Yerüzünde çiyni tüfengli atalar,
Yerüzünde cürbecür bombalar,
Lazerler, atomlar...
Yerüzünde babaların qabarlı ellerine,
Ataların tüfnglerine,
Bombalara, lazerlere, atomlara sığınmışıq,
Yerüzünde qabarlı ellere,
Tüfenglere, bombalara,
Lazerlere, atomlara
sığınıb işıq.

VAGİF İBRAHİM

(Şeki,1945-1983) Azerbaycan Petrol ve Kimya Enstitüsü'nü bitirdi. Gazetecilik, radyo yayınları editörlüğü, Güvercin dergisi sekreterliği yaptı. Ömür Ucuz, Dünyanın Nöbetinde, Mehribanlıq Işığı, Taleyimə Yazılanlar gibi şiir kitapları bulunmaktadır.

İÇİMDE BİR KEDER TUMURCUGLAYIB

Tersliğin yene de meni hegleyib,
Gelbim hesretinle dolası olub.
İçimde bir keder tumurcuglayıb,
İçimde bir sevinç solası olub.

Ayrılsag.. Yadına men düşen kimi
Bilerem, üreyin kövrelecegdir.
Büllur göz yaşların teze den gibi
Bir gün ovcundaca göyerecegdir.

Nece gurtaracag bu 'oyun', gülüm?
Ruhum deryalarda yanan gemidir.
Bir gem zirvesinde durmuşam,
Ölüm, ayağım altında uçurum kimidir.

Atıb tersliyini geriye dönsen,
Bir bahış gaytarar meni yolumdan.
Yoh, eger yene de gezeble dinsen,
Tutan olmayacag bil ki, golumdan

Ayağım sürüşüb, bu zirveden men
Yığılacağam.
Burag tersliyini
Ne geder sağam...

Bir de görecegsen gelbin boş yere
Bu terslik ucundan köz-köz yanıbdır.
Yıllar ötüb geçib...
Göz göre-göre
Ovcumdan bir ömür buharlanıbdır.

Çoh vaht doğmalar da seni büsbütün,
Anlamır, hardasa deyir könlüne.
En doğma adama danışmag üçün
Be'zen tercümeci gerekdir sene.

Geitmir göz önümden senin suretin
Men seni özüme doğma sananda.
Çetindir yaşamag, çetinden çetin
Seni doğmalar da anlamayanda...

RAMİZ RÖVŞEN

(Azerbaycan,1946-) XX yüzyılın 70'lerindeki Azerbaycan şiirinin en parlak temsilcilerindendir. Şairin şiir ve hikayeleri birçok dünya dillerine tercüme edildi. Süt Dişinin Ağrısı, Gökyüzü Taş Saklamaz, Gidelim Biz Olmayan Yere, Nefes yayımlanmış önemli şiir kitaplarıdır.

GÖKYÜZÜ TAŞ SAKLAMAZ

Durup gökyüzüne taş atan oğlan,
Gökyüzü taş saklamaz.
Oğul bele baş saklanmaz, atam balası
Kim kırpıp başını,
Salıp bu köke?
Şalvarın, pençeyin özünden yeke,
Bakarsın, gökyüzü gözünden yeke,
Durup gökyüzüne taş atan oğlan.

Hele ki, başına gözüne kıymaz,
Attığın taşları saklar gökyüzü.

Attığın taşları tutup elinde,
Seni iller boyu yoklar gökyüzü.

Kırkık başın tüylenince,
O dupduru gözlerin
Bulanınca, çirklenince,
Attığın taşları saklar gökyüzü.
Yediğinden yeyersen,
Geydiğinden geyersen,
Büyüyersen, büyüyersen, atam balası.
Gözlerin büyüyer sen büyüdükçe,
Gözünde yaş büyüyir.
Ellerin büyüyir sen büyüdükçe,
Gökyüzünde
Attığın taş büyüyir.
Vakt gelse yüzüne bu yer yüzünde.
Ölümün lengiyip gecikebilse.
O taştan özüne bu yer yüzünde
Hasar çekebilsen

Ev dikebilsen
Bir gökkuşağı kimi ömrün uzansa,
Bahtına her cüre renkten düşecek.
Bir gün bu dünyada kabrin kazılsa,
Belke de baş taşın gökten düşecek.
Durup gökyüzüne taş atan oğlan.
Gökyüzü taş saklamaz...

ZELİMXAN YAQUB

(Kepenekçi, Gürcistan, 1950 -) Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nin kütüphanecilik bölümünde okudu. Azerbaycan Kültür Bakanlığında bakan yardımcısı olarak çalıştı. Azerbaycan Türklerinin tarihi ve hayatları konulu şiir ve hikâyeleriyle tanındı. Könlümün Sesi, Yolum Elden Başlayıb, Od Aldığım Ocaqlar, Biz Bir Eşqin Butasıyıq, Ziyaretin Gebul Olsun, Şairin Harayı yayımlanmış eserleridir.

MEN ELE BİLİRDİM

Ulu ozanımız Yunus Emre Hazretlerine

"Meni mende gezme, mende deyilem"
Meç gerek yoxuynuış seni gezmeye,
Ellerim loxunan budaqdasanmış.
Yaşıl zemilere(ı baxdım, düşündüm,
Sepilen den kimi torpaqdasanmış.

Petekde, arıda, balda, çiçekde,
Barda, bereketde, duzda, çörekde,
Ulu sevgi kimi canda, ürekde,
Şirin neğme kimi dodaqdasanmış.

Od kimi baxışda, nur kimi üzde,
Ruh kimi bedende, gün kimi gözde,
Qan kimi damarda, güc kimi dizde,
Ses kimi könülde, qulaqdasanmış.

Ömrüme naxışsan, könlüme yarsan,
Hayana boylandım, her yerde varsan.
gül sem dodağımda çiçek açarsan,
Ağlasam yaş kimi yanaqdasanmış.

Yağdın varlığıma qarla, yağışla,
Hopdun iliyime nurlu baxışla.
Bağışla Yunusum, meni bağışla,
Men ele bilirdim uzaqdasanmış!

TAPŞ1R1Q

Türkiyeye gedirsen, uğurlar olsun sene,
Dumanlı suallara aydın bir cavab getir.
Biz neyi düşünürük, bizi de düşündürür,
Lap yerin deşiyinden axtar onu tap getir!

Hele çıxa bilmirik qanlı-qadahcı yasdan,
Balalarımız şehid, derdimiz dilde dastan.
İstambuldan, Bursadan, Erzurumdan, Sivasdan,
Yaramızı ölçmeye iyne getir, sap getir!

Qondarma yazıların lezzet gezme dadında,
Ölmez kitablar qalır nesillerin yadında.
Burdan bir kitab apar Azerbaycan adında,
Ordan Türkiye adlı ulu bir kitab getir!

RÜSTEM BEHRUDİ

(Behrud, 1957-) Azeri şair ve yazardır. Türk dünyasında "Selam Darağacı", "Şaman Duaları", "Boz Kurt" adlı eserleri ile meşhur olmuştur. Bazı seçme eserleri Akmanya, Polonya, Fransız, Rus ve Çek dillerine çevrilerek yayınlanmıştır. Şiirlerinde Türkçülük fikrini anlatan şairlerdendir. Şiirlerinin ana ülküsünü millet, vatanseverlik, insan sevgisi gibi konular oluşturmaktadır.

SELAM DARAĞACI

Yolumu gözledin her seher-ahşam,
Selam, darağacı… Aleyküm selam!
Ecelle ölmeye doğulmamışam…
Selam, darağacı… Aleyküm selam!

O hansı milletdir, taleyi sirdir?
Yüz adla bölündü… Yene de birdir.
Meni huzuruna bu derd getirdir,
Selam darağacı… Aleyküm selam!

Hezer'i, Baykal'ı, Aral'ı gördüm,
Gördüm can üstedir, yaralı gördüm.
Tanrı'nı bendeden aralı gördüm,
Selam, darağacı… Aleyküm selam!

Çarhı ters fırlanır felek garının,
Turan kölkesinde budaglarının,
Rengi bayrağımda yarpaglarının
Selam, darağacı… Aleyküm selam!

Evvelin ahırı, sonun evveli,
Buymuş, bilmemişem bunu men deli.
Gorhum yoh, ne olsun boyun göy deli,
Selam, darağacı… Aleyküm selam!

Eli yağmalanan, bölünen, bölen,
Çayları guruyan, gölleri ölen.
Hag-hesap çekmeye gelen menem, men.
Selam, darağacı… Aleyküm selam!

Danış, Emir Teymur, bu son neydi be?..
Boynumda ağ kefen, dilimde tövbe.
Dersini ters bilen, menimdi növbe,
Selam, darağacı… Aleyküm selam!

Seni men ekmişem… Mene sen genim,
Seni suvarmağa halaldır ganım.
Yarpağın reng alsın ganımdan menim.
Selam, darağacı… Aleyküm selam!

Ey darın ağacı. Kimden kemem… Kem?
Ya seni yendirrem, ya sene yennem,
Ya da budağında yarpağa dönnem.
Selam, darağacı… Aleyküm selam!

Kırgız'am, Özbek'em, Kazak, Türkmen'em,
Başkırd'am, Kerkük'em, ele görk menem,
Senin gözlediyin garip Türk menem,
Selam, darağacı… Aleyküm selam!

Gabul et, növbeti gurbanın menem,
Menim canın sende; bil, canın menem,
Ele gurrelenme… Her yanın menem,
Selam, darağacı… Aleyküm selam!

GÜLHANİ PENAH

Azerbaycan/Oğuz ili, 1958-) Bakü Devlet Üniversitesi Filoloji Bölümü'nden mezun oldu. Çeşitli gazete ve dergilerde şiirleri yayınlandı. Bakü Üniversitesi'nde öğretim üyesidir. Şiirleri Gökten Yıldızlan Gözle Dererdik, Yurt Yangısı, Oğuz Şehitleri, Kaybolanlar, Bura Vatandır, Karabağ Derdi kitaplarında toplandı.

BENİM ANA YURDUM

Benim ana yurdum, ana vatanım,
Odlar ülkesidir,şair yurdudur.
Vatana toprağa mukaddes bakan,
Onun keşiğinde duran ordudur.

Sözünün kudreti dağları yarar,
Alınmaz kalemi aldırar sana,
Dediği beyitten arif olansan,
Dünyanın hikmetin kandırar sana.

İnsanın kıymetin verdi Nesimi,
Yüzümüz Allah'ın tecessümü imiş.
Soyandı derisin sarardı yüzü,
Sarardı güneşin tebebsümü imiş.

Göglerde yaşayır halık-yaradan
Cihan sırrını biz bilemiyoruz.
Allah'a yakındır şair yüreği
Gördüğün nedense biz göremiyoruz.

NAZIM AHMETLİ

(Laçın/ Ahmetli köyü, 1954-) Edebiyatla ilgilendi. Şiir yazdı. Eserleri gazete ve dergilerde yayınlandı. Şiirleri Sevgi Allah'ı, Benim Generalim, Molla Ahmetli ve Molla Ahmetliler, Bir Ömür Sevgi kitaplarında yer aldı.

O DAĞLAR

O dağlar qaldı yiyesiz
Zirveler laldı yiyesiz
Saraldı, soldu yiyesiz
Bağım- bostanım ey lele

Göy üzüne naxış gelsin
Bulud qarış qarış gelsin
Bir delice yağış gelsin
Gelsin, ısdanım, ay lele.

Göyüzü başımdan uca
Bulddar yağır başıma
Bu sevda hardan gül oldu
Menim bu fağır başıma.

Od tuturam, köz tuturam
Söz qovuram, söz tuturam
Üreyimi düz tuturam
Yine üzüme söz gelir!

TÜRKMENİSTAN'DA TÜRK ŞİİRİ

MAHTUMGULI FİRÂGÎ

(Hacıgovşan, 1733 – 1798) Kendisi gibi düşünür olan babası Devlet Mehmet Azadi'den Arapça ve Farsça dersleri aldı. Buhara'daki Göğeltaş Medresesi'ndeki eğitiminin ardından, Hive'de yer alan Şirgazi Medresesi'nde eğitimini tamamladı. . Konusunu gerçek hayattan aldığı şiirlerle kısa sürede ünlendi. Şairliğinin yanında mutasavvıf ve düşünür kimliği ile de öne çıktı. Türkmen klâsik edebiyatının yapılanmasında önderlik eden, doğu edebiyatının yayılıp gelişmesinde katkısı olan ve Türkmen yazı dilinin oluşmasının temelini atan en önemli Türkmen şairidir. Şiirleri bir Divan'da toplanmıştır.

YIKIP BARADIR

1.
Gam dumanı basıp garip gönlümni
Gözyaşın saklamay geçip baradır.
Kimdir rahm eyleyen sorup hâlimni
Bozık gönlüm öyin yıkıp baradır.

2.
Gerçi od yaksalar âşık yagından
Ölüm âsân erer dost firâgından
Hicrân meni kovdu sabır dagından
Firâk bogum bogum söküp baradır.

3.
Evvelde devr-i devrânım çarh bulaşdırdı.
Gam canım guruddı ot tutuşdırdı,
Aşk seni coşdırıp hadden aşırdı,
Yüregim içimden çıkıp baradır.

4.
Ferâgat yatırdım nefsimni beslep
Turdı gönül yâr cemalin heveslep
Hakdan hâcet dilep murdın islep
Gözüm ol yollara bakıp baradır.

5.
Mahtumgulı mecâlim yok söyleyin
Dostlara derdimni âyân eyleyin
Ey yaranlar aglamayın, neyleyin
Aşk meni yandırıp yakıp baradır.

Türkiye Türkçesiyle:

YIKIP GİDİYOR

1.
Benim gamlı ve yalnız gönlüme keder basmıştır.
Gözlerimin yaşı öylece akmaktadır.
Benim halime acıyan kimdir?
Benim kırık gönlümün evi viraneye dönmüştür.

2.
Âşığın yağından her ne kadar ateş yakarlarsa da,
Ölüm, sevgiliden uzak olmaktan daha kolaydır.
Ayrılık beni sabır ve tahammül dağından kovdu.
Varlığım parça parça öylece yok olmaya başlamıştır.

3.
O günlerin feleği beni parçaladı.
Keder beni kuruttu, vücudumu ateş kapladı.
Aşkın coşturmasının sonucunda dolup taştım.
Sanki gönlüm (kalbim) canımdan çıkacak.

4.
Gönül rahat olduğu hâlde; itaatsiz nefsimi yumuşattım.
Birden bire gönül, sevgilinin güzelliğini görmeye heveslendi.
Kendi muradını hakkın dergâhından isteyerek,
Gözlerim, öylece yollara bakıp beklemektedir.

5.
Mahtumguli, söz söylemeye gücün yoktur,
Dertlerimi dostlara açıklayayım.
Ey dostlar, ağlamaktan başka çare var mıdır?
Aşk ateşinin daima yakıp yandırdığı kimseyim.

UÇDUM, YARANLAR

1.
Bir cumğa gicesi gördüm düyşümde,
Bar urup, göklere uçdum, yaranlar.
Pervaz eylep, seyran etdim dünyeni,
Bir abadan caya düşdüm, yaranlar.

2.
Kehkeşana çıkıp dürli semerler,
Mün dürli miveler, horram seçerler,
Narına, turuna, leymun, almalar,
Bir abadan bağa duşdum, yaranlar.

3.
Açılmışdır anda renberen güller,
Şunş-u efganda şeyda bilbiller,
Mermerden hovuzlı, kövser dek suvlar,
Tahayyır eyleyip, çaşdım, yaranlar.

4.
Ol gara bağlıkda gördüm bir çemen,
Acayip meclisin gördüm encümen,
Dövre girip gördüm, oturmış çil ten,
Salam berip, golün guçdum, yaranlar.

5.
Hemme avaz eylep, "Aleyk!" aydılar,
Işarat eyleyip: "Ötgül" diydilcr.
Dövre gurap, cama serap guydular,
Mana yetgeç, golüm açdım, yaranlar.

6.
Bilmedim, köpmi ya mana az berdi,
Özge elem, başga bir avaz berdi,
Işk aldı könlümi, tile söz berdi,
Ayakdan-ayağa düşdüm, yaranlar.

7.
Magtımgulı, huşyar oldum, oyandım,
Oyandım, örtendim, tutaşdım yandım,
Magnı bazarında hayyata döndüm,
Şirin gazal donun biçdim, yaranlar.

Türkiye Türkçesiyle:

UÇTUM YÂRENLER

1.
Bir cuma gecesi gördüm düşümde,
Kanat vurup göklere uçtum, yârenler,
Kanat çırpıp seyrân ettim dünyayı,
Bir şen, mâmur yere düştüm, yârenler.

2.
Kehkeşâna çıkmış türlü zenginlikler,
Bin türlü meyveler, güzel ağaçlar,
Narına, turuncu, limon, elmalar,
Bir şen, mâmur bağa düştüm, yârenler.

3.
Açılmıştır orda rengârenk güller,
Kavga ve efgânda, şeyda bülbüller,
Mermerden havuzlu, kevser dek sular,
Hayran olup (buna) şaştım, yârenler.

4.
O kara bağlıkta gördüm bir çemen,
Acayip meclisin gördüm encümen,
İçre girip gördüm oturmuş kırklar,
Selâm verip elin sıktım, yârenler.

5.
Bir ağızdan hepsi "Buyur!" dediler,
İşaret eyleyip "gel geç!" dediler,
Çevrelenip cama şarap koydular,
Bana gelince, elim açtım, yârenler.

6.
Bilmedim çok mu ya bana az verdi,
Başka âlem, başka bir âvâz verdi,
Aşk aldı gönlümü, dile söz verdi,
Ayaktan ayağa düştüm, yârenler.

7.
Mahtumkulu, bilge oldum, uyandım,
Uyandım, piştim, tutuştum, yandım,
Mânâ pazarında hayata döndüm,
Şirin gazel donun biçtim, yârenler.

DÜYŞÜNE DEĞMEZ

1.
Yoksullıkda nicelerin dövranı,
Yatıp, yagşı gören düyşüne değmez.
Niceler hasratda tapıp höşk nam,
Bir lezzetli tağam dişine değmez.

2.
Soran bolsa, sınam içre suzlar bar,
Yüz tümenden yeğdir, nice sözler bar,
Neysansız, ncbatsız niçe yazlar bar,
Hoşluk bilen geçen gışma cleğmez.

2.
Akıllar bar-başa bağlap keçeler,
İçgin-içgin sorsan, manı seçeler,
Akmaklıkda özün bezep niceler,
Kellesine saran peşine değmez.

3.
Anlamaza ayat sözlerin diysen,
Pıgamber hadisin önünde goysan,
Gıymazlıkda mün söz gulağna guysafı,
Ol sözler gulağnın daşma değmez.

4.
Incıtsa oğul-gız ene-atasm,
Toba kılmay, hak geçirmez hatasın,
Dövran gelse bilmez, ne iş tutasın,
Her kimin bu işler başına değmez.

5.
Niceler mal tapmaz, tengi-dest bolar,
Niceler bar-dünyelikden mest bolar,
Niceler bar-yiğitlikde nist bolar,
Niceler bar-süren yaşına değmez.

6.
Magtımgulı, gerçe işim namazdır,
Könlüm perişandır, sehvim derazdır,
Adam bar-mün tümen iydirsen azdır,
Adam bardır-iyen aşına değmez.

Türkiye Türkçesiyle:

DÜŞÜNE DEĞMEZ

1.
Yoksullukta nicelerin devrânı,
Yatıp, iyi gördüğü düşüne değmez.
Bir çoğu hasrette bulup kuru ekmeği,
Bir lezzetli yemek dişine değmez.

2.
Soran olsa, sinem içre sûzlar var,
Yüz binlerden yeğdir, nice sözler var,
Yağmursuz, nebatsız, nice yazlar var,
Hoşluk ile geçen kışına değmez.

3.
Âkiller var başa bağlayıp keçeler,
Samimiyetle sorsan, manâ seçeler,
Ahmaklıkta özün bezep niceler,
Kellesine sardığı sarığına değmez.

4.
Anlamaza âyet sözlerin desen,
Peygamber hadisin önüne koysan,
Yüksek sesle bin söz kulağ(ı)na kuysan,
O sözler kulağ(ı)nın dışına değmez.

5.
İncitse oğul kız ana atasın,
Tövbe kılmadan, Hak geçirmez hatasın,
Devrân gelse bilmez, ne iş tutasın,
Her kimin bu işler başına değmez.

6.
Niceler mal bulmaz, eli boş olur,
Niceler var, dünyalıktan mest olur,
Niceler var, yiğitlikte hiç yoktur.
Niceler var, sürdüğü yaşma değmez.

7.
Mahtumkulu, gerçi işim namazdır,
Gönlüm perişandır, hatam pek çoktur,
Adam var, tonlarca yedirsen azdır,
Adam vardır, yediği aşma değmez.

GARACA BURUNOV

(Tecen, 1889-1964 Mederese öğrenimi gördü. Türkmenistan gazetesinde çalıştı. Didaktik ve satirik tarzdaki şiirleriyle tanındı. Aynı zamanda tiyatro yazarıdır. Erte Gel (Yarın Gel), Kındır (Zordur) bu tür şiirlerinin yer aldığı eserleridir.

YAZ GELYER

1.
Gış paslının sovuk-donak hovasnın
Üstün örtüp, hoş söyrüli yaz gelyer.
Gök ot bilen bezep mcydan-çölleri,
Guşlar sayrap, gulağına saz gelyer.

2.
Gışın üstün basıp, yaza geçilcek,
Ağaçlar bezenip, güller açılcak,
Güle gucak açıp, gışdan gaçılcak,
Her kime bir şatlık beren yaz gelyer.

3.
Bilbiller sayracak temiz hovada,
Güller elvan atcak gizil lelede.
Guzucıklar melep düzde, obada,
Nece görsen öz gövnüne az gelyer.

4.
Bulut, ümür belent dağlar üstünde,
Keyikler bökceklep gezcek pestinde,
Algır laçın av avlamak kastında
Pervaz urcak, zınat beren yaz gelyer.

5.
Güneş şöhle sakak dağlara parlap,
Garı erep akcak, suvları şarlap,
Donaklar çözülcek garlar derlep,
Tebiğatın beslediği yaz gelyer.

6.
Gökde bulut oynap, yağyar yağışlar,
Dünyeni bezecek her hil nağışlar,
Asmanda elemgoşar, havada guşlar
Gucak açıp sürnüşycler, yaz gelyer.

Türkiye Türkçesiyle:

BAHAR GELİYOR

1.
Kış mevsiminin soğuk dondurucu havasının,
Üstünü örterek hoş, sevimli bahar geliyor.
Gök otlarla bezeyip meydanları kırları,
Kuşlar ötüşerek kulağına saz geliyor.

2.
Kışın üstüne basarak bahara geçilecek,
Ağaçlar bezenerek güller açılacak,
Güllere kucak açılıp kıştan kaçılacak,
Herkese bir neşe veren bahar geliyor.

3.
Bülbüller ötüşecek temiz havada,
Çiçekler elvan elvan açılacak kızıl lalede,
Kuzucuklar meleyerek ovada, obada,
Ne kadar görsen de gönlüne az geliyor.

4.
Bulutlar, dumanlar yüce dağlar üstünde,
Geyikler zıplayarak gezecek vadilerde,
Alıcı doğan av avlamanın kastında
Kanat vuracak, ziynet veren bahar geliyor.

5.
Güneş şule saçacak dağlara parlayarak,
Karlar eriyip akacak, suları çağlayarak.
Buzlar çözülecek kayalar terleyerek,
Tabiatın besleyip süslediği bahar geliyor.

6.
Gökte bulutlar oynayıp yağar yağışlar,
Dünyayı bezeyecek her çeşit nakışlar.
Gökyüzünde gökkuşağı, havada kuşlar
Kucak açıp süzülüyorlar, bahar geliyor

REHMET SEYİDOV

(1910-1955) Türkmen Lirik şiirin en önemli şairlerindendir. Vurma Cereni, Azatgül, Amanın Bağı (Merhamet Bağı), Bagtlılar (Bahtlılar), Bahar Geldi, Vatançılar (Yurtseverler), Goşgular (Koşuklar), Göterilen Gövün (Sevinen Gönül), Yeftiş Avazı (Zafer Sedası) şiir kitaplarından bazılarıdır.

UKLANINDA

1.
Nezik gabakların hut inrik yalı,
Göye güneş deyin gözün yaşıpdır.
Kirpiklerin aşık bolan misali,
Birbirini tapıp gucaklaşıpdır.

2.
Hovluğıp dem alsın, nezicek güşün
Meni düyşde görenini anladyar.
Gözel, ak düşekde sen tovlanışın
Ağşam görsem, hıyalımda dan atyar.

3.
Misli alma gonan çığ seherlerde
Yanağında bulduraşyan kümüş der.
Bizden başga hiç adam yok bu yerde,
Oyanda, söygülim, mana posa ber!

Türkiye Türkçesiyle:

UYUDUĞUNDA

1.
Nazik göz kapakların gerçekten alacakaranlık gibi,
Sanki güneş gibi gözlerin kapanmıştır.
Kirpiklerin aşık olmuş gibi,
Birbirlerini bulup kucaklaşmıştır.

2.
Hızlı hızlı nefes alışın, nazikçe gülüşün
Beni düşte gördüğünü anlatıyor.
Güzel, ak döşekte senin kıvrılışın
Akşam görsem düşüncemde tan atıyor.

3.
Seherlerde elma ağacına düşen çi'gibi
Yanağında parlamış gümüş ter.
Bizden başka hiç kimse yok burada,
Uyan da sevgilim bar\a bir öpücük ver.

AAVÇI ATMA CERENİ

1.
Aavçı atma cereni!
Onda ulı arzuv baar.
İntizaar ol gör onı,
Ol kanala garaşyaar.

2.
Gör iinciği incecik,
Suv diyip köp yörmekden.
Mahruum etcek sen niçik,
Onı kanal görmekden?

3.
Saanalğıca gün gaaldı,
Arzuvına yeterne.
Kanal çöle yool saldı,
Gelyââr cerenleh yerne.

4.
Kanal gumı boyun edip,
Geçsin, çöli suvarsın!
Ovlakların oynadıp,
Ceren de suva barsın.

5.
Aavçı atma cereni!
Onda govı arzuv baar.
Govı arzuvı seni
Etsin ofia rehimdaar.1

Türkiye Türkçesiyle:

AVCI VURMA CEYLANI

1.
Avcı vurma ceylanı!
Onda ulu arzu var.
Bekle de gör onu,
O kanalı gözlüyor.

2.
Bak bacağı incecik,
Su diyerek çok yürümekten.
Nasıl mahrum edersin
Onu kanal görmekten?

3.
Sayılı gün kaldı,
Arzusuna kavuşmasına.
Kanal çölü yol etti,
Geliyor ceylan yurduna.

4.
Kanal kumu dolanıp,
Geçsin, çölü sulasın!
Yavrularını oynatıp,
Ceylan da suya varsın.

5.
Avcı vurma ceylanı!
Onda iyi arzu var.
İyi arzusu seni
Merhamete getirsin.

ATA ATACANOV

(Marı, 1922-1989) Taşkent Enstitüsü'nü, Edebiyat Enstitüsü'nün Yüksek Edebî Kursunu bitirdi. Öğretmenlik ve gazetecilik yaptı. Yaş Kommunist, Sovyet Türkmenistanı gazetelerinin, Sovyet Edebiyatı dergisinin redaktörlüğünde çalıştı. Şiirleri Alma Yene Gülleyer (Elma Ağacı Yine Çiçek Açıyor), Bahar, Öçme Ocağım (Yanma Ocağım), Aylı Geceler (Mehtaplı Geceler), Edimmeedim (Adım Adım), Men Size Baryan (Ben Size Geliyorum), Guşgı Galası (Guşgı Şehri) gibi kitaplarında toplandı.

ÂŞIKLAR SEHERİ

1.
Aşgabatda ayratm bir cadı bar,
Âşıklar seheri diyen adı bar.
Arzılı aşığın artarsa her kes:
Aydın asmanma esetdiği bes:
Kakıp yüreğinin nezik tarına,
Ak yıldızlar yol tapışar yarına.

2.
Aşgabatda ayratm bir cadı bar,
Sapaklar seheri diyen adı bar.
Arzılı aşığın ağtarsa her kes,
Seher elvanına sın etdiği, bes:
Kakıp yüreğinin nezik tarına,
Al sapaklar yol tapışar yarına.

3.
Aşgabatda ayratm bir cadı bar,
Gözeller dünyesi diyen adı bar.
Arzılı aşığın ağtarsa her kes,
Aşgabada söygi sindirdiği, bes:
Hormat goyup hövesinin barına,
Govşurar Aşgabat yarı yarına.

Türkiye Türkçesiyle:

1.
Aşgabat'ta ayrı bir sihir var,
Aşıklar şehri denilen adı var.
Arzulu aşkını arasa her kim,
Aydın göğüne bakması yeter:
Vurup yüreğinin nazik teline
Ak yıldızlar yol bulur yarine.

2.
Aşgabat'ta ayrı bir sihir var,
Şafaklar şehri denilen adı var.
Arzulu aşığını arasa her kim,
Seher kızıllığına bakması yeter:
Vurup yüreğinin nazik teline
Al şafaklar yol bulur yarine.

3.
Aşgabat'ta ayrı bir sihir var,
Güzeller dünyası denilen adı var.
Arzulu aşığını arasa her kim,
Aşgabat'a sevgi sindirmesi yeter:
Hürmet edip hevesinin hepsine,
Kavuşturur Aşgabat, yari yarine.

SEDASIZ SÖYGİ

1.
İşe uğran çağımızda,
İrden kene bağımızda
Gabat gelyer iki yürek.
Şayat muna dağımızda.

2.
Senem seredyersin mana,
Menem seredyerin sana.
Belki, gara gicelerde
Şeydip garaşyandır dana.

3.
Yeke söz aydanok senem,
Yeke söz aydamok menem,
Belki, şaydip şehlesini
Gabanyandır gışda günem.

4.
Yaşıl bağlar...
Bağlar sarı...
Yere geçye pasıl barı...
Belki, şeydip üzülyendir
Kete yüreklerin tan.

Türkiye Türkçesiyle:

SEDASIZ SEVGİ

1.
İşe gittiğimiz sırada
Sabahtan eski bağımızda
Karşılaşır iki yürek
Şahittir buna dağımız da.

2.
Sen de bakıyorsun bana,
Ben de bakıyorum sana.
Belki kara geceler de
Böyle bekliyordur sabahı.

3.
Bir tek söz demedin sen de.
Bir tek söz demedim den de.
Belki böyle edip şulesini
Kıskanmıştır kış da gün de.

4.
Yeşil bağlar...
Bağlar sarı...
Yine geçiyor mevsim varı...
Belki böyle kopmuştur
Nice yüreğin tan.

GARA SEYİTLİYEV

(Ahal, 1915-1971) Aşgabat Teknik Okulu'nu ve Bakuv Eğitim Enstitüsü'nü bitirdi. Türkmenistan Yazarlar Birliği Başkanlığı, Türkmenistan Kültür Bakanlığı görevlerinde bulundu. Şiirleri Şahınft Lirası (Şairin Lirası), Şöveşcen ilham (Savaççı İlham), Goşgular (Koşuklar), Parahatçılık Yener (Barışseverlik Yener), Beyik Güneşin Aşağında (Büyük Güneşin Altında), Hindistanın Gülleri (Hindistan'ın Gülleri), Ganatlı Dovur (Kanatlı Dovur), Saylanan Goşgular ve Poemalar (Seçilmiş Koşuklar ve Şiirler) kitaplarında toplandı.

ADAM VE YADIĞERLİK

1.

Körpelere saya gerekdir hökman,
Sayasız yaşasa bimıdar bolar.
Dünye gelen adam bir ağaç ekmen
Gitse, dünyemize bergidar bolar.

Dünyeden gitmesin hiç kin bergidar,
în bolman bir ağaç eksin yadığer,
Kimde-kim bir ağaç ekse yadığer
Dünyen kitabında onun adı bar.

Türkiye Türkçesiyle:

ADAM VE HATIRA

1.

Körpelere gölge gerekir şüphesiz,
Gölgesiz yaşasa güçsüz olur.
Dünyaya gelen insan ağaç ekmeden
Gitse dünyamıza borçlu olur.

2.
Dünyadan hiç kimse borçlu gitmesin,
Hiç olmazsa bir ağaç eksin hatıra,
Her kim bir ağaç ekse hatıra,
Dünyanın kitabında onun adı vardır.

GÖZLERİMDE SAKLANSIN

1.
Ovadandan ovadan gızlar gördüm dünyede,
Emma senin yüzün dek nurlı yüzi görmedim.
Ovadandan ovadan gözler gördüm dünyede,
Emma senin gözlerin dek nurlı gözi görmedim;
Emma senden hem garip harlı gizi görmedim.
Yörişin messan-messan.
Her bakışın bir dessan.
Seni dünye bağş eden
Gözel ülke Hindistan.
Senin rövşen gözlerin gözlerimde saklansın.
"Gara sana âşık!" diyip, goy çaklansa, çaklansın.

2.
Gariplik gayıp bolyar gara gözün görende,
Çit köynekde tavus dek görünyerdin, garip giz.
Şeyle çekdi sekilin Gara özün görende.
Durdun çağa laçm dek gözlerime garap, giz.
Hindistanm semah zülplerini darap, giz
Yörişin messan-messan,
Her bakışan bir dessan,
Seni dünye bağş eden
Gözel ülke Hindistan.
Senin rövşen gözlerin gözlerimde saklansın.
"Gara sana âşık!" diyip, goy çaklansa, çaklansın.

Türkiye Türkçesiyle:

GÖZLERİMDE SAKLANSIN

1.
Güzelden daha güzel kızlar gördüm dünyada,
Ama senin yüzün gibi nurlu yüzü görmedim.
Güzelden daha güzel gözler gördüm dünyada,
Ama senin gözlerin gibi nurlu gözü görmedim,
Ama senden garip kızı da görmedim.
Yürüyüşün servi revan,
Her bakışın bir destan.
Seni dünyaya bahşeden
Güzel ülke Hindistan.
Senin parlak gözlerin gözlerimde saklansın.
"Gara sana âşık!" deyip koy düşünürse düşünsün.

2.
Gariplik kayboluyor kara gözlerini görünce,
Basma gömlekte tavus kuşu gibi görünürdü garip kız.
Böyle çekti fotoğrafını Gara seni görünce.
Durdun yavru laçin gibi gözlerime bakıp kız.
Hindistan'ın rüzgârı zülüflerini tarayıp kız.
Yürüyüşün servi revan,
Her bakışın bir destan,
Seni dünyaya bahşeden
Güzel ülke Hindistan
Senin aydınlık gözlerin gözlerimde saklansın.
"Gara sana âşık!" deyip koy düşünürse düşünsün.

MAMMED SEYİDOV

(Ahal, 1925-1987) Türkmen Devlet Üniveristesi'ni bitirdi. Sovyet Türkmenistan gazetesinde ve Sovyet Edebiyat dergisinde çalıştı. Masal ve efsaneleri şiirlerştirdi. Rubailer yazdı. Mehriban Seher (Sevgili Şehir), Çoluk (Çoban Yemeği), Goşgular (Koşuklar), Giceki Mıhman (Gece Misafiri), Çöl Rövayatı (Çöl Rivayeti), Beşinci Okean (Beşinci Okyanus), Bahar Bilen Duşuşık (Baharla Karşılaşma), Arzıgülün Hifinildegiildegi (Arzıgül'ün Salıncağı), Durun Mukamı (Durun Melodisi) gibi kitapları vardır.

RUBAAYILAR

1.
Görmek üçün gözellerih seresin,
Sura sura geldim ışkın deresin.
Buuz bilen köözi men gördüm bir gaapda
İnanmadık sen gözüne garasın.

2.
Daşkı sıpatından tanalmaz ınsaan,
Yüreğin bilmeseh, diymeğin pılaan.
Şol bir gülden arılar bal döretse,
Şol bir gülden zâher döredyââr yılaan.

3.
Gören vağtı yaarın husnı cemaalı,
Yanakları övsün atdı gül yaalı.
Bahar diyip, öymesine bakamda,
Gaaşlarından ösdi gışın şemaalı.

Türkiye Türkçesiyle:

RUBAİLER

1.
Görmek için güzeller güzelini,
Geçip geçip geldim aşkın deresini.
Buz ile közü ben gördüm bir kapta
İnanmayan senin gözüne baksın

2.
Dış görünüşünden tanınmaz insan,
Yüreğini bilmezsen, sakın deme filân.
Bir gülden arılar bal türetirse,
Bir gülden zehir türetir yılan.

3.
Görününce yârin güzel yüzü,
Parladı gül gibi yanakları,
Bahar diye yazmasına baktığımda,
Kaşlarından esti kışın rüzgârı.

BERDİNAZAR HUDAYNAZAROV

(Aşgabat, 1927-) Körki ilçe gazetesi ile Sovyet Edebiyatı dergisinde redaktör olarak çalıştı. Şiir ve deneme türlerinde eserler verdi. Türkmenistan halk milletvekili, Türkmenistan Yazarlar Birliği'nin başkanılığı da yaptı. Izçının Gözleri (İzcinin Gözleri), Hasar (Sulama Kanallarını Kazma), Gofişular (Komşular), Gumlular (Çöllüler), (Çöllüler), Akar Suvufi Aydımı (Akar Suyun Türküsü), Gökçegenin Yiğitleri (Gökçege'nin Yiğitleri) kitaplarından bazılarıdır.

VATAN HAKDA

1.
Vatan hakda gısğa gürlen, oğlanlar,
Ağrasrak gürlen, gürlen akıllı.
Dinlen, okan: bu toprağın üstüne
Nece gan döküldi, gözyaş döküldi.

2.
Dil del, yürek bilen, ses-üynsüz söyün,
Sözlemen bildirlen söyri güyçlüdir.
Gara görmen cöv-cövleyen gücüğin
Şol öye vepası iki uçludır.

3.
Vatanı vasp edip güycüniz çatsa,
Yöne yuvan yanrap, düşmen yüreğe.
Keramata övgüli söz hökman del
Ant içmek eterlik duzdur çöreğe.

4.
Emma ant içeymek serap içmek del,
Ant içen başını goyyandır orta.
Şeydibem, atalar ömrün hakına
Ölmeği övrenip, yol saldı ertee.

5.
Övrenin oğlanlar, kasam içemeği,
Çınlakay zatları edinin hövür.
Oğlanlar, bipervay etmesin sizi.
Donyürek etmesin bu yumşak dövür.

6.
Emma gol çekilip emilmese-de,
Bolmasa-da hopbaların hasabı.
Ak süyt bilen kalbınıza girendir
Ak süyt beren enelerin ınsabı.

Türkiye Türkçesiyle:

VATAN HAKKINDA

1.
Vatan hakkında kısa konuşun oğlanlar,
Daha ağırca konuşun, akıllı konuşun.
Dinleyin, okuyun: Bu toprağın üstüne
Nice kan döküldü, göz yaşı döküldü.

2.
Dilden değil, yürekle, sessiz sedasız sevin,
Konuşmadan bildirilen sevgi güçlüdür.
Gölge görmeden havlayan eniğin
O eve vefası iki uçludur.

3.
Vatanı vasf edin gücünüz yeterse,
Fakat yavan gevezelik edip bıkmayın.
Keramete övgülü söz gerek değildir,
Ant içmek yeterli tuzdur çöreğe.

4.
Fakat, ant içmek, şarap içmek değildir,
Ant içen başını koymuştur ortaya.
Böyle edip de atalar yaşamak için
Ölmeyi öğrenip yol yaptılar yarma.

5.
Öğrenin oğlanlar, yemin etmeyi,
Yürekten şeyleri dost edinin.
Oğlanlar, biperva etmesin sizi
Taş kalpli etmesin bu bozuk devir.

6.
Gerçi bırakılıp emilmese de
Olmasa da sırtlarına binme.
Ak süt ile kalbinize girmiştir
Ak süt veren anaların insafı.

BUU DÜNYE

1.
Mahal mahal men seni
Cennet mikâân öytdüm,
Dovzah mıkaan öytdüm
Mahal mahallar seni.
Kââte nââletler okaap,
Senden zeyrenen bolsam,
Kââte kââte yüzüme
Sildim sâherler seni.

2.
İkisi de baar sende
Dovzaham baar, cennetem
Güce bilen gündüz dek
Bürbürini çalşıp duur.
Senin "Yalançı" diyen
Bir seretsen öözüne
Bu aadınnam gelşip duur.

3.
Yööne bir hakıkat baar:
Sen uçursız ovadaan
Aaylı asmaanın bilen,
Gülli Zemiinin bilen,
Yüz dürli keşbift bilen,
Üytğeşik ışkın bilen,
Şahandaaz erkeğindir
Aay yüz zenaanın bilen.
Hesretinden örtenip
Eşretifiden gönenip,
Altmış yıllaap yaaşadım
Yüz mün şükür edyâârin.

4.
Yööne, yapyaham sana
Biivepaayraak bakardım,
İndi haas bir hırıdaar
Göz bilen seredyââârin.

Türkiye Türkçesiyle:

BU DÜNYA

1
Zaman zaman ben seni
Cennet mi ki diye düşündüm,
Cehennem mi ki diye düşündüm
Zaman zaman ben seni.
Bazen lanet edip, sızlansam da
Zaman zaman yüzüme
Sildim sabahları seni.

2.
İkisi de var sende
Cehennem de var, cennet de,
Gece ile gündüz gibi
Birbiriyle yer değişiyor.
Senin "Yalancı" diye
Başka bir adın daha var,
Bir bakıma sana
Bu adın da yakışıyor.

3.
Ancak bir gerçek var:
Sen pek güzelsin
Aylı göğün ile,
Çiçekli yer yüzünle,
Yüz turlu görünüşünle,
Bambaşka aşkınla,

Coşkulu erkeğin
Ve ay yüzlü kadınınla.
Eleminden yanıp

4.
Lezzetine kanıp
Altmış yıldır yaşadım.
Yüz bin kere şükrediyorum.

Ancak, yenilerden sana
Vefasızca bakardım.
Şimdi pek hevesli bir
Göz ile bakıyorum.

ALLABERDİ HAYIDOV

(Çarçev, 1929 -) Türkmen Devlet Üniversitesi'ni bitirdi. Redaktör, radyo programcısı ve öğretim üyesi olarak çalıştı. Şiirlerinde tema çeşitliliği ile dikkat çekti. İlk külliyatı 1952 yılında Bizim Günlerimiz adıyla yayınlandı. Diğer şiirleri Gök Âsmân, Yiğitlik Çağı, Sahra İle Bağ Hakkında, Deniz İle Dağ Hakkında, Şiirler ve Lirik Uzun Şiirler, Aba Serdar, Her Gülün Bir Kokusu Var, Sahranın Miski kitaplarında toplandı.

YILLAR ÖYKELER

1.
Bahar ayı barıp salam bermesen,
Yaşıl geyen ımgır çöller öykeler.
Seher çağı sapasını görmesen,
Islı salkın eller öykeler.

2.
Her düypde yüz goza, bu ne ekindir,
Yaprağı garamtıl, göye tütündir.
Elbetde, iymiti, suvı yetendir,
Pağtasm yığmasan, peller öykeler.

3.
Yüzi övsün atar, bu ne halıdır!
Ömürlik açılan begül yalıdır.
Yer yüzüne belli türkmen malıdır.
Baş eğmesefv, dokan eller öykeler.

4.
Bağşı hıruç bilen aydanda aydım.
Onun sesi bilen sazını söydüm.
"Bağşısız dünyenifi hezil yok" diydim.
Dinlemescn, şirin diller öykeler.

5.
İnsanın söygüsi gelyendir daşdan,
Yürek erkanadır gökdeki guşdan,
Cızlara "gül" diyip, aytdılar başdan,
Söymesen, açılan güller öykeler.

6.
Eğer gabat gelse, oba-şeherde,
Eğer gabat gelse, şam-u-seherde,
Şahır, gözel zadı söygün her yerde,
Yoğsam geçip baryan yıllar öykeler.

Türkiye Türkçesiyle:

YILLAR GÜCENİR

1.
Bahar ayı varıp selâm vermezsen,
Yeşil giyen sınırsız çöller gücenir.
Seher vakti sefasını sürmezsen,
Itır kokulu ılık yeller gücenir.

2.
Her kökte yüz koza, bu ne ekindir,
Yaprağı simsiyah, sanki tütündür.
Elbette, yemişi, suyu yetmiştir,
Pamuğunu toplamazsan, tarlalar gücenir.

3.
Yüzü ışık saçar, bu ne halıdır!
Ebedî açılmış bir gül gibidir.
Yer yüzünde meşhur Türkmen malıdır.
Baş eğmezsen, dokuyan eller gücenir.

4.
Bahşı heyecanla diyende şarkı,
Onun sesi ile sazını sevdim.
"Bahşişiz dünyanın tadı yok" dedim.
Dinlemezsen, şirin diller gücenir.

5.
İnsanın sevesi gelmiştir dıştan,
Yürek hür mü hürdür gökteki kuştan,
Kızlara "gül" adı verdiler baştan,
Sevmezsen, açılan güller gücenir.

6.
Eğer rast gelsen, köyde ve şehirde,
Eğer denk gelsen, akşam ve seherde,
Şâir, güzel şeyi sev sen her yerde,
Yoksa geçip giden yıllar gücenir.

LEBABIN GÖZELİ

1.
Çöle çıkıp, goyun sağar,
Sağar Lebab'ın gözeli.
Gülelekden çemen boğar,
Boğa? Lebab'ın gözeli

2.
Sözi gözel, yüzigözel,
Geyer yaşıl, geyer gizil
İş üstünde günden ozal
Görner Lebab'ın gözeli.

3.
Mün bir ekin eker yere,
Ösdir iymit bere-bere.
Ey yaranlar, yüz peykere
Değer Lebab'ın gözeli.

4.
Gamaşdırar gülyakanı
Novça gizin ak alkımı,
Seher turup, ak altını
Yığar Lebab'ın gözeli.

5.
Şay dakınar tılla- dürden,
At gazanıp, alar orden.
Üstün çıkar yiğitlerden,
Meğer Lebab'ın gözeli.

6.
Ceyhun boyı mekânıdır,
İli mıdam sapalıdır,
Söygüsine vepalıdır,
Söyer Lebab'ın gözeli.

Türkiye Türkçesiyle:

LEBAB'IN GÜZELİ

1.
Çöle çıkıp, koyun sağar,
Sağar Lebab'ın güzeli.
Kızıl gülden çimen bağlar,
Bağlar Lebab'ın güzeli.

2.
Sözü güzel, yüzü güzel,
Giyer yeşil, giyer kızıl,
İş yaparken güneşten önce,
Görünür Lebab'ın güzeli.
3.
Bin bir ekin eker yere,
Yetiştirir yemiş vere vere.
Ey yarenler, yüz peykere,
Değer Lebab'ın güzeli.

4.
Kamaştırır yaka iğnesi,
Genç kızın ak çenesi,
Sabah kalkıp, ak altını,
Yığar Lebab'ın güzeli.

5.
Takı takınır altın inciden,
Nam kazanıp alır madalya.
Üstün çıkar yiğitlerden,
Meğer ki Lebab'ın güzeli.

6.
Ceyhun kıyıları mekânıdır
İli dâima sefâlıdır,
Sevgisinde vefalıdır,
Sever Lebab'ın güzeli.

KERİM GURBANNEPESOV

(Gökdepe, 1929-1989) Maksim Gorki Türkmen Devlet Üniversitesi'ni bitirdi. Sovyet Edebiyatı dergisinde çalıştı. Çocuklar için de şiirler yazdı. Türkmen şiirinin yirminci asırdaki en önemli isimlerindendir. İlk kitabı Güycümiiî Gözbaşı (Gücümün Kaynağı) adıyla neşredildi. Diğer şiirleri Soldat Yüreği (Asker Kalbi), Goşgular ve Poemalar (Koşuklar ve Şiirler), Taymaz Baba, Ata ve Oğul (Baba ve Oğul), Acı Günler, Süyci Günler (Avı ve Tatlı Günler), Menzil, Yedi Yaprak gibi kitaplarında toplandı.

YAZMASI AĞIR DÜŞEN GOŞGI

1.
Bütin oba garaşıp dur.
Yola bakyar hemmeler.
Atası pışırdayar:
"Geler. Geler. Geler."

2.
Gelnecesi pışırdayar:
"Germike? Kim bilyer...
" Ağası gövünlik beryer:
"Geler-de... hökman geler".

3.
Gök torannın sayasında
Yüzlep adam dımıp dur.
Çekizeli ak haltadan
Turşı damca damıp dur.

4.
Yığnanışdı babadaşlar,
İçginler hem daşgınlar.
Ne siğnal bar, ne şovhun
Dımışıp dur maşınlar.

5.
Geldi dürli maşınlar-
Gızıl, san, yaşıl, ak.
Geldi garaşılmayanlar.
Garaşılyan gelenok.

6.
Göye pikir hem etmen,
Bu gürrünler babatda
Ak guş kimin irkilip,
Ene yatır tabıtda.

7.
Göterlerne garaşıp dur
Köpi gören ağaç at.
Ene yatır üstünde
‘ Gin manlaylı, Ağacet.

Türkiye Türkçesiyle:

YAZMASI ZOR GELEN KOŞUK

1.
Bütün oba bekleyip duruyor,
Yola bakıyor hepsi de.
Babası fısıldıyor:
“Gelir. Gelir. Gelir.”

2.
Yengesi fısıldıyor:
“Gelir mi ki? Kim bilir...”
Ağası teselli veriyor:
“Gelir...Mutlaka gelir.”

3.
Yeşil söğüdün gölgesinde
Yüzlerce insan susup duruyor.
Çekizeli1 ak torbadan
Ekşi damla damlayıp duruyor.

4.
Toplandı babadaşlar
İçerdekiler ve dışardakiler.
Ne sinyal var, ne gürültü patırtı,
Susup duruyor arabalar.

5.
Geldi çeşitli arabalar,
Kızıl, san, yeşil, ak.
Geldi beklenmeyenler
Beklenenler gelmedi.

6.
Sanki düşünmeden de,
Bu konuşmalar hakkında
Kuğu gibi uyuklayıp
Ana yatıyor tabutta.

7.
Kaldıranlara bakıp duruyor,
Kalabalığı gören ağaç at.
Ana yatıyor üstünde
Geniş alınlı ağaç at.

ORAZ YAĞMUR

1947 yılında Türkmenistan'da doğdu. Çeşitli dergi ve gazetelerde şiirleri yayınlandı. Çağdaş Türkmen şiirnin önemli temsilcileirndendir. Şiirleri Mağtımgulınama, Qarabağlı Ananın Ağısı, Balapon, Köl Ene, Ay Dağı Kız kitaplarında toplandı.

KARABAĞLI ANNENİN AĞITI

Karabağlı şair dostum Adil Camii'in annesine

Ay balam! Vay balam!
Karabağın suyundan içmak cana lazzattı.
Tandırların tüttüsü bulutlara iz zetti.
Güneş sisten çıkanda,
Yapraklar alkışlayanda..
Horoz sasi galirdii..

Orakları delirdi.
Va-ah,vah!
Karabağa gidabilmiram.
Avimi bakcamı görabiliram
Ay,bala-am!
Karabağı görmladan ölabilmiram.
Özümden ben on kez geçiram
Karabağdan geçabilmiram.

Allah beni hanım yaratmış,
Baht payımı yarım yaratmış,
Karabağ'da düşman görürsan,
Gözlerim yumulmaz olursam.

Bana düşürsan balam!

Düşman bize tokundu,
Gözüm şayi tükendi,
Karabağda şehit olacayam!
Kuşlar yiyen ceset olacayam!
Ben şehit olmadan ölabilmiram.
Karabağ görmadan ölabilmiram,

Ay balam!Vay balam!!

AMANMIRAT BUGAYEV

(Gazanak, 1951 -) Türkmen Devlet Üniversitesi'ni bitirdi. Çeşitli gazetelerin yayın kurullarında, Türkmen Televizyonunda ve Türkmen Yazarlar Birliği'nde değişik görevlerde bulundu. Yagşı Niyet, Dağların Arasında, Gövnüm Seni gibi şiir kitapları bulunmaktadır.

SÖY

1.
Söy!
Senden ön aşık yokmuş hamala,
Soygun nusga bolsun aşık bölcaga.
Söyenifie degyen giz bar cahanda,
Ayagnın tozı böl, başa bol cıga.

2.
Dencirep söymegin,
Delcirep soygun,
Hasaba yer bolsa deldir söydügifi.
Söylüşifle söycek bolmagın,
Söyşün yalı söyse bolar sövdügin.

3.
Söy!
Söyginin bir cüp yolı bar munda,
Yar yolunda sarp eylegil vagtmı:
Söygift humar eder yalmşarsıi sen,
Ya yalnışıp son taparsın bagtını.

Türkiye Türkçesiyle:

SEV

1.
Sev!
Senden önce âşık yokmuş doğrusu,
Sevgin örnek olsun âşık olacağa.
Sevgine lâyık kız var cihanda,
Ayağının tozu ol, başa ol çığa

2.
Tereddütlü sevme,
Çılgınca sev,
Hesap işe karışsa, değildir sevdiğin.
Sevilişine göre sevecek olma,
Sevişin gibi severse olur sevdiğin.

3.
Sev!
Sevginin bir çift yolu var bunda,
Yâr yolunda sarf eyle vaktini:
Sevgin sarhoş eder şaşırırsın sen,
Ya şaşırıp sonra bulursun bahtını.

ŞEHRİBOSSAN GELDİMEMMEDOVA

(Türkmengala, 1971 -) Türkmen Devlet Üniversitesi'ni bitirdi. Türkmen Yazarlar Birliği üyesidir. Ene Balık isimli bir şiir kitabı bulunmaktadır.

BERİN!

1.
Goy, gızdırıp dulugım,
Müynümi gaydıp berin!
Bigüne oglanlıgım,
Düynümi gaydıp berin!

2.
Yollarda hozanagam,
Çar yanım gözenegem,
Agıpdır ezenegim,
Donumı gaydıp berin!

3.
Biveçler başa bela,
Bet işlere mübtcla,
Ceset ağlar "rebbena",
Canımı gaydıp berin!

4.
Tilsiz men, çıkmaz dadım,
Mahluk men, hanı yadım,
Oval başdan adamdım,
Çinimi gaydıp berin!

Türkiye Türkçesiyle

VERİN!

1.
Bırakın, kızarmış yanağımı,
Utancımı geri verin,
Günahsız oğlanlığımı,
Dünümü geri verin.

2.
Yollarda hozanağım,
Dört yanım kafestir,
Yırtılmıştır yakam,
Elbisemi geri verin.

3.
Serseriler başa belâ,
Kötü işlere müptelâ,
Ceset ağlar "Rabbena
Canımı geri verin.

4.
Dilsizim, çıkmaz feryadım,
Mahlûkum, hani yâdım.
İlk başta insandım,
Rütbemi geri verin.

ÖZBEKİSTAN'DA TÜRK ŞİİRİ

ABDURAUF FİTRET

(Buhara, 1886-1938) Buhara ve İstanbul'da öğrenim gördü. Şair, bilgin ve eğitimci yönüyle tanındı. Moskuova ve Peterburg'da öğretim üyeliği yaptı. Şiirleri Şark Yıldızı dergisinde yayımlandı. Temur Sağanası, Ogızhan, Türk Tili gibi eserleri bulunmaktadır.

BİR AZ KÜL

1.
Köz yaşlerim buün tağın akadı mı?
Kızıl gülim başkalerige küler de
Kızıl gülim barlığımning sultanı,
Canım sening hayalingde küçeydı.

2.
Yüregimning eng kımmetli armani,
Neçük menge merhameting azeydı?!
İkki közim, melek yüzim, sevgilim,
Canler sening yüzginengden aylansun
3.
Kızıl gülim, kara közim, tilegim,
Dünya sening bakışından örgülsün.
Yavuz yârim, yüzingge heç bakalmam,
Köngil derdin ayağınge tökalmam.

4.
Tuprak kebi yıkılmışem yolingde,
deye almam.
İster erseng menge kelib gepürme,
yanumde heç oturma!
Yalğuz yığlab uzakden turğanımnı
Körgeningde merhamet et, bir az kül!

Türkiye Türkçesiyle:

BİRAZ GÜL

1.
Göz yaşlarım bugün daha akacak mı?
Kırmızı çiçeğim başkalarına gülüyor da.
Kırmızı çiçeğim varlığımın sultanı,
Canım senin hayalinle güçlenir.

2.
Kalbimin en kıymetli arzusu,
Niçin bana merhametin azalıyor?!
İki gözüm, melek yüzlüm, sevgilim.
Canlar sana kurban olsun.

3.
Kırmızı çiçeğim, kara gözüm, dileğim,
Dünya senin bakışına feda olsun.
Çetin yarim, yüzüne hiç bakamam,
Gönül derdini ayağına dökemem.

4.
Toprak gibi serilmişim yoluna, diyemem.
İstersen bana gelip konuşma, yanımda hiç oturma!
Yalnız ağlayıp uzakta durduğumu
Gördüğünde merhamet et, biraz gül!

ABDÜLHAMİT SÜLEYMAN ÇOLPAN

(Andican, 1893 –Fergana,1938) Özbek şiirinin en önemli temsilcisidir. Andican Medresesinde eğitim gördü. Orenburg'da Vakit gazetesinde çalıştı. Türkistan'ın bağımsızlığa kavuşması için uğraş verdi. Başkurt millî Hükümeti'nin sekreterliğini yaptı. Türkistan halkının en çok sevdiği şairlerdendir. Türkiye Türkçesiyle de şiirler yazdı. Özbek dilinin gelişmesinde etkin oldu. Millî duyguları ve doğa sevgisini lirik bir biçimde dile getirdi. Mürettep divan sahibi bir şairdir. Bulaqlar, Uyğanış, Tan Sırları, Saz ve Cor yayımlanmış şiir kitaplarıdır.

EMELNİN ÖLİMİ

1.
Könglimde yığlagan melekler kimler?
Şarqnıfl anaları, cüvanları mı?
Qarşımda yığlagan bu canlar kimler?
Qullar ölkesinin insanları mı?

2.
Ne üçün ulamın tavuşlanda
Ötgen asırlarnıfl ahengi yığlar?
Ne üçün yazmışnıfl oynaşlarıda
Her yüriş könglimni nişterdek tığlar?

3.
Kenlik hayalleri uçdı mı kökke,
Bütün ümidlemi yavlar mı kömdi?
Mengü tutuqlıkka kirdi mi ölke,
Hayalde parlagan şamlar mı söndi?

4.
Keçenin can alğıç qarangılığı,
Necat yulduzını hayal mi bildi?
Şunca tutqunlarım haqqı, haqlığı
Bir havuç tupraqqa qurban mı boldı?

5.
Âhımnım otıdan çıqqan şu'leler
Şarqnın kökregide bir cay tapmas mı?
Köksimden qısılıb çıqqan na'ralar
Uhlagan dillerge sılcıb aqmas mı?

6.
Her keçe köklerde oynagan yulduz
Aytar edi mene: "Erklik yulduzı
Tutqun eller üçün semâ kündüzi,
Köngilde qalğusı unın bir izi.

7.
U bir iz közimnin nurlarıdan hem
Yüksekdir, men um öpmak isteymen,
Eğer tapılmasa, bu yurtlardan hem
Köçib yiraqlarge ketmaq isteymen.

Yığlagan, inregen emel qızı mı?
Kökdegi yulduzlar unın izi mi?

Türkiye Türkçesiyle

EMELİN ÖLÜMÜ

1.
Gönlümde ağlayan melekler kimler?
Şarkın anaları, civanları mı?
Karşımda ağlayan bu canlar kimler?
Kullar ülkesinin insanları mı?

2.
Ne için onların seslerinde
Geçen asırların ahengi ağlar?
Ne için kaderin bütün rollerinde
Her hareket gönlümü neşter gibi doğrar?

3.
Büyümek hayalleri uçtu mu göğe,
Bütün ümitleri düşman mı gömdü?
Ebedî esarete girdi mi ülke,
Hayalde parlayan kandil mi söndü?

4.
Gecenin can alıcı karanlığı,
Necat yıldızını hayal mi sandı?
Bu kadar esirin hakkı, haklılığı
Bir avuç toprağa kurban mı oldu?

5.
Âhımın ateşinden çıkan alevler
Şarkın kalbinde akis bulmaz mı?
Göğsümden boğuk çıkan naralar
Uyuyan gönüllere süzülüp akmaz mı?

6.
Her gece göklerde oynayan yıldız
Söylüyordu bana: "Hürriyet yıldızı,
Esir eller için sema gündüzü,
Gönülde kalacak onun bir izi.

7.
O iz gözümün nurlarından hem
Yüksektir, ben onu öpmek istiyorum,
Eğer bulunmazsa bu yurtlardan hem
Göçüp uzaklara gitmek istiyorum!

Ağlayan, inleyen emel kızı mı?
Gökteki yıldızlar onun izi mi?

YANGIN

Talanmagan, yıqılmagan yer yoq,
Güdekler neyzebaşıda...

1.
Nege menim kulağımda tün ve kün
Bayquşlarnın şumlı tavşı baqırar?
Nege menim barlığımga her oyun
Ve her külgi ağu seper, ot qoyar?

2.
Könglim kebi yıqıq üyler, qışlaqlar,
Bayquşlarga buzuq köksin açken mi?
Ata-ana, tanış-biliş, ortaqlar
Yurtnı teşleb, tağ ve taşge qaçqan mı?

3.
Şunday kette bir ölkede yanmağan,
Yıqılmağan, talanmagan üy yoq mı?
Bir köz yoq mı qanlı yaşı tammağan,
Bütün köngil ümidsiz mi, sınıq mı?

4.
Pâdelernift yaylavıda böriler
Qanğa toyğaç, uvlaylar mı köpleşib,
Yıqıqlardan ölcelerni toplaşıb,
Ot mı qoyar alvastılar, periler?

5.
Tabiatnın bütün yaman tamam
Şu ölkege faqat cilve qıldı mı?
Möminlernin aq vicdanı, iymânı
Şam söngendey tinsizgine söndi mi?

6.
Qılıçgarrafı tilleride qızıl qan,
Bulaqlarnın suvı yafılığ taşdı mı?
Yalın bala, yalın gödek-ma'sum can
Neyzelernin başlarıdan aşdı mı?

Ken yaylavga ot mı ketti, yandı mı?
"Medeniyet" istegige qandı mı?

Türkiye Türkçesiyle:

YANGIN

Talan edilmeyen, yıkılmayan yer yok,
Bebekler süngü ucunda...

1.
Niye benim kulağımda gece gündüz
Baykuşların uğursuz sesi çınlar?
Niye benim hayatımda her oyun
Ve her eğlence zehir saçar, ateş koyar?

2.
Gönlüm gibi yıkık evler, viran köyler,
Baykuşlara harap kucağını açar mı?
Ana baba, tanış biliş, bütün dostlar
Yurdu terkedip dağlara taşlara kaçar mı?

3.
Şu kaderi kötü ülkede yakılmayan,
Yıkılmayan, yağmalanmayan ev yok mu?
Bir göz yok mu kanlı yaşı akmayan,
Bütün gönüller ümitsiz mi, kırık mı?

4.
Sürülerin otladığı yaylasında kurtlar
Kana doyunca ulurlar mı birleşip?
Viranelerden ganimetler toplayıp
Ateşe mi verir albastılar, periler?

5.
Tabiatın bütün yaman tarafı
Bu ülkeye sadece cilve mi yapar?
Müminlerin ak vicdanı, imanı
Bir mum gibi boğulup söndü mü?

6.
Kılıçların ağızlarında kızıl kan,
Bulaklar'ın suyu gibi taştı mı?
Çıplak bala, bebekler, masum canlar
Süngülerin ucundan asıldı mı?

Geniş yaylaya ateş mi düştü, yandı mı?
"Medeniyet" isteğine kandı mı?

GAFUR GULAM

(Taşkent, 1903 -1966) Rustuzem okulunda ve sonra öğretmen okulunda okudu. Öğretmenlik ve gazetecilik yaptı. Muştum ve Yer Yüzi dergilerinde çalıştı. Gözellik Nimede (Güzellik Nerde) Dinamo, Tirik Koşıkler (Canlı Şarkılar) adlı kitapları bulunmaktadır.

Türkiye Türkçesiyle

GÖZELLÎKNİMEDE

1.
Gözellik qızlerde,
U qare közlerde,
Saz kebi sözlerde
Değenler yanlişer.

2.
Gözellik bir güldir,
Müddeti fesidir,
Yaşamaq esidir,
Siz, biz bar u yaşer.

3.
Gözellik-işleyiş,
Manleyni terletiş,
Gözeldir üngen iş,
Maqtanse yereşer!

Türkiye Türkçesiyle:

GÜZELLÎKNEDE

1.
"Güzellik kızlarda,
O kara gözlerde,
Saz gibi sözlerde",
Diyenler yanılır.

2.
Güzellik bir çiçektir,
Müddeti mevsimdir,
Yaşamak asıldır,
Siz, biz varız, o yaşar.

3.
Güzellik çalışma,
Alnını terletme,
Güzeldir büyüyen iş,
Övülürse yakışır!

AYBEK

(Taşkent, 1905 -1968) Asıl adı Musa Taşmuhammedoğlı'dır. Eserlerinde Aybek mahlasını kullandı. Leningrad'daki Köy Ekonomisi Enstitüsü'nde ve Orta Asya Devlet Üniversitesi'nde eğitim gördü. Özbekistan İlimler Akademisi'nde çalıştı. Özbekistan Yazarlar Birliği'nin başkanlığını yaptı. Şair, romancı, tercüman, edebiyatçı, dilci, ilim adamı ve iktisatçı olarak birçok eser verdi. Şiirleri Fuyğular, Köngil Neyleri ve Meş'ale adlı kitaplarında toplandı.

ERKİN QUŞ

1.
Melek kebi gözel quş
Tal şaxıge kelib qondi.
Dedim: "Quşça, yanimge tüş.
Yaş könlimge elem toldi.

2.
Bir az küyle, şe'rin söyle,
Mahzun ruhim qanat qaqsin!
Sırli, gözel nağmelerin
Emelimnin şamin yaqsin."*

3.
"Yandim, erknin sevdaside,
Qafeslerden cüda bezdim.
Baqçalarnin hicranide
Yüregi qan tutqun edim.

4.
Qoy, çaqırma kökke uçay,
Erkinlikke endi çıqay
Bahar kelib her yaq küldi,
Çeçäklerni bir az quçay!"

Deya quşça her yan baqdi.
Tınıq kökde qanat qaqdi.

Türkiye Türkçesiyle:

ÖZGÜR KUŞ

1.
Melek gibi güzel kuş
Söğüt dalına gelip kondu.
Dedim:"Küçük kuş, yanıma kon.
Genç gönlüme elem doldu.

2.
Biraz öt, şiir söyle,
Mahzun ruhum kanat çırpsın!
Sırlı, güzel nağmelerin
Hedefimi aydınlatsın."

3.
"Yandım, özgürlüğün sevdasına,
Kafeslerden çok bezdim.
Bahçelerin hicranından
Yüreğim kan bağlanmış idi.

4.
Bırak, çağırma göğe uçayım,
Hürriyete şimdi erişeyim
Bahar gelince her yer neşelendi,
Çiçekleri biraz kucaklayayım!"

Diyen küçük kuş her yana baktı.
Sakin göğe kanat çırptı.

ŞÜKRİLLA

(Taşkent, 1921-) Taşkent Pedagoji Enstitüsü'nü bitirdi. Öğretmen, Özbekistan Yazarlar Birliği'nde edebî danışman, Taşkent neşriyatında redaktör olarak çalıştı. Birinci Defter, Kalb koşıkleri (Kalp Şarkıları), Hayat İlhamleri, İnsan ve İyilik yayımlanmış şiir kitaplarıdır.

GÖDEK

1.
Seni gödek seneşse eğer,
Yoq, ulerden, dostim, rencime!
Sen üçün bu cüde mö'teber,
Me'nasini qılsen tercime.

2.
Gödek quvmes şuhret ketiden,
Teme bilen bermeydi selam.
Mekr izi bolmes betide
Ve yeseme qılmes ehtiram.

3.
Gine qılmes, sadde, begubar
Fe'lift üçün seneşse gödek,
Bu cüde saz, napak qalb bilen
Ulgaymaqlik ne üçün kerek!

4.
Ümr boyi gödek pakligi
Nesib bolse her kimge eğer,
Gültac barmi bunden artıqraq,
Ehsan barmi bunden mö'teber!

Türkiye Türkçesiyle:

BEBEK

1.
Seni bebek sayarlarsa eğer,
Hayır, onlara kırılma dostum!
Senin için bu çok önemli,
Anlamını anlayabilirsen eğer.

2.
Bebek koşmaz şöhret peşinden,
Çıkar ile vermez selâm.
Hile izi olmaz yüzünde
Ve göstermez sahte saygı.

3.
Kin bilmeyen, saf, temiz
Huyun için sayarlarsa bebek,
Bu çok iyi, kötü kalp ile
Büyümek ne için gerek!

4.
Ömür boyu bebek temizliği
Nasip olsa herkese eğer,
Tac var mı bundan fazla,
İhsan var mı bundan önemli.

MİRAZİZ AZAM

(Taşkent, 1936-)Taşkent Devlet Üniversites'inin Filoloji bölümünü bitirdi. Televizyonda, Ğunça dergisinde, Yaş Gvardiya ve Gafur Gulam neşriyatlarında çalıştı. Çocuklar için de şiirler yazdı. Türk edebiyatından birçok çeviri yaptı. Sevemen, Tuyğular, Sebat, Haqıqatnın Közleri yayımlanmış şiir kitaplarıdır. Miraziz Azam'ın şiirlerinde millî tutsaklık, baskı döneminin ruhî acıları, hürriyet özlemleri, bağımsızlık için toplumu harekete geçirme gibi temalar geniş yer tutar.

YAŞAGİM KELEDİ

1.
Men birinci yamğır bolib yağgim keledi
Özbekistan yerlerige.
Men kekse çinarlerning selabeti bolib,
Kayrağaçning metinligi bolib yaşagim keledi Özbekistanda.
Men tağlerimiz tepeside saylerimizning guvillesin
Yürek havuçleb eşitgenmen.
Saylerimizning avazi bolib kalgim keledi
Özbekistan dereleride.

2.
Men ezi yanğaklerden yanğak bolib saçilgim keledi,
Tutlarden tut bolib,
Naklarden nak bolib,
Almalarden alma bolib,
Ters yarilib, şerbet bolib
Tökilgim keledi Özbekistan deryalerige.

3.
Balelering közleride kuvanç bolib
Çapib yürgim keledi yana
Özbekistan yerleride.
Özbekistan pahtasının aklıgide, yumşakligide,
Salahiyetide, sahavetide
Yaşagim keledi.

Türkiye Türkçesiyle:

YAŞAMAK İSTİYORUM

1.
Ben ilkin yağmur olup yağmak istiyorum
Özbekistan topraklarına.
Ben asırlık çınarların ihtişamıyla,
Ardıç ağacının dayanıklılığı gibi
Yaşamak istiyorum Özbekistan'da.
Ben dağlarımızın tepesinde çaylarımızın gürültüsünü
Yüreğimin içinden işitmişim.

2.
Çaylarımızın sesi olmak istiyorum
Özbekistan derelerinde.
Ben büyük cevizlerden ceviz olup saçılmak istiyorum,
Dutlardan dut olup
Armutlardan armut olup
Elmalardan elma olup
Çat diye yarılıp
Şerbet olup
Dökülmek istiyorum Özbekistan nehirlerine,

3.
Çocukların gözlerinde kıvanç olup
Koşup oynamak istiyorum yine Özbekistan topraklarında.
Özbekistan pamuğunun aklığında, yumuşaklığında,
selahiyetinde, sehavetinde
Yaşamak istiyorum.

CEMAL KEMAL

(Buhara, 1938-) Orta öğreniminden sonra Buhara Pedagoji (Eğitim) Enstitüsü'nü bitirdi ve burada öğretmenlik yaptı. Buhara Hakikati gazetesinde çalıştı. Alem Kirer Yüregimge, Çokkılarge Yağıldı, Fej Tuğyan, Hasan ve Ay, Kuyaş Çeşmesi, Destanler gibi şiir kitapları bulunmaktadır.

SİRLEŞER

1.
Sazim, sirleş könglim bilen birleşib,
Bu âlemde yahşı-yaman sirleşer.
Seyyareler yanar kökde imleşib,
Dengizler tübide mercan sirleşer.

2.
Şemalge şivirleb, saç yazar sümbül,
Otde yana-yana yağaç bolar kül,
Bostanning mahremi gül bilen bülbül
Çemende can ile canan sirleşer.

3.
Sirlerge tolibdir siyneyi alem,
Ba'zide şerhige hayrandir kalem.
Dost bilen düşmannlng, bu kandak alem,
Aytişib çın ile yalğan, sirleşer.

4.
Asırlar derdini tağ kılıb üyib,
Evladler bakarler örtenib-küylb,
Evladler bahtını ortage koyib,
Tarih-babam bilen zeman sirleşer

5.
Cemal, siring açma, sözing kıl tamam,
Leblerde aks etsin kollerdegi cam,
Sirlerge çömilgen şu sölim akşam,
Sening ruhing bilen asman sirleşer...

Türkiye Türkçesiyle:

SIRLAŞIR

1.
Sazım, sırlaş gönlüm ile birleşip
Bu âlemde iyiyle kötü sırlaşır.
Seyyareler yanar gökte işaretleşip
Deniz diplerinde mercan sırlaşır.

2.
Rüzgârla fısıldaşıp saç gibi yayılır sümbül,
Ateşte yana yana ağaç olur kül,
Bahçenin mahremi gül ile bülbül,
Çimende can ile canan sırlaşır.

3.
Sırlarla dolmuştur sîne-i âlem,
Bazen de izahta şaşkındır kalem.
Dostla düşmanın, bu nasıl âlem,
Söyleşip gerçekle yalan sırlaşır.

4.
Asırlar derdini dağ gibi yığıp
Nesiller bakarlar tutuşup yanıp
Nesiller bahtını ortaya koyup
Tarih atam ile zaman sırlaşır.

5.
Cemal, sırrını açma, sözünü kıl tamam,
Leblerde aks etsin ellerdeki cam
Sırlara gömülen şu güzel akşam,
Senin ruhun ile asman sırlaşır.

ABDULLA ARİPOV

(Qaşqaderya,1941-) Taşkent Devlet Üniversitesi'nin Filoloji bölümünden mezun oldu. Yaş Gvardiya, Gafur Gulam Edebiyat ve San'at neşriyatında yazarlık yaptı. Şiirleri Milti Yulduz, Közlerim Yolında, Anacan, Ruhim, Hayrat Hekim ve Ecel gibi şiir kitapları bulunmaktadır. Şiirlerinden örnekler birçok dünya dillerine tercüme edilmiştir.

TİLLE BALIQÇA

1.
Tuxımdan çıqtiyu keltirib uni
Şu layqe havuzge taman atdilar.
Taşlandıq uşaq yeb ötedi küni,
Xaru xas, xazenler üstin yaptilar.

2.
Dünyada körgeni şu tar havuzça
Ve müdraq tallarnin aççıq xazeni.
Menge elem qılar, tille balıqça
Bir kölmek havuz deb biler dünyani…

Türkiye Türkçesiyle

ALTIN BALIKÇIK

1.
Yumurtadan çıkar çıkmaz getirip onu
Şu çamurlu havuzun içine attılar
Kırıntılar yiyerek geçirdi gününü
Çerçöp, hazan yaprakları üstünü kapattılar

2.
Dünyada gördüğü bu dar havuzcuk
Ve yakın söğütlerin hüzünlü yaprakları
Bana elem verir altın balıkçık
Bir küçük havuz diye bilir dünyayı

AZİM SÜYÜN

(Semerkand,1948-) Taşkent Devlet Üniversitesi Gazetecilik Fakültesi'ni bitirdi. Çağının önemli şairlerinden olup aynı zamanda destan yazarıdır. Şiirleri Mening Asmanim, Zarb, Zemin Takdiri, Haypalet, Ziya Koli, Cevza, Alis Tangler, Küygenim-Süygenim gibi eserlerinde neşredilmiştir.

TURANYURT

1.
Menge ayting çegere nime?...
Müstebidler tapgen oyindir.
Süzib barar ufkda kema,
Bütühdir Turanyurt, bütündir!

2.
Ata maziy karige tartar,
Kim Özbek, kim Kazak, ya Hundir,
Yüregimge bir taş zil batar,
Bütündir Turanyurt, bütündir!

3.
Hasretimning yok erür çeki,
Turan eli bitte budundir.
Kandaşler kan tökişer, lekin
Bütündir Turanyurt, bütündir!

4.
Ne de Bişkek, ne Buhare u,
Ne Hırat, Merv, ne Istanbuldir.
Yalğız yara, yalğız deva u,
Bütündir Turanurt, bütündir!

5.
Tarvakayleb ösgen şah şebbe,
Bir darahtge aylangen kündir
Kötergüm men aftabreng bade,
Bütündir Turanyurt, bütündir.

Türkiye Türkçesiyle:

TURANYURT

1.
Bana söyleyin sınır nedir?...
Zorbaların bulduğu oyundur.
Yüzüp gider ufukta gemi,
Bütündür Turanyurt, bütündür!

2.
Ata mazi işine çeker,
Kim Özbek, kim Kazak veya Hundur,
Yüreğimi bir ağır taş ezer,
Bütündür Turanyurt, bütündür!

3.
Hasretimin yoktur sınırı,
Turan elleri tek bir budundur.
Kandaşlar kan dökerler lâkin
Bütündür Turanyurt, bütündür!

4.
Ne Bişkek, Buharadır o,
Ne Herat, Merv ne Istanbuldur.
Yalnız yara, yalnız deva o,
Bütündür Turanyurt, bütündür!

5.
Dallanıp büyüyen dal filizin
Bir ağaca dönüşeceği gündür
Kaldırdım ben güneş renkli bade,
Bütündür Turanyurt, bütündür!

HALİME HUDAYBERDİVEYA

(Sirderya/Bayavut, 1948-) Taşkent Devlet Üniversitesi'nde öğrenim gördü. Gazete ve dergicilik yaptı. Şiirlerinde insan ve tabiat asıl temalardır. Sadakat, Mukaddes Ayel ve Yüregimning Ağrık Nuktalari gibi eserleri yayımlanmıştır.

ANNEMGE

1.
Hemme nerse kuvançge peşe,
Yakınlik yok zerre gam bilen.
Amma nege sizni hemişe
Hatırleymen közde gam bilen?

2.
Savukkanlikni kılmey kende
Bolse hemki diydem kattık taş.
Nege sizge könglim tökkende
Öz-öziden közde kalkar yaş!

3.
Şevk, hasretge yürsem hem tolib,
Bersem hem ne belalergö daş,
Nege yengilgine per bolib
Köksingizge cim koyamen baş, nege?

Günümüz Türkçesiyle:

ANNEME

1.
Her şey mutluluk sebebi,
Yakınlığım yok zerre kadar gamla
Ama niye sizi daima
Hatırlarım gözümde gamla?

2.
Soğukkanlılığı etmeden terk
Olsa da gözlerim kaskatı taş.
Niye size gönlümü açtığımda
Kendi kendine gözümden çıkar yaş

3.
Şevke, hasrete koşsam da dolup
Gersem de nice belâlara göğüs,
Niye bir tüy kadar hafif bilip
Göğsünüze sessizce koyarım baş.

MUHAMMED YUSUF

Andican/ Merhamet, 1954-) Rus Dili ve Edebiyatı Enstitüsü'nü bitirdi. Kitapseverler Cemiyetinde, Taşkent Akşamı ve Özbekistan Avazi gazetelerinde çalıştı. Taniş Terekler, Bülbülge Bir Gepim Bar, İltica, Uykudagi Kız, Halime Enem Elleleri, Işık Keması, Könglimde Bir Yar, Beperva Kop Eken, Erke Kiyik gibi şiir kitapları bulunmaktadır.

BAYRAM HEZİLİ

1.
Bu Mama havadan ularge adet:
Kuyavge çıkmagen Özbek kızların,
Uşlasa gül uslar kolini fakat,
Öpse fakat şemal öper yüzlerin.
Kuyavge çıkmagen Özbek kızların.

2.
Bu Mama havadan ularge adet:
Nazik belide kırkte kakili kavat,
Silese yamğırlar şileydi fakat
Korse fakat Asman körer közlerin-
Kuyavge çıkmagen Özbek kızların.

3.
Cilmeyse nur yağar yanakleriden,
Sir yaşirer hatta, kızgaldaklerden,
Aftab batgenden song hılvat bağlerden
Behude izlemeng sire izlerin-
Kuyavge çıkmagen Özbek kızların.

4.
Köngli deryadey keng, mehri uluğvar.
Düganesi Haya, Sinfdaşı Ar,
Ayting ferişteden nime farkı bar.
Kuyavge çıkmagen Özbek kızları…

Türkiye Türkçesiyle:

BAYRAM ŞAKASI

1.
Bu, Havva Anamızdan onlara âdet:
Evlenmemiş Özbek kızlarının.
Tutsa çiçek tutar elini yalnızca,
Öpse, yalnızca rüzgâr öper yüzlerini.
Evlenmemiş Özbek kızlarının.

2.
Bu, Havva Anamızdan onlara âdet:
Nazik belinde kırk tane kakülü kat kat,
Okşasa yağmurlar okşar, yalnızca
Görse, yalnızca gök yüzü görür gözlerini
Evlenmemiş Özbek kızlarının.

Gülümsese, nur yağar yanaklarından,
Sırrını gizler hatta gelinciklerden,
Güneş battıktan sonra tenha köşelerde,
Boşuna aramayın, asla
Evlenmemiş Özbek kızlarının.

Gönlü ırmak gibi geniş, şefkati sonsuz.
Arkadaşı Haya, sınıfdaşı Ar,
Söyleyin melekten ne farkı var.
Evlenmemiş Özbek kızlarının?...

MİRZA KENCEBEK

(Seriasya,1956-) Taşkent Devlet Üniversitesi'nde okudu. Mezun olduktan sonra gazete, dergi ve yayın işlerinde çalıştı. Şiirleri, heyecanlı, coşkun ve millî duyguları uyandırıcı özellikler taşır. Yazarın Mektuplarım, Kuyaşga Qaragan Oy (Güneşe Bakan Ev), Münacat, Şarq Tili, Bahanm Yellari adlı şiir kitapları yayımlandı.

ÖZBEKİSTAN

1.
Appak kayınlerge boldim aşina,
Seyr etdim men bahri cehennemlerni.
Mening şe'rlerimde tavlandi hatta
Bekarar Afrika savannaleri.

2.
Sahrai Kebirde yazsam könglimni,
Ruhımda çınardey turding kökerib.
Gafur Gulam bolib neçün men seni
Bir umr başımda yürdim köterib?

3.
Zerdüştiy edim men- kutluğ ot özing,
Butperest boldim men, senem -but-özing.
Sensen e'tikadım, özingsen tengrim,
Mengö sığınmakka layık yurt-özing.

4.
Yerning her burçide ademler gaha
Menge öz tilimde söyler, güman yok:
Özbek köp bütün Yer yüzide, amma
Alemde başka heç Özbekistan yok!

Türkiye Türkçesiyle:

ÖZBEKİSTAN

1.
Bembeyaz kayınlara oldum aşina
Seyrettim ben bahri cehennemleri.
Benim şiirlerimde canlandı
hatta Sonsuz Afrika çölleri.

2.
Sahrayı Kebirde yazsam gönlümü,
Ruhumda çınar gibi durdun gögerib.
Gafur Gulam olup niçin ben sen
Bir ömür başımda yaşadım dert edip?

3.
Zerdüşt idim ben - kutlu ateş sensin,
Putperest oldum ben, sanem - put -sensin.
Sensin itikadım, sensin tanrım,
Ebediyen sığınmaya lâyık yurt - sensin.

4.
Dünyanın her köşesinde insanlar bazen
Bana kendi dilimle seslenir, şüphe yok:
Özbek çok bütün yeryüzünde, ama
Âlemde başka hiç Özbekistan yok!

KAHHAR BAHŞI KADİROĞLU

(Kaşkaderya, 1957) Devlet Pedagoji Enstitüsü Filoloji Fakültesi'ni bitirdi. Öğretmenlik yaptı. Babasından destan, terme söylemeyi ve dombıra çalmayı öğrendi. Geleneksel Özbek destanlarını kendine özgü tarzda yeniden yorumladı. Yeni destanlar yazdı. Nevai Semerkant'ta, Bahşı bunlardan bazılarıdır.

KÖRİNMES

Çölde kervan kelyapti, aldide nar körinmes,
Asmanda bulutlar köp, tağlarda qar körinmes,
Devam eter yiğınlar, etraflarge qareymen,
Kelbetli, selabetli atacanim körinmes.

Kervan yürse yollarda, yol başlagen nar edi,
Bahşılar bel bağlaşse, her yiğında zor edi,
Hürmetli edi elde, barca beraber edi,
Ar talaşgen serdarim, el içinde körinmes.

Türkiye Türkçesiyle

GÖRÜNMEZ

Çölde kervan geliyor, önde deve görünmez,
Gökyüzünde bulut çok, dağlarda kar görünmez,
Devam eder sohbetler, çevreye bakıyorum,
Heybetli, yakışıklı babacığım görünmez.

Kervan yürüse yollarda, yola başlayan deve idi,
Ozanlar yarışırsa, her sohbette güçlü idi,
Saygılı idi yurtta, herkese aynı idi,
Ar için mücadele eden önderim halk içinde görünmez.

KIRGIZİSTAN'DA TÜRK ŞİİRİ

ALIKUL OSMONOV

(Panfilov,1915- Isık,1950) Bişkek'te ve Tokmol şehrinde eğitim gördü. Pedagoji Enstitüsü'nü bitirdi. Üretken bir şairdir. Vatan, aile, hürriyet temalarını işledi. Tandağı Irlar (Tan Şiirleri), Cıldızduu Caştık (Yıldızlı Gençlik), Çolponstan (Sabah Yıldızı Ülkesi), Mahabat (Sevgi), Canı Irlar (Yeni Şiirler), Menin Cerim Irdın Ceri (Benim Yerim Şiirin Yeri) gibi kitapları yayımlandı.

OTUZ CAŞ

1.
Iras, ömür kanday kıska, kanday az...
Tagdır oşol, ölçömünön köp kılbas.
Birok çirkin azdıgına meyli ele,
Anın oktoy tezdigine katat baş.
Keçee gana tigi kırda cok ele,
Kaydan çıktı boz at mingen otuz caş?

2.
Al zımırayt, üstü-üstüne kamçılap,
Ceteer ceri, tüşör üyü barçılap.
Eger anın ceteer ceri bar bolso,
Nege suuday tınbay agat adamzat?
Oşonduktan tınımı cok ömürüm,
Uç-kıyrı cok alıs colgo şaşıtırat.

3.
Bügün duulap, keçekimdi oylonboy,
Keçee cırgap: erteñkime kaydagı oy
Meni aldagan caştıgıma işim cok,
Ölüm meni erkeletip koygondoy?!
Uşunça kün, uþunça cıl arası,
Cana gana, baya gana bolgondoy.

4.
Şaytan kördüm - dolulugun karaçı,
Baykuş candın momundugun karaçı.
Ölüm-ömür aralıgı dañgırap,
Tazalıgın, sonundugun karaçı.
Dayar ordu, belen cayı boş turbay,
Anın melt-kalt tolumdugun karaçı!
……..

5.
Iras ömür, kanday kıska, kanday az,
Tagdır oşol, ölçömünön köp kılbas.
Birok, çirkin, azdıgına meyli ele,
Anın oktoy tezdigine katat baş.
Keçee gana tigi kýrda cok ele,
Kaydan çıktı boz at mingen otuz caş?

Türkiye Türkçesiyle:

OTUZ YAŞ

1.
Evet, ömür hem kısadır, hem de az...
Kader onu ölçüsünden çok yapmaz.
Az mı çok mu, çekerdim de sineye.
Oktan hızlı olmasından döner baş,
Daha dün hiç hesabımda yok iken,
Nerden çıktı kır at binmiş otuz yaş!

2.
O koşuyor, şak deyince kamçılar,
Gitmek için sanki bir de yeri var...
Madem menzil baştan beri bellidir,
Neden hâlâ ivedidir insanlar?
Buna rağmen dinlenmeden, ömrünün,
Başı sonu meçhul yolun adımlar...

3.
Bu gün coştum, eser yoktur dünümden,
Dün oynarken, geçmez yarın zihnimden.
Beni aldatan gençliğimle işim yok,
Yüz bulmuşum sanki biraz ölümden.!
Onca günün onca yılın olayı,
Daha yeni, kaçmış gibi elimden...

4.
Şeytan gördüm, kötülüğü nam salmış,
Zavallı can, masum ama aldanmış.
Ölüm - hayat arasında bu düz yol,
Güzellikle baştan sona donanmış.
Bir limandır, bir an bile boş kalmaz,
Tıka basa dolmaktan da usanmış!
….
5.
Evet, ömür hem kısadır, hem de az
Kader onu ölçüsünden çok yapmaz
Az mı çok mu, çekerdim de sineye
Oktan hızlı olmasından döner baş..
Daha dün hiç hesabımda yok iken
Nerden çıktı birden bire otuz yaş!

MİDİN ALIBAYEV

(Cumgal ilçesi Çayek köyü, 1917-1959) Bişkek'te Merkezi Pedagoji Yüksek Okulunda Okudu. Leninçil Caş gazetesinde çalıştı. Irlar Cıynagı (şiirler kitabı), Baktıluu Caştık (Mutlu Gençlik), Ak Çüç (Çok Yaşa) önemli eserleridir.

OYLONÇU

1.
Cürögümdü kuykalaysıñ calınday,
Cüralbaymın kündö seni sagınbay.
Mee sergitet mende cürgön elesiñ,
Memiregen Isık-Köldün tanınday.

2.
Közün ukmuş - ak çınıda karagat,
Köp karaba, cürögümdü caralap.
Köönün bolso, bir belgindi tüşündür,
Kişi caldap, süyö albaymın paralap!

3.
Eç paydasız eerçip cürom erinbey,
Coop berçi, ce cok deçi kerilbey.
Kee bir tüştö betten sılay koyosun,
İyuldagı kök konuştun celindey.

4.
Sürdöp ketem kapıs cerden kabılsam,
Keçirip koy, men süyüüdön canılsam!
Calgız saga caraşkansıp körünöt
Kaysı künü - kanday cooluk salınsan...

Türkiye Türkçesiyle:

DÜŞÜNSENE

1.
Kalbimi kavuruyorsun alev gibi,
Duramam her gün seni özlemeden
Beyin serinletir benimle gezen hayalin,
Mesut Isık-Köl'ün tanı gibi.

2.
Gözlerin müthiş beyaz çinide Frenk üzümü,
Çok bakma, kalbimi yaralayıp,
Gönül koymuşsan, bir belirti ile anlat,
İnsan tutup, sevemem hediyeye boğarak,

3.
Hiç faydasız peşine takılmışım üşenmeden,
Cevap ver, ya da yok de nazlanmadan.
Bazen rüyada yanaklardan okşayverirsin,
Temmuzdaki mavi oba yeli misal.

4.
Kendimi kaybederim aniden sana rastlarsam,
Affet, ben sevgiden yanılsam!
Yalnız sana yakışmış gibi görünür
Hangi günü - ne tür şal takarsan..

KAYRIKE MUKAŞOVA

(Talas,1924-) Kırgız edebiyatında halk efsaneleri ile ilgili yaptığı derlemelerle tanındı. Şiirlerinde sade halk dilini kullandı. Şiirleri geniş bir okur kitlesine ulaştı.

KIZDIN IRI

1.
Kantsem da men saga cetem dep,
Bolboso caşoodon keçem dep,
Kılsam da kançalık araket,
Kaldı ele maksatım keçindep.

2.
A birok kat cazıp sunbadım,
Arzıgan curoktun sırların.
Saktadým namýstuu saltımdı,
Ötkörüp süyüünün cıldarın.

3.
A cigit bilgen cok anımdı,
Ukpadın içtegi dartımdı.
Men curdum sırımdı ayta albay,
Tüşürböy kolumdan narkımdı.

4.
Açkıçsız bekingen sır bolup,
Ak süyüüm akırı ır bolup.
Men caşaym atındı azdektep,
Mahabat küçünö kul bolup.

Türkiye Türkçesiyle:

KIZIN ŞİİRİ

1.
Ne yapsam da kavuşurum diye,
Olmazsa yaşamaktan vazgeçerim diye,
Göstersem de ne kadar gayret,
Kalmıştı idi maksadım gecikip.

2.
Fakat mektup yazıp sunmadım,
Arzu eden yüreğin sırların.
Korudum namuslu örfümü,
Geçirip sevginin yıllarını.

3.
Yiğit ise bilmedi onları
Duymadın içteki derdimi.
Ben gezdim sırrımı söyleyemedim
Düşürmeden elimden değerimi.

4.
Anahtarsız kapanan sır olup,
Aşkım sonunda şiir olup.
Ben yaşarım ismini candan sevip,
Aşkın gücüne köle olup.

ERGEŞBAY UZAKBAYEV

(Isık Göl, 1926-) Kırgızistan Devlet Öğretmenler Enstitüsü'nün Dil ve Edebiyat Fakültesinden mezun oldu. Irlar Cıynagı (Şiirler Kitabı), Kırgızmambas, Frunze, Tan (Tan) önemli eserleridir.

AZATTIK

1.
Eçen kılım agıp kelip toktolboy,
Eki kumga sinip cok bolboy.
Ensegenge emi cetken ekenbiz,
Erkindiktin tuusun tutup koş koldoy.

2.
Öz üyünün eesi bolup özü emi,
Öydö karap süylöp turgan kezegi.
"Ceti atanın ceri üçün!.." dep al turgay,
Celpinebiz cerge koyboy keseni.

3.
Öz suusunun özü tınşap agımın,
Öz kölünün özü karmap balıgın.
Örgö çapçıp turgan kezi öröpküp,
Öz toosunun özü tartıp tamırın.

4.
Türkün tüstüü düynö elinin közünçö,
Tündügünön tütün bulap özünçö.
Tüşkö kiret ötköndördün elesi,
Tündö catıp tattuu uykuga köşülsö.

4.
Birde buzsak, birde kayra casaştık,
Birde taamay, birde kayra caza attık.
Ontop catkan kezder boldu bir dalay,
Onoy menen kolgo tiybey azattık.

5.
Azattık dep kan tögüşüp, candı da,
Bergen kezder tee alısta kaldı da.
Azattık - bul terdep içken çay emes,
Arbın-arbın tüyşük turat aldıda.

6.
Cenil boloor ceter cerge kol sozuu,
Onoy bolbos asman-cerdin ortosu.
Özü bışıp, köktön tüşö kalgıday,
Arzan bolbos azattıktın sorposu.

7.
Azattıktın cırgalınan azabı
Arbın belem, kınap turat bazarı.
Muzga askanday dımıy tüştü birpasta,
Kalın curttun kaynap turgan kazanı.

8.
Çar tarabın turgan kezde eniştep,
Çama cetse çarçoo kerek köp iştep.
Cetimiş cıl cynagandı kaşıktap,
Ceti kündö tögüp aldık çömüçtöp.

9.
Catkan kezde küçöp turmuş tolkunu,
Künöö bolor kün çubaktap olturuu.
Murunkunu kiyinkige kaltırbay,
Muun parzı - böksörgöndü tolturuu.

Türkiye Türkçesiyle:

HÜRRİYET

1.
Yüzyıllardır akıp gelip durmadan,
İki kuma sinip yol olmadan.
Arzumuza şimdi ulaşmışız biz,
Özgürlüğün bayrağını tutup iki elle.

2.
Kendi evinin sahibi olup kendi şimdi,
Yukarı bakıp konuştuğu zamanı.
"Yedi atanın yeri için!.." diye üstelik,
Yetinemeyiz yere bırakmayıp kâseyi.

3.
Öz suyunun kendisi dinleyip akımını,
Kendi gölünün kendisi tutup balığını.
Yukarıya atılıp duran ani heyecanla,
Kendi dağının kendi çekip damarını.

4.
Türlü renkli dünya halkının göz önünde,
Bacasından duman çıkıp bir başka.
Düşe girer geçmişlerin hayâli,
Gece yatıp tatlı uykuya dalarsa.

5.
Bir bozarsak, bazen tekrar bir yaptık,
Bazen isabetli, bazen ise yanlış yaptık.
Can çekişen anlar oldu bir hayli,
Kolaylıkla ele geçmeyip hürriyet.

6.
Hürriyet için kan dökülüp, canı da,
Veren anlar tâ uzakta kaldı da.
Hürriyet - bu terleyip içen çay değil,
Oldukça fazla uğraş bekliyor önümüzde.

7.
Kolay olur yetecek yere el uzatmak,
Kolay olmazdır gökle yerin ortası.
Kendisi pişip, gökten iniverecek,
Ucuz olmazdır hürriyetin çorbası.

8.
Hürriyetin rahatından azabı,
Fazla mıydı, eziyet ediyor pazarı.
Buza asmış gibi sesi kesildi bir anda,
Kalabalık halkın kaynayıp duran kazanı.

9.
Her tarafın durduğu anda inişli olup,
Güç yeterse yorulmak gerek çok çalışıp.
Yetmiş sene toplananı kaşıklayıp,
Yedi günde döküp aldık kepçeyle.

10.
Oluyorken güç alıp hayat dalgası,
Günah olurdur güneşlenip oturmak.
Öncekiyi sonrakiye bırakmadan,
Kepimizin farzıdır azalanı doldurmak.

AŞIRAALI AYTALİYEV

(Kant/Çon Dalı, 1927-) Kırgız Devlet Filarmonisi'nde çalıştı. Yazdığı şarkı sözleri ve şiirleriyle tanındı. Geleneksel destanları modern dille söyledi.

BAT ELE KELSEN BOLBOYBU

1.
Tolkunga denem tepselip,
Saat sayın sansız eskerip.
Sagınıp cürök buk bolup,
Saga arnap cazgan estelik.

2.
Karaymın tiktep alıstı,
Sen iştep cürgön bagıttı.
Carooker kaçan kelet dep,
Caş canım senden kamıktı.

3.
Saat cılbay cılga aylanat,
Tagdırım saga baylanat.
Coluga turgan kaysı uçur,
Közündön cıttap aymalap.

4.
Men oylop cürgön oylordu,
Senin de köönün oyloybu?
Kızmatın bütsö kınabay,
Bat ele kelsen bolboybu?

Türkiye Türkçesiyle:

ÇABUK GELSEN OLMAZ MI?

1.
Dalgada bedenim sürüklenip,
Her saat kaç defa hatırlayıp.
Özleyip kalp hüzünlenip,
Sana ithafen yazılan hatıradır bu.

2.
Bakıyorum dosdoğru uzağa,
Senin çalıştığın tarafa.
Müşfik yâr ne zaman gelecek deyip,
Genç yürek seni düşünüp üzüldü.

3.
Saat ilerlemeyip yıla dönüþüyor,
Kaderim sana bağlanıyor.
Görüşecek gün ne zaman,
Gözlerinden koklayıp kucaklayarak?

4.
Benim düşündüklerimi
Sen de düşünüyor musun?
Görevin bittiyse eziyet etmeyip,
Çabuk gelsen olmaz mı?

ABDILDA BELEKOV

(Isık-köl/Korumdu köyü, 1928-) Narındaki Öğretmenlik kursunu bitirdi. Öğretmenlik ve gazetecilik yaptı. Aykın Col, Tiyan-Şan'nın Cürögü, Kocomkul, Çolponbay, Eki Car, Uçkuç Koyçu yayımlanmış şiir kitaplarından bazılarıdır.

SALKIN CEL

1.
Karaysın kara köz menen,
Kara taştır sezbegen.
Aybı, ce künbü külüşün,
Aytalbaymın söz menen.

2.
Cagımduu cazgı kündördön,
Cıttuusun cıpar güldördön.
Bulbulu deymin tilindi,
Bulardı saga kim bergen.

3.
Apaksın tüşkön kardan da,
Açasın könül barganda.
Cabırkap cüröm caz boyu,
Carkınım, kelçi cardamga.

4.
Köründün közgö başkaça,
Könülün suuday taptaza.
Özündöy taza salkın cel,
Ömürdü bütün kaptasa.

Türkiye Türkçesiyle:

SERİN YEL

1.
Bakarsın kara gözünle,
Kara taştır sezmeyen.
Ay veya güneş midir gülüşün,
Anlatamam söz ile.

2.
Hoşsun bahar günlerinden,
Mis kokarsın mis kokulu çiçeklerden,
Bülbülü derim dilini,
Bunları sana kim veren.

3.
Beyazsın düşen kardan dahi,
Açarsın gönlümü varınca.
Istırap çekiyorum baharda,
Sevgilim, gelsene yardıma.

4.
Göründün göze başkaca,
Gönlün su gibi tertemiz.
Kendin gibi temiz serin yel,
Ömrü büsbütün kaplarsa

AKBAR TOKTAKUNOV

(Kemin, 1923-1993) Toktakunov SSCB Yazarlar Birliğine bağlı iki yıllık edebiyat yüksek kursundan mezun oldu. Algaçkı Kadam (İlk Adım), Kızdın Cürögü (Kızın Kalbi), Kayran Enem (Zavallı Annem) adlı şiir kitapları vardır.

CILKIÇI CİGİT

1.
Tün katıp cürüp, too sırın bilip,
Tüylüp kökkö mingeni külük,
Cıldız-ay menen kurupkan mayek,
Cıldızduu kabak cılkıçı cigit.

2.
Caş carın köktön külgöndöy saga,
Carkırap çolpon külündöp cana,
Tankı cel betten aymalap tursa,
Talabın artat, mookumun kana.

3.
Al cılkın sırın beş koldoy bilip,
Asılı töldöp, köybösö külük,
Elcirep cürök ergiysin kökkö,
Eneken erkek tapkanday külüp.

4.
Çınıgı cigit gülüsün, cigit!
Çıraktay canat külüşün, cigit!
Aralap cürgön askanday biyik,
Ardaktuu emgek - ülüşün cigit!

Türkiye Türkçesiyle:

YILKICI YİĞİT

1.
Geceleyin yürüyen, dağ sırını bilen
Atılıp göğe bindiği yürük at
Yıldız ay ile edilen sohpet
Yıldızlı sine yılkıcı yiğit

2.
Genç eşin sana gökten gülümsüyormuş gibi
Parlayıp yanar Zühre yıldızı
Seherci meltem yüzünden gıdıklarsa
Talebin artar, tatmin edile

3.
Her atının sırrını avucun gibi bilip
Asilli döller, çoğalsa yürük at
Kalp yumuşayarak göğe erişirsin
Anneciğin erkek bulmuşcasına gülüp

4.
Gerçek yiğit çiçeğisin yiğit
Mum gibi yanar gülüşün yiğit
Gezmekte olduğun kayan gibi yüksek
Değerli emek payın yiğit

ALTINBEK İSMAİLOV

(Kırgızistan, Köldük, 1982-) Kırgız-Türk Sema Lisesi ile Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Türkoloji Bölümü'nden mezun oldu.Türk Edebiyatı ve Şiiri üzerine araştırma yaptı. Yunus Emre ile Mevlana'nın şiirlerini Kırgızca'ya çevirdi. Hâlen Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde okutman olarak görev yapmaktadır. Sevgi Sultanı Yunus Emre, Taş Ayna yayımlanmış kitaplarıdır.

İÇİMDEKİ BİR ADAM[1]

Nedendir bilmem, korku basar beni,
Anlamsız düşünceler boğar beni..
Zamanın uçtuğu sonsuz bozkıra
Ben şiirleri,şiirler yazar beni.

Gönül perişan, yarasız kanadım,
Kemiklerimi gün oduna vurdum,
Gönül aynasına göz atarak ben,
Çok zaman kendimi seyredip durdum.

1 Şairin Türkiye Türkçesiyle yazdığı bir şiir.

Gövdemi durmaksızın sarıp yalın,
Yandı yaprak, yandı budak dallarım
Kederli yürek odunu alacak,
Kara taşa sarılıp kucakladım.

İçimdeki ateşi emiverdi,
Birden bire o taşta yanıverdi.
Alevlenen canımı bilmem biri,
Kayalara götürüp çarpıverdi..

Doğanın sesini dinleyip durdum.
Şiir sağnağı altında boğuldum.
Aslımı, bulamadan ben aslımı,
Dolandım,bu dünyayı çok dolandım.

Sabah, akşam olduğunu bilmeden,
Günün ışık saçtığını görmeden
Gördüm kendimi ilk kez ben o zaman
Gölgelerle beraber gidiyorken!

İçesim geldi.. ..Ama içirmedi
İçimdeki alevler küçülmede.
İtlik yaptığını anladım o an
İçimdeki adamı, içimdeki!

Köpürüp deniz gibi dalgalandım
Korkarak bu aynayı bakamadım.
Bir ömür boyu ardından koştuğum
İçindeki özümden korkuyordum.

KAZAKİSTAN'DA TÜRK ŞİİRİ

ÖMER ŞORAYAKULI

(Karmakşı,1878 - 1924) Gençliğinde köy hocasından okuma yazmayı öğrendi. Hem sözlü hem de yazılı gelenek çerçevesinde eserler kaleme aldı. Şairin eserleri, terme, tolgav, takpak (bilmece), vasiyet şiirleri, özel şiirler, bilmeceli şiirler, meseller ve destan türlerindedir. Konu olarak gençlerin terbiyesi ve din meselelerini işledi.

ŞAYIR

"Bahadur" dep bilmeniz,
Jiyındı buzğan tentekti.
Kezenip atar ok emes,
"Karuv" dep bilme keltekti.
Joldastıkka sanama,
Jaybar avız köntekti.
Arabı nardın belgisi
Buydasın irikpes elpekti.
Jügimen jürip jüdeter,
Ayır örkep kömpekti.
Arımak attın belgisi
Salıñkı kevde enkekti.
Talma tal tüs bolğanda
Kiygizer közge telpekti.
Ümbetinen bilersin,
Eyel menen erkekti.
Ata doska sanama,
Aldı-artında boljal jok,
Janadan bolğan seltekti.
Şayırlardın soması
Hiykaya, tolğav ertekti,
Halık ıkılasın kaytarsam,
Bolam ba, deymin nan tepti?"
Söz tavarın biletin,
Erler bası kelipti.
Terbelip jorğan ter tökti.!

Türkiye Türkçesiyle:

ŞAYIR

"Bahadır " diye bilmeyin,
Topluluğu bozan bozguncuyu.
Çevirip attığı ok değil,
"Güçlü" zannetme kısayı.
Yoldaşlarından sayma,
Geveze, yakışıksız olanı.
Arap devesinin işareti,
Eğri büğrü iplidir, çözülmez.
Yüküyle yürür, zorlanır,
Çift hörgüçle böbürlenir.
Cins atın işareti
Başı öndedir, eğilir durur.
Tam öğlen vakti olduğunda,
Giydirir göze takkeyi.
Ümmetinden bilirsin,
Kadın ile erkeği.
Ata dostundan sayma,
Ardında önünde düşünce yok,
Yeni yetme sabırsız olanı.
Şâirlerin tamamı,
Hikaye, şiir, masal
Halk ihlâsını söylesem der,
Yapmayayım da ekmek mi çarpsın?
Sözün tavını bilen,
Erler başı gelmiş.
Salınıp da yorga atın ter döktü !

MAGCAN CUMABAYEV

(Kuzey Kazakistan / Bulaev, 1893-1938) Çala Kazak Medresesi'ni, Ombıi Rus Öğretmen Ensitüsü'nü bitirdi. Kazak Türkleri arasındaki millî uyanış, millîleşme ve kurtuluş mücadelesine destek verdi. Bu yüzden Kazakların ve bütün Türkistan'ın millî şâiri kabul edildi. Kün men Tün (Gece ile Gündüz), Alıstagı Bagrıma (Uzaktaki Kardeşime), Türkistan, Oral, Aksak Temir Sözü (Aksak Timur Sözü), Künşıgıs (Doğu), Od (Ateş) gibi kitapları bulunmaktadır.

TURKİSTAN

1.
Türkistan-eki düniye esigi ğoy,
Türkistan-er türiktiñ besigi ğoy.
Tamaşa Türkistanday jerde tuvğan,
Türiktin teniri bergen nesibi ğoy.

2.
Ertede Türkistandı Turan desken,
Turanda er türigim tuvıp esken.
Turannın tariyhı bar tolkımalı,
Basınan küp tamaşa künder köşken.

3.
Turannın tariyhı bar ottı jeldey,
Zavlağan kalın örttey aspanğa örley.
Turannın jeri menen suvı da jat,
Tenizdey teren avır oy bergendey.

4.
Turannın egi şeksiz şeli kanday,
Tenizdey kemeri jok köli kanday!
Turannın dariyya atanğan özenderi
Tasısa, şöldi baskan seli kanday!

5.
Turannın tavları bar aspanğa askan,
Mengige basın appak şaştar baskan.
Bavrında erke bulak saladı oynak,
Jaralıp tavdan akkan salkın jastan.

6.
Şölder bar, jel de jürmes, sap-sarı kum,
Moladay eşbir ün jok mengi tıp-tın.
Bolmak pa jan-januvar şeksiz şelde,
Sar kumda salar oynak peri men jın.

7.
Turannın teniz derlik kölderi bar,
Şalkığan egi-şetsiz teniz, Aral.
Bir şette kasiyetti ıstık köldin,
Bavrında düniye körgen türik kökjal.
……

8.
Ertede Okıs, Yaksart-Jeyhun, Seyhun,
Türikte bul ekevin dariyya deytin.
Kiyeli sol eki suv jağasında,
Bolmasa, barsanşı izdep babañ beyitin!

Türkiye Türkçesiyle:

TÜRKİSTAN

1.
Türkistan, iki dünya eşiğidir,
Türkistan, yiğit Türkün beşiğidir.
Türkistan gibi güzel yerde doğmuş,
Türk'e, Tanrı'nın verdiği nasibidir.

2.
Geçmişte Türkistan'a Turan denmiştir,
Turan'da er Türk'üm doğup büyümüştür..
Turan'ın dalgalı bir tarihi vardır,
Başından çok temâşâlı günler geçmiştir.

3.
Turan'ın tarihi ateşli rüzgâr gibidir,
Gökyüzüne yükselen alev alev ateş gibidir.
Turan'ın yeri ile suyu da başkadır,
Deniz kadar derin, ağı düşünceleri akla getirir.

4.
Turan'ın uçsuz bucaksız çölü nasıldır?
Deniz gibi kıyı şarı görünmeyen gölü nasıldır?
Turan'ın derya denen ırmakları,
Taşınca, çölü basan seli nasıldır?

5.
Turan'ın göğe yükselen dağları vardır,
Yüksek başını bembeyaz saçlar örter.
Bağrında nazlı pınar, koşup oynuyor,
Dağın serin damlalarıyla dolup coşuyor.

6.
Rüzgâr esmeyen sapsarı kumlu çölleri var,
Mezar gibi, hiçbir ses yok, ıssız.
Uçsuz bucaksız çölde canlı mı olur?
Geniş kumda cinlerle periler oyun oynarlar.

7.
Turan'ın deniz denecek gölleri vardır,
Aral, dalgalanan uçsuz bucaksız bir deniz.
Bir uçtaki mukaddes Isık Göl'ün,
Bağrında gök yeleli Türk dünyaya gelmiş.
……..

8.
Geçmişteki Oks ve Yart, Ceyhun'la Seyhun'dur,
Türkler bu ikisine derya derler.
O iki mübarek suyun kıyısında,
Öyleyse, gitsene dedenin kabrini aramaya!

ŞOLPAN İMANBAYKIZI

(Maybalık, 1903 - 1926) Akmolla'daki Yetim Çocuklar evinde hem çalışıp hem okudu. Daha sonra bölge kızlar okulunda rehber öğretmen olarak çalıştı. Yolcu ile İşçi adlı ilk şiiri ile edebiyat dünyasında tanındı. Şiirleri Ölender (Şiirler) kitabında toplandı.

KTNIR KAZ

Aralğa kondı suvı jok,
Mezgilsiz upkan konır kaz,
Bavırın tösep jatuvğa,
Janırağı jok jeri saz.
Uyalap ösken jerine,
Kaytayın dese kankıldap,
Bolar ma eken oğan jaz?
Obal bolar dep edik,
Ötpeydi oğan eşbir kaz.
Uşayın dese mergen köp,
Andımaytın adam az.
Aralda jatkan osı kaz,
Uşatın küni bolar ma?

Türkiye Türkçesiyle

KONUR KAZ

Susuz Aral'a kondu,
Zamansız uçan konur kaz,
Bağrını yayıp yatmak için,
Yaprağı yok, yeri saz.
Yuva yapıp büyüdüğü yere,
Döneyim dese gaklayıp,
Olur mu ki ona bahar?
Vebâl olur demiştik,
Onu geçemez hiçbir kaz.
Uçayım dese, nişancı çok,
Takip eden insan az.
Aral'da yatan bu kazın,
Uçacağı gün gelir mi?

CUMAĞALİ SAİN

(Akmolla,1912, Almaata,1961) Moskova'daki Enstitü'de okudu. Kazak Pedagoji Enstitüsü'nü bitirdi. Çeşitli memuriyetlerin yanı sıra gazete ve dergilerde redaktörlük yaptı. Şiirleri Asker Şiirleri külliyatında toplandı.

ESİMDE AYDAR ÖZENİ

1.
Aydar, Aydar, ak Aydar!
Jağan evret, suvın bar.
Ötkizdim sende köp aylar....
Kaldırdım sende köp oylar...

2.
Ol maydan ed, er jolı,
Tün jamılğan kan keşip
Zer tükirgen kök dolı,
Ajal menmin, men desip.

3.
Aykara mıltık asınıp,
Suvındı keştim men talay.
Betimdi tolkın jasırıp,
Ömirdi şıktım arkalay.

4.
Ak köbigin... ak jüzin,
Aynam edi bir karar.
Ötkizgen tünim... kündizim...
Terbeter meni oy salar.

5.
Kızıl aray jol salıp,
Tünde üstinnen ok askan.
Jan berisip, jan alıp...
Ötkeline talaskam.

6.
San maydandar... kattı aykas,
Esinde me, ör Aydar?
Öşken kurban...Akkan jas...
Ötti jıldar...köp aylap...

7.
Eki ölik jan - bir kabir,
Kalğan belgi şaykastan,
Orıs, kazak egiz ul,
Dos kuşağı aykaskan.

8.
Jatır senin boyında,
El dep ösken eki gül.
Künde janıp koynında,
Ar adamdık os otı tur.

9.
Janım süydi jarastım,
Jalpak elin - kanım bir.
Jüregindey Tarastın,
Taza suvıñ kök möldir.

10.
Suluv Aydar, Sırlı Aydar,
Ukrayna jerinde
Akının bar ulın bar,
Men kazaktın elinde.

Türkiye Türkçesiyle:

HATIRIMDA AYDAR DERESİ

1.
Aydar, Aydar, ak Aydar !
Kenarların dolu, suyun var.
Sende geçirdim çok aylar. ..
Bıraktım sende çok düşünceler.

2.
O meydandı, er yolu,
Gece kapanmış kanla örtülüp. ..
Kin tüküren intikam dolu,
Ecel benim, ben söyleşip.

3.
Çapraz silah asınıp,
Suyunu geçtim defalarca.
Dalga yüzümü gizledi,
Çıktım ömrü yüklenip.

4.
Ak köpüğün. .. ak yüzün,
Aynamdı bir kararda.
Geçirdiğim gecem. .. gündüzüm. ..
Harekete geçirir beni, fikir verir.

5.
Kızıl ışık yol açıp,
Her gece üstünden oklar geçti.
Can verişip, can alıp. ..
Geçitlerinde savaştım.

6.
Sayısız meydanlar. .. güçlü savaş,
Hatırında mı cesur Aydar?
Ölen kurban. .. Akan yaş...
Geçti yıllar. .. çok aylar. ..

7.
İki ceset bak, bir kabir,
Delil kalmış su kabı,
Rus, Kazak, ikiz oğul,
Dost kucağına sarılmış.

8.
Yatar senin boyunda,
İl diye büyüyen iki gül.
Her gün yanan koynunda,
İnsanlığın namus ateşidir.

9.
Canım sevdi, anlaştım,
Engin ilin, kanım bir.
Taras'ın yüreği gibi,
Taze suyun masmavi.

10.
Güzel Aydar, Sırlı Aydar,
Ukrayna ülkesinde
Şairin var, oğlun var,
Bense, Kazak'ın ülkesinde.

MAĞİRAŞ SARIKKIZI

(Karamakşı, 1939 -) Ortaokulu bitirdikten sonra Kızıl Tuv gazetesinde çalıştı. Halk şairleri arasındaki yarışmalarda dereceler aldı. Basın-Yayın Fakültesi'nde okudu. Kazak TV'sinde kitap meclisinde redaktör olarak çalıştı. Şiirleri Student Kalanı, Sır Sandık, Karaköz Seni Oylaymın kitaplarında yayımlandı.

SIRLASUV

Armandı etem albırt jan em bastıkpağan,
Arnadın aluvan parız jastık mağan.
Bilsem dep kumartamın, kumartamın,
Bar sırdı balalıkpen basta ukpağan.

Ömirdin üyrenüvmen bildegenin,
Oy-sanam oyanadı künde menin.
Könilime köktem kelip, jaz jadırap,
Janımnın künde sezem güldegenin.

Tuvğan jer, sensin suluv sımbatti anam,
Jasımnan jırmen meni kundaktağan.
Jügirgen jalan ayak bala kezde,
Torkaday topırağın kımbat mağan.

Jüregim menin soktı tez.

Türkiye Türkçesiyle

SIRLAŞMAK

Heyecanlı arzuları olan biriydim, alışmamışım,
Gençlik çeşit çeşit görevler ayırdın bana.
Anlasam diye meraklanırım, ilgilenirim,
Çocuklukta bütün sırları anlamamışım.

Hayatı öğrenmekle anlayacağım,
Fikriyle düşüncesi uyanır her gün bende
Gönlüme bahar gelmiş, bahar sevinç vermiş,
Her gün anlıyorum canımın güllendiğini.

Doğduğum yer sensin güzel, görklü anam,
Bebekken şiirle beni kundaklayan.
Yalın ayak koşarken çocukluğumda,
İpek gibi toprağın kıymetli bana.

Benim yüreğim çarptı hızla.

KASIMHAN BEGMANULI

(Kentav, 1958) Kazak Politeknik Üniversitesi Makine Mühendisliği Fakültesi'ni bitirdi. Mühendis olarak çeşitli kurumlarda çalıştı. Şiirleri Karaşık, Beşikten Mezara kadar kitaplarında toplandı.

ÖZINE JAZDAN JIRLARDAN

1.
Aruvlar körse kalatın süyip
Neziktev edi jüregim.
Avruhananın halatın kiyip,
Avır oylardan jüdedim.

2.
Köktem de keldi, kögerdi dala,
Könerdin nege, könilim?
Örile akkan Ögemdi kara,
Ögemdey edi-av ömirim.

3.
Jıljımay koysa sağattan sağat,
Sırlasım boldın kök halat.
Kalmadı mede tağattan-tağat,
Jolına senin köp karap.

4.
Aynekten jattım telmirip sırtka,
Ağılıp jattı adamdar.
Ayaktaytuğın sendirip jurtka
Jırlarım bardı temamdar.

5.
Bakıtka berin bölemey me ekem,
Kelmedi koldan, jazığım...
Javap kaytarmay, elemey ötem
Medsestralardın azilin.

6.
Kalğanda jalğız köp iğinde men,
Kalkam-ay, ünsiz mundanam.
Aytpasan aytpa, köbisin bilem,
Aktarğan sırın tün mağan.

7.
Kap-kara şaşı beline tüsken,
Tıp-tığız tolık anarı...
Kara "Bolgadan" erine tüsken
Süygen em bir kız balanı.

8.
Janbırlı keşte janbırda kalıp,
Ekevmiz abden malşındık.
Jır bop örilip, san kırğa barıp,
Jattalıp mengi kal, şındık.

9.
Injener boldık, mamandık koy bul,
Tursa da közde jasın jır.
Jır jazbav degen jamandık koy bul,
Sanamda kazir Kasım jır...

Türkiye Türkçesiyle

SANA ÖZEL ŞİİRLERDEN

1.
Dilber görse oluveren aşık,
Nazikti benim yüreğim.
Hastane önlüğü giyip,
Ağır düşüncelerden zayıfladım.

2.
İlkbahar da geldi, göğerdi bozkır,
Eskidin neden gönlüm sen?
Dalga dalga akan Ögeme bakın,
Ögem gibidir hayatım.

3.
Geçmiyor ise saatten saat,
Sırdaşım oldun mavi önlük,
Kalmadı bende takatten takat.
Yoluna senin çok bakıp.

4.
Camlardan yattım gözümü almadan,
Akın akın geçiyorlar insanlar.
Sonlandıracağım inandırıp milleti,
Şiirlerim vardı tamamlayacağım.

5.
Mutlu edemem hepinizi ben,
Gelmedi elimden, bir suçum...
Cevap vermeden, önem vermeden geçem,
Hemşirelerin şakasına.

6.
Kalırken yalnız kalabalıkta ben,
Hey yavrum, sessiz hüzünleniyorum.
Söylemesen söyleme, biliyorum her şeyi,
Açmıştı sırrını gece bana.

7.
Kapkara saçı beline dökülen,
Sem sert, büyük göğüslü,
Siyah Volga'dan yaylanarak inen,
Sevmiştim bir genç kızı.

8.
Yağmurlu akşamda yağmurda kalıp,
İkimiz ne kadar ıslandık,
Şiir olup örülüp, sayısız kırlara varıp,
Ezberlenip kal ebediyete kadar, gerçek.

9.
Mühendis olduk, meslektir bu,
Dursa da gözlerimde şimşek şiir.
Şiir yazmamak demek kötülüktür bu,
Bilincimde şimdi Kasım[2] var

BAVIRCAN USENULI

(Cambıl/Cuvali, 1960 - 1991) Kazak Basın-Yayın Fakültesi'ni bitirdi. Gazetecilik yaptı. Şiirleri Ardına (Tabiat Penceresi) adlı şiir kitabında toplandı.

ÖMİRGE SIR

1.
Öz jolım bar, sonan son öz ünim bar,
Tağdırım bar sır tunğan sezimim de er.
Umtılamın men sağan, umtılamın,
Kupiyanmen sen menin tözimimdi al.

2.
Bolsa-dağı muratım şalğay tarap,
Koyasın sen kanday sın, kanday talap?
Kulatsan da kuzınnan turğızbastay,
Osı enimdi aytamın san kaytalap.

3.
Ne tileysin akınnan jıyırma jasar?
Jastamın men kamıkpay şınğa basar.
Ez emespin tav tügil, kırda adasar,
Men - kazakpın dombıra, jır jarasar.

2 Kasım Amanjolov Kazakların büyük şairi.

4.
Öz arnamnan, eytevir, aspay baktım,
Bir armanğa jasımnan tastay kattım.
Kündi betke ap jol tartıp bara jatkan
Jır köşine ilesken jas taylakpın.

Türkiye Türkçesiyle:

ÖMRE SIR

1.
Kendi yolum var, ayrıca da sesim var,
Her an sır kaplı duygularım, kaderim var.
Atılırım ben sana, atılırım,
Sırlarınla sen benim sabrımı al.

2.
Olsa da muradım uzaklara doğru,
Sen hangi sırrı, hangi isteği bırakırsın?
Düşse de uçurumdan kalkmayacak gibi,
İşte şarkımı söylüyorum defalarca tekrarlayıp.

3.
Ne dilersin şâirden yirmi yaş genci?
Ben kederlenmeden zirveye basacak yaştayım.
İradesiz değilim dağ değil kırda yol kaybedecek.
Ben dombıra ile şiirlerin yaraştığı Kazak'ım.

4.
Kendi kaynağımdan nihayetsiz aşmaz bahtım,
Bir arzuyu ta gençlikten terkettim.
Güneşi önüme alıp yol ala ala,
Şiir göçüne katılan genç deve yavrusuyum.

ERLAN CÜNİS

(Jambıl/Kargalı 1984-) Taraz Devlet Üniversitesi Dünya Dilleri Fakültesi'nin Kazak Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. Çağdaş Kazak edebiyatı şairlerindendir. Pek çok şiir yarışmasında derece aldı. Şiir Evlat adlı bir şiir kitabı bulunmaktadır.

ŞİİRLER

1.

Jal-jal kumda jatatuğın avılım,
Ja-jal kumdar jılıtatın bavırın
Jal-jal tolkın jumılıp kep jabatın,
Jal-jal kumğa tabanımdı süydirip,
Janım menin bir jaksılık tabatın.

2.

Koğalıktan kamıs kesip bir izgi,
Sodan jasap aluvşı edim sıbızğı.
Tobılğı say tobılğısın arşıp ap,
Buzav tisti san kılğamın kamşıma.
Kamşı kaldı kalamıma avısıp,
Sıbızğının ali ansaymın davısın.

3.

Ali ansaymın avılımnan ketkeli,
Sonda kaldı-av ömirimnin köktemi,
Sonda kalıp könilimnin kök beli,
Şalkarımnan şığıp kettim şetkeri.

4.

Sodan beri tas kalağa tanıldım.
Basam ba dep sağınışın janımnın,
Barıp kayttım avılıma kum baskan,
Kündiz kökek, tünde bayğız mundaskan.
…

Türkiye Türkçesiyle:

ŞİİRLER

1.
Sıra sıra kuma konardı benim köyüm,
Sıra sıra kumlar ısıtırdı barını,
Sıra sıra kum kasırgası deli deli eserdi,
Sıra sıra dalga dört koldan sarardı,
Sıra sıra kuma tabanını öptürüp,
Canım benim bir huzura kavuşurdu.

2.
Kogalık'tan kamış kesip ben sağlam,
Yapardım ondan bir sıbızgı.
Tobılgı vadi tobılgısını soyarak,
İri dişli sap yapmıştım kamçıma,
Kamçım kaldı kalemimle değişip,
Sıbızgının hala canım arzuluyor sesini.

3.
Hala arzuluyorum köyümden gideli,
Orada kaldı ömrümün ilkbaharı,
Orada kalıp gönlümün yeşil belleri,
Engin bozkırından çıkıp gittim uzaklara.

4.
Ondan beri taş şehirde hapsoldum.
Gideririm deyip özlemini canımın,
Ziyaret ettim köyümü ben kum basan,
Gündüz guguk, gece baykuş dertleşen.

TATARİSTAN'DA TÜRK ŞİİRİ

MUSA CELİL

(Orenburg, 1906 -1944) Orenburg'da Hüseyniye Medresesi'nde ve daha sonra Moskova Üniversitesi'nin Edebiyat-Sanat Fakültesi'nde eğitim gördü. Tataristan gazetesinde çalıştı. Tatar Opera Stüdyosu'nda edebiyat bölümü müdürü oldu. Şiir, türkü ve librettoları ile Tatar halkının sevgisini kazanmış bir şairidir.

SÖİKLİME

Yıllar buyı, belki, hatim bulmas,
Heber bulmas minim hırımda,
Tufrak kümer başkan izlerimni,
Ülen üser kitken yulımda.
Töslerine, belki, kara kiyip,
Kaygı başkan kiliş kirirmin.
Yıllar yuvar izin yöreginnen
Sini songı üpken könimnin.
Bilem, sina çiksiz avır bulır,
Yalıktırır sini bu kötü.
Kirek tösü bulır küniline
"Ul yuk" digen uymı birkitü.
Minim öçin, belki, bar nerseden
Kıybat bulgan söyü hisinnen
Mehrüm bulıp, bir kön kötmegende,
Min çıgarmın sinin isinnen.
Anla, begrim, mine şul vakıtta,
Şul vakıtta künlim kimsinir.
Şunda gına ülim cinse ciner,
Kaytır yulım, belki, kisilir.
Min monarçı siniri kötü bilen
Köçli buldım sugış kırında,
Sinin söyü, sirli tılsım bulıp,

Saklap kildi yörgen yulımda.
Yıgılsam da, "cinem" digen antım
Hetirimde minim herkayçan.
Sin üzin ük rehmet eytmessin bit,
İlge cinü alıp kaytmasam.
Köreş ozak, yulı urav bulır,
Sin köt, begrim, özme ömitinni!
Uttan, sudan isen alıp kaytır
Mehebbetiü söygen yigitinni.

Türkiye Türkçesiyle

SEVGİLİME

Yıllar boyu, belki, mektubum olmaz,
Haber olmaz benim hakkımda,
Toprak gömer bastığım izlerimi,
Otlar yeşerir gettiğim yolumda.
Düşlerine, belki, kara giyip,
Kaygı dertli gelir, basarım.
Yıllar yıkar izini yüreğinden
Seni son olarak öptüğüm günümden.
Biliyorum, sana şüphesiz ağır olur,
Yalıktırır seni bu bekleyiş.
Gerek gibi olur gönlüne
"O yok diyen düşünceni yerleştirmen.
Benim için, belki, her şeyden
Kıymetli olan sevgi hissinden
Mahrum olup, bir gün beklemediğinde,
Ben çıkarım senin aklından.
Anla, sevgilim, beni şimdi,
O anda gönlüm alçalır.
O anda ölüm yense yener,
Döner yolum, belki, kesilir.
Ben şu ana kadar senin bekleyişinle
Güçlü oldum savaş alanında,

Senin sevgin, sırlı tılsım olup,
Koruyup geldi yaşadığım yolumda.
Yıkılsam da, "yeneceğim" diyen andım
Hatırımda benim her zaman.
Sen özün bizzat teşekkür etmezsin,
Yurda zafer alıp dönmesem.
Savaş uzun, yolu dolaşık olur,
Sen bekle, sevgilim, kaybetme ümidini!
Ateşten, sudan sağlam getirir
Muhabbetin seven yiğidini.

REHİM SATTAR

(Çişme, 1912 -1943) Öğrencilik hayatından sonra doğduğu yörede çeşitli işlerde çalıştı. Kazan'a gelerek Kızıl Yeşler gazetesinde edebî yetkili ve yazı işleri görevlisi oldu. 1941 yılı yazında savaşa katıldı. Esir düştü. Hapisten kaçtı ama kendinden bir daha haber alınamadı. Şiirleri Cır Devam İte (Şigırler) kitabında toplandı.

HALKIM ÜÇİN

1.
Künçıgışta alsulanıp
Ata al tan.
Kükke kalkıp tavlar kürine,
Güya kalkan.

2.
Alga karıym. Anda yata
Tuman haman. Yırak
Tugan ilde yeşiy
Gaziz anam.

3.
Kuraldaşlar yav kırında!
Kayda sun min?
Kim min sina yetimmini?
Eyt, Tugan il!

4.
Bar hesretin, bar mihnetin
Mina urtak.
Sin gine suk, sin irkele,
Sin mini kak.

5.
Lekin sin bil: her sulışım
Barlık küçim
Sinin üçin, Tugan ilim,
Sinin üçin!

Türkiye Türkçesiyle:

HALKIM İÇİN

1.
Doğarken parlayarak
Atar al tan.
Göğe çıkan dağlar görünür,
Sanki kalkan.

2.
Ala bakıyorum. Orada durur
Duman hep.
Uşak Ana vatanda yaşar
Aziz anam

3.
Silah arkadaşları düşman elinde!
Ne deyim peki ben?
Kimim ben, yetim mi?
Söyle, Ana vatan!

4.
Tüm hasretin, tüm mihnetin,
Bana ortak.
Sen döv, kucakla,
Sen bana vur.
5.
Ama sen bil: her nefesim,
Tüm gücüm
Senin için Ana vatanım,
Senin için!

ZEKİ NURİ

(Çüpreli, 1921-1944) Kukmara bölgesindeki Lubyan Orman Enstitüsü'nde okudu. Buva ve Tarhan orman müdürlüklerinde çalıştı. Tataristan Yeşleri gazetesinde, Tataristan Kitap Neşriyatı'nda ve Tataristan Yazarlar Birliğinde görev aldı. Biz Yeşiybiz İdil'de, Ülgenner de Üç Adlı, Yıllar hem Yular, Künil Yatkısı gibi eserleri bulunmaktadır.

RAZVİD KACIRI

1.
Salkın cir üre,
Kıskı tün uzm...
Barı sin gine,
Kutıp yuldızım,

2.
His hem uyıma
Yagımlı yuldaş.
Mayak bul mina
Yırakka yul aç!

3.
Uramnnar usken
Yakka turılap ilt.
Ul cirler küpten
Mini küte bit.

4.
Urmanda, tünge
Uçak yanında,
Cırlı, künilli
Kümek tabında

5.
Tugannar, duşlar
Mini kütedir...
Min alar kuşkan
İşni ütedim.
…….
6.
Munda min bilgen
Yullar süyiniçli.
İlimni süygen
Üçin min küçli...

Türkiye Türkçesiyle

KEŞİF TÜRKÜSÜ

1.
Soğuk rüzgâr eser,
Kış gecesi uzun...
Yalnız sensin,
Kutup yıldızım.

2.
Duygu ve düşünceme
Sevimli yoldaş.
Fener ol bana,
Uzaklara yol aç!

3.
Ormanların büyüdüğü
Tarafa yönelt.
O yerler ne zamandır
Beni bekler elbet.

4.
Ormanda, gece
Ocak yanında,
Türkülü, huzurlu
Ortak sofrada.

5.
Kardeşler, dostlar
Beni bekliyordur...
Ben onların verdiği
İşi yaptım.
…….
6.
Burada bildiğim
Yollar sevinçli.
Ülkemi sevdiğim
İçin ben güçlü...

GEREY REHİM

(Şögir, 1941) Kazan Devlet Üniversitesi'nin Tatar Dili ve Edebiyatı bölümünde okudu. Tataristan Yeşleri gazetesinin yazı işlerinde, Tataristan Kitap Neşriyatında çalıştı. Vegde, Könner, Yazga Avışkaç, Sargaymagız, Ukaştannar adlı şiir kitapları vardır.

UNITTIN BUGAY

1.
Sini uylasam mini mufi basa,
Burçılıp yüriym indi nice ay,
Künilim size: Nazlı yazlarnı
Unıttın bugay, unıttıfı bugay.

2.
Yırakta kaldı dertlenip-yarsıp
Biz cırlap utken ul yeşil tugay.
Kabatlap bulmıy turgan çaklarnı
Unıttın bugay, unıttın bugay.

3.
Süy dip ütinmiym, lekin ükinmiym
Yeşlikte sini süygenge şulay.
Sin mini tügil, yeşliknin üzin
Unıttın bugay, unıttın bugay.

Türkiye Türkçesiyle:

UNUTTUN TABİİ

1.
Seni düşününce dert çöker,
Dolana dolana yürürüm nice ay.
Gönlüm sezer:
Nazlı baharları
Unuttun tabii, unuttun tabii.

2.
Uzakta kaldı dertlenip
Türkü söyleyerek geçtiğimiz yeşil kırlar.
Tekrarlanmıyor, geçen zamanlar,
Unuttun tabii, unuttun tabii.

3.
Sev diye zorlamam ama pişman değilim
Gençlikte seni sevdiğimden.
Sen beni değil, gençliğini
Unuttun tabii, unuttun tabii.

REDİF GATAŞ

(Kuşnarenko, 1941-) Kazan Devlet Üniversitesi'ne öğrenim gördü. Öğretmenlik yaptı. Yalkın dergisinde, Tataristan Kitap Neşriyatında çalıştı. Zengin konulu, romantik ve ritmik şiirleriyle tanındı. Göller Su Sony, Muhebbetke – Merhemet önemli şiir kitaplarıdır.

YAZGI TAŞU

1.
Kanat kaktı gumir,
Cilkindirdi cannı
Yazgı cırlarında.
Suklandık biz, karap,
Yazmfl buzlarına,
Yaznın sularına.

2.
Yazgı taşu,
Su tavışı -
Mufi ağışı:
Elle kavışu,
Elle ayırılışu?!

3.
Gürlegende sular,
Biznin yarsu cırlar
Nige haman tınmıy?
Yazlar sayın sular
Şavlaganda, sular
Nige unıtılmıy?

4.
Yazgı taşu,
Su tavışı -
Mufı ağışı:
Elle kavışu,
Elle ayırılışu?!

5.
Yazlar şulay kilir:
Yıllar munı irir
Taşkın sularında.
Kabatlanır mengi
Biznin künil yemi
Yeşlik cırlarında:

6.
Yazgı taşu,
Su tavışı -
Mufı ağışı:
Elle kavışu,
Elle ayırılışu?!

Türkiye Türkçesiyle:

BAHAR COŞKUSU

1.
Kanat çırptı hayat,
Uyandırdı ruhu
Bahar türkülerinde.
Hayran olduk biz, bakıp
Baharın buzlarına,
Baharın sularına.

2.
Yazgı taşı
Bahar coşkusu
Su sesi -
Kederin akışı:
Kavuşma mı,
Yoksa ayrılık mı?

3.
Çağlarken sular
Bizim güzel türküler,
Niye hiç dinmez?
Baharlar boyu sular
Çağlarken bunlar
Niye unutulmaz?
Bahar coşkusu,

4.
Yazgı taşı
Su sesi -
Kederin akışı:
Kavuşma mı,
Yoksa ayrılık mı?

5.
Baharlar böyle gelir:
Yılların kederi erir
Taşkın sularında.
Tekrarlanır ebedi
Gönül güzelliği
Gençlik türkülerinde:
Bahar coşkusu,

6.
Yazgı taşı
Su sesi -
Kederin akışı:
Kavuşma mı,
Yoksa ayrılık mı?

RAVİL FEYZULLİN

(Balık, 1943) Kazan Üniversitesi'nin Tarih-Filoloji Fakültesi'nde okudu. Tatar folkloru alanmda yüksek lisans yaptı. Kazan Utları dergisinin yazı işleri müdürü oldu. Resim Yasıym, Acagan, Monologlar hem Dialoglar, Mermer, Gadilerge Gimn gibi kitapları yayımlandı.

TUGAN YAĞIM

1.
Bilem, kuyaş astında bar
şundıy şifalı yaklar:
kadasan çıbık cirine
yeşnep çığa yafraklar!

2.
Minim de bar üzim üçin
şundıy yak - Tugan yağım:
duga ingen her tüşinnen
çişmeler çığa anın!

3.
Anda kaytsam - küz alışma,
kürmiym fekıyrligin de...
Kara uyga urm yuk şul,
nur tulgaç küfüline!

4.
Tıçkan utm uçak sanıym,
kartnı yeş itip kürem.
Herbir sayragan kuş bılbıl,
gül - herbir usken ülen!

5.
Uçak urını kibik her tüş
Baskaç tabannı pişire!Her
taraf – İlime bulgan burıçnı
iske tüşire.

6.
...Üsti gine kül ütkennin
tirile ut - ür gine!
Her sulışm bir cır munda
vakit tap, kayt, yür gine!

Türkiye Türkçesiyle:

MEMLEKETİM

1.
Bilirim, güneş altında var
Öyle şifalı yerler:
Saplasan çubuk toprağına
Işıldayıp çıkar yapraklar!

2.
Benim de var kendim için
Böyle bir yer- memleketim:
Dua inmiş her köşesinden
Pınarlar çıkar onun!

3.
Oraya dönsem - göz değişir,
Görmem fakirliğini de...
Kara düşünceye yer yok,
Nur dolunca gönlüne!

4.
Sıçan ateşini ocak sanırım,
İhtiyarı genç olarak görürüm.
Her öten kuş bülbül,
Gül her biten ot!

5.
Ocak yeri gibi her köşe,
Basınca, ayağı pişirir!
Her taraf- ülkeme olan
Borcu hatırlatır.

6.
...Sadece üstü küldür geçmişin,
Canlanır ateş, üfle sadece!
Her nefesin bir türkü burada
Vakit bul, gel, yürü sadece!

MÜDERRİS EGLEMOV

(Zey, 1946) Kazan Devlet Üniversitesi'nde okudu. Öğretmenlik, gazete ve dergi yazarlığı yaptı. Kıngırav, Yörek, Kileçekke Kaytuv gibi şiir kitapları bulunmaktadır.

AY YAKTIRA, YULDIZLAR YANA

1.
Sagışlı tün. Üste - zenger kükte
Ay yaktıra, yuldızlar yana...
Hem kitesi kile çiksizlikke -
İn ahırgı yuldızga taba...

2.
Sagışlı tün. Zenger külde - tüpte
Ay yaktıra, yuldızlar yana...
Sikiresi kile mengilikke
-İn ahırgı yuldızga taba...

Türkiye Türkçesiyle:

AY PARLAR, YILDIZLAR YANAR…

1.
Hüzünlü gece. Üstte, mavi gökte
Ay parlar, yıldızlar yanar...
Ve gitmek istenir sonsuzluğa,
En sonuncu yıldıza doğru...

2.
Hüzünlü gece. Mavi gölde, derinde,
Ay parlar, yıldızlar yanar...
Atlamak istenir sonsuzluğa
En sonuncu yıldıza doğru...

ZİNNUR MANSUROV

(Mamadış, 1949) Kazan Devlet Üniversitesi'nde okudu. Vatanım Tataristan gazetesi yazı işlerinde, Tataristan radyosunda çalıştı. Okuldayken şiirler yazmaya başladı. Kul Birem, Yoz Suvı yayımlanmış şiir kitaplarıdır.

METRÜŞKE

1.
Malay çağım. Öyde şav-şuv.
Gacep heber bizge Kor'en cibergenner
Sibirden şuşı izgi kitap bilen sabıy canga
Gomir buyı açılmaslık sir ingen.

2.
Kardeşimnin songı isen yadkarine
avlak kiçte nice tapkır tartıldım.
"Resim nerin izleştirip utırganda,
kötilmegen kürinişke tap buldun.

3.
Seyir tabış, siskendirip, önsiz itti,
uynak malay evirildi me'ysuske.
...İndi mine nice yıllar iste tora iski
Koren içindegi...metrüşke!..

4.
Sular aktı. Çiller isti. Komnar küçti.
Yangın çıgıp, gaip buldı Koren da.
Metrüşkeler mine tagın mingiretti,
piçen çabıp, yeşil çatır korganda.

5.
Yamanatlı sörginçinin emaneti, -
hezir indi bulmıy anı ayap ta.
Gacizlenem: kıstırılgan metrüşkesi
kibip yattı iken kaysı ayetta?

6.
Küzallarga cöret item üzümçerek:
"Tımçlanıp, Tenribizge kayt, kişi!...
Korendegi nindiy bitni bilgilegen
"Tezekkerü ? "Tefekkerü ? Kaysısı?

7.
İndi hezir malay çaknım şuşı siri
hetirimni izerlikliy her töste.
Abzikayım üzi gine anlatmasını,
kürişirge nasıyp itse garişte ?!

8.
İriksizden mordar kitken ırudaşım
yazgan bulsa öç kine süz, öç kine!
Metrüşkenin uçımdagı çeçekleri yava
tösli levhilmehfüz östine...

Türkiye Türkçesiyle:

LAVANTA ÇİÇEĞİ

1.
Çocukluğum. Evde bir gürültü, garip haber
Bize Kur'an göndermişler Sibirya'dan.
Bu mukaddes kitap ile çocuk kalbe
Ömür boyu söylenmeyecek bir sır girmiş.

2.
Kardeşimin son sağlam yadigârına
Sessiz gecelerde kim bilir nice defa tutuldum.
"Resim"lerine bakarak otururken,
Beklenmedik bir görüntüye rastladım.

3.
Tuhaf buluş, korkutup, sessiz bıraktı,
Yaramaz çocuk yeise düştü. ...
Kim bilir kaç yıldır akıldadır
Eski Kur'an'in içindeki... lavanta!...

4.
Sular aktı, yeller esti, kumlar göçtü,
Yangın çıktı, kayboldu Kur'an da.
Lavantalar da işte yok oldu,
Ekin biçip, yeşil çadır-kuranda.

5.
Adı çıkan sürgünün emaneti,
Şimdi ona acımak da olmaz.
Üzülürüm: kıstırılan lavantası
Kurudu gitti kim bilir hangi ayette!?

6.
Göz atmaya cür'et ederim kendimce:
"Huzur bulup Tanrı 'miza dön, insanoğlu!..
Kuran 'daki hangi sayfayı işaretlemiş
"Tezekkürü?", "Tefekkürü"? Hangisi?

7.
Şimdi çocukluğumun bu sırrı
Hatıralarımı deşiyor her düşte.
Ağabey im kendisi anlatmaz mı,
Görüşmek nasip olsa arşta?!

8.
Eli mahkum murdar giden soydaşım
Yazsa sadece üç söz, üç tane!
Lavantanın avucumdaki çiçekleri
Yağarcasına levh-i mahfuz üstüne...

KIRIM'DA TÜRK ŞİİRİ

NUMAN ÇELEBİCİHAN

(Orkapı, Büyük Sonak,1885 - 1918) Eğitim için İstanbul'a gitti. Vefa Lisesi'nde okudu. Hukuk eğitiminin ardından bağımsızlık hareketinde yer almak için Kırım'a geri döndü. Kırım Tatar Kurultayı'na Or bölgesi temsilcisi seçildi. Kırım Tatar Kurultayı'nın başkanı seçilmesinden iki ay sonra, Ocak 1918'de Bolşevik güçlerinin Kırım'ı ele geçirmesinin ardından tutuklandı ve idam edildi. Kırım Tatarlarının ulusal marşı Ant Etkenmen'in şairidir.

TATARLAR YURDU

1.
Qırım, Qazan, Astraxan-tatarlar yurdu
Ketti elden qul boldıq, Xaq buyurdı .
Lâle, sünbül, melevşe cavunsız soldı
Zavallı tatar xalqı da oquvsız boldı...

2.
Öldik, öldik qan, irin, topraq boldıq,
Körmezmeken tatarlıq bir onğanlıq?!
Cigit attan cığılır, düşmanlar küler,
Qolunda tizgin bolğan sofı, sekrer miner!

Yerni, kökni suv alsa, tentirep qalsaq,
Arş-ı-alâğa çıqarmız çalışsaq!

Türkiye Türkçesiyle:

TATARLARIN YURDU

1.
Kırım, Kazan, Astrahan Tatarlar yurdu
Gitti elden kul olduk, Hak buyurdu .
Lâle, sümbül, menekşe yağmursuz soldu
Zavallı Tatar halkı da okulsuz kaldı...

2.
Öldük öldük kan, irin, toprak olduk,
Görmez mi acaba tatarhk bir rahatlık?
Yiğit attan yıkılır, düşmanlar güler,
Elinde dizgin olduktan sonra zıplar biner!

Su kaplarsa, şaşırıp kalırsak,
Arş-ı âlâya çıkarız çalışırsak!"

ABDULLAH LÂTİFZÂDE

(Akmescit, 1890 -1938) İstanbul'da ve Ufa'da medrese öğrenimi gördü. Şehir ve köylerde öğretmenlik yaptı. Moskova'da Güzel Sanatlar Akademisi'nde okudu. Kırım Pedagoji Enstitüsü'nde görev yaptı. Yanı Saz isimli bir şiir kitabı ve Kırım Türklerinin edebiyat tarihi ile ilgili makaleleri bulunmaktadır.

ŞAİRNİN RUXU

1.
Ölmek içün doğmadım men... Ölmem men!
Revamı iç-ümüt, sevgi ve ışıq
Bermek içün yanğan qızıl nur sönsin?!'"
Ayaq izim bu yollardan silmem men.
Yanar eken yol sonunda al yarıq,
Nasıl ohp unutılğan can könsin?!

2.
Ölmek içün doğmadım men... Ölmem men,
Ayaq izim bu yollardan silmem men!
Bir kün sazım qoldan tüşer menim de,
Şu ömürnin küzgüsi - köz yumulır.
Topraq kiyer, ya toz olur tenim de
Bir qarınca, bir böceknin teniday,
Bir kelir, şu alemden coyulır.
Lâkin saat olsın buna küneş, an.

Kölgemni iç bu yerlerden silmem men,
Ölmek içün doğmadım men... Ölmem men!

3.
Çobanlarnın ğamh qaval sesinde
Eski qayğı, yanı ümüt ezgisin
Sınmaz sazım kâ yırlar, kâ ınranır.
Közü yaşlı öksüzlerniii yüzünde.
(İç bir yetim bundan ümüt üzmesin!)
Menim baqqan ümüt şavlem nurlanır.

Şavlemi bu yüreklerden silmem men,
Ölmek içün doğmadım men... Ölmem men!

Türkiye Türkçsiyle

ŞAİRİN RUHU

1.
Ölmek için doğmadım ben.... Ölmem ben!
Reva mı hiç umut, sevgi ve ışık
Vermek için yanan kızıl nur sönsün?!
Ayak izimi bu yollardan silmem ben.
Yanarken yol sonunda kırmızı ışık,
Nasıl olsun da unutulan can kabullensin?!

2.
Ölmek için doğmadım ben... Ölmem ben,
Ayak izimi bu yollardan silmem ben!
Bir gün sazım elden düşer benim de,
Şu ömrün aynası - göz yumulur.
Toprak giyer, ya toz olur tenim de
Bir karınca, böceğin teni gibi,
Bir gelir, şu alemden kaybolur.
Lâkin şahit olsun buna güneş, an.

Gölgemi hiç bu yerden silmem ben
Ölmek için doğmadım ben... Ölmem ben!

3.
Çobanların gamlı kaval sesinde
Eski kaygı, yeni umut ezgisini
Kırılmayan sazım kâh çalar, kâh inler.
Gözü yaşlı öksüzlerin yüzünde.
(Hiç bir yetim bundan ümüdünü kesmesin!)
Benim bakan umut şavlem nurlanır.

Şavlemi bu yüreklerden silmem ben,
Ölmek için doğmadım ben...Ölmem ben!

ŞAMİL ALAATDİN

(Mahuldür, 1912-1996) Bahçesaray'daki yedi yıllık okula girdi. Burada bütün Kırım'da tanınan Yahya Bayburtlu isimli dil ve edebiyat hocasından ders alma imkânı buldu. Kırım Türk Edebiyatının önemli şairlerindendir. Elmaz, Çocuş Oğlu, Teselli, Çoraçıqlar ve Teselli isimli kitapları çıktı.

ANA

1.
Uzaq köyde asret çeke ana.
Kence oğlum körmek istey.
Qapuğa çıqa, öküne yana.
Yolculardan taze xaber bekley.

2.
Mektup kele - kene öpke, qayğı,
Sağlığımnı soray garip, menden.
"Kel,, oğlum!Yaqında kel-ket, aydı,
Bugün sağım, yolcum men tezden...

3.
Bağrıma oq kibi qadala sözleri.
Ne yaptım men, deyim, anamnı muğayttım!
Ögümde canlana omfı saf közleri...
Aqılsız oldım men. Qalbine dert qattım.
……
4.
Ana, safıa keldim, güzel ana,
Baqsa, mjde ketirdim sana!
Qasavetlendinmi, yandınmı mana?
Kör, bağrımda senin ışığın yana!

Türkiye Türkçesiyle:

ANA

1.
Uzak köyde hasret çeker ana.
Genç oğlunu görmek ister.
Kapıya çıkar, önüne bakar.
Yolculardan taze haber sorar.

2.
Mektup gelir - gene öfke, kaygı,
Sağlığımı sorar yine zavallı benden.
Gel oğlum!Yakında gel de git, haydi,
Bugün sağım, yolcuyum yakında...

3.
Bağrıma ok gibi takılır sözleri.
Ne yaptım ben, diyorum, annemi üzdüm!
Önünde canlanır onun saf gözleri...
Akılsızdım ben. Kalbine dert kattım.
……..
4.
İşte, sana geldim, güzel ana,
Bak, müjde getirdim sana!,
Kasvettendin mi, yandın mı bana?
Gör, bağrımda senin ışığın yanar!

YUNUS TEMİRKAYA

(Kırım, Akyar Urkusta kasabası, 1915-) Fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. 1935 yılında Yalta Kırım tatar okulunu bitirdi. Kırım ve Özbekistan'da öğretmenlik yaptı. Kırım edebiyatının önemli şairlerindendir.

TUVĞAN TİL

1.
Men seni kiçkene bir sabiy ekende,
Öz tuvğan anamdan eşitip bildim.
Baş yazım - taqdirim, yür aldğa degende,
Seniñnen göñülden xoşlanıp küldim.

2.
Sen oldıñ tuvgañ til, sen oldıñ yırımnı,
Mulâyim ezgiñnen tasvirlep bergen.
İç kimse bilmegen eñ gizli sırımnı,
Şeñ ömür yoluna yırnen söylegen.

3.
Bayramnı, meclisni, quvançlı künlerni,
Daima seniñnen qarşılap aldım.
Ömürni, baarni, çeçekler, güllerni,
Deliqan çağımda yırlap ozğardım.

4.
Ür Vatan bağrında feraxnen kezgende,
Sen oldıñ vicdanım, namusım, arım.
Acuwsız aç ecel bağrımnı ezgende,
Tuvğan til! Kene de men seni añarım.

Türkiye Türkçesiyle

ANA DİLİ

1.
Ben seni küçük bir çocukken,
Öz annemden işitip öğrendim.
Başımın yazısı, takdirim, yürü ileri deyince,
Seninle gönülden hoşlanıp güldüm.

2.
Sen oldun ana dilim, sen oldun türkümü,
Mülayim bir ezgiyle tasvir ederek veren.
Hiç kimsenin bilmediği en gizli sırrımı,
Neşeli hayat için türküyle söyleyen.

3.
Bayramı, meclisi, neşeli günleri,
Daima seninle karşıladım.
Hayatı, baharı, çiçekleri, gülleri,
Delikanlı çağımda türkü söyleyerek geçirdim.

4.
Hür vatanın bağrında ferah bir şekilde gezerken,
Sen oldun vicdanım, namusum, arım.
Acımasız aç ecel bağrımı ezerken, Ana dilim!
Gene de ben seni arılarım.

BİLAL MAMBET

(Koz, 1935-) Sürgün yıllarını Semerkant'ın Kiçikmin Köyünde geçirdi. Semerkand Ticaret Enstitüsü'nü bitirdi. Gazetecilik yaptı. 1990'da anavatana döndü. Dostluk, Kırım gazetelerinde çalıştı. Şiirlerinin çoğu bestelendi. Papiy Gölü, Meliha'nın Tayçığı, Ali ve Ayuv, Kon Ozornoy yayımlanmış eserleridir.

AĞARMIŞ

"Türkiye Türkçesiyle"

Ağarmışın eteğinde bulundum
Eski Kırım, kadîm payitaht şehir.
Ben çok yurdim, öz canıma kılındım,
Hisseder, kalbime yakın bir yer.

Muhammed Giray'ın devri canlandı.
Gözümün önünde, yandım, tutuştum.
Sanki dağ yamacı, tekrar yaslandı,
Düşünce sardı, duymaz dağ aşkımı,

Bir vakitler büyük devlet payitahtı olan şehir,
Bugün ayak altında.
Nefret, gadap yüreğimde ateş yaktı,
Kelmeşekler rengini bozdu, bastı da,
Nerde o han kurmuş dilber o kale,

Ağarmış yamacın, bezenmiş binanın.
Nerde halkım, tüsün saklayan mahalle,
Düşünürüm yüreğim hep yanar.
Geçmişten hatıra tek bir ağarmış.
Onun da bağrını yad eller deşmiş,

Ağaçlar bakımsız, orman sararmış,
Ağarmışı kemirdiler, deştiler:
Eski Kırım, eski diyen adın var,
Çok aradım eski bir şey bulmaya.
Nerde o saraylar, halk kurmuş azbar?

Mecbur oldum, ruhtan düşüp, dönmeye.
Lakin artık senden çok uzak gitmem
Gitsem bile takdir yolun bağlarım
Bu yerlerden hamiyetsiz hiç de ötmem,
Seninle güler, seninle ağlarım.

ŞERYAN ALİ

(Akmescit/Camal köyü, 1937-) Taşkent Devlet Pedagoji Enstitüsü Tarih Filoloji Fakültesi'nden mezun oldu. Köy okullarında öğretmenlik yaptı. Mahallî gazetelerde yazı yazdı. Bazı şiirleri bestelendi. Şiirleri Ömür Dalgaları, Çağala, Asıdaşım, Sırdaşım, Esli Dünya Arasında kitaplarında toplandı.

DEMİR TEREKLER

Bir mucize kördim Azerbaycan da
Terekler bir-birin elinden tutaqan.
Bağlanıp kektenler bir ten,bir canday,
Yalingizhq neligin olar unutqam

Adı qizil terek ve ya da demir,
Ne ise, bilgenge, tabiat dersi.
Tesadüfty değil, Allahtan emir,
Dostalırm, tereke dönemiz, dersin.

Şu demir terekler-ebediy Türküm,
Bizlerge benziyemi, demir terekler?
Ya, olarda ibret duyami Türkim
Birlik, birlik!-deymi demir terekler!

Terekler terekten küç ala, nasıl,
Yürekler yürekten küz ala, nasıl!
Orhun-Enasaynın taş yazısınday,
Şiirimizin yekesekten kuç asıl...

ŞAKİR SELİM

(Akşeyh, 1942 – 2008) Sürgün nedeniyle çocukluğunu önce Özbekistan'nın Cambay kasabasında, Taşkent'te sürdürdü. Semerkant Üniversitesi Filoloji Fakültesi Rus Dili Bölümü'nde okudu. Akbardak, Duygularım, Sevgi Alevi, Uyanuv, Yellerni Dinle ve Kırım'da Tüşünce adlı şiir kitapları bulunmaktadır.

BAGÇA SARAY

1.
Yeşil çaplar arasında esken yelin
Tar soqaqlı maallederde kimni aray?
Niçün qurıp qaldı "Sırlı Çeşme'lerin?
Söyle mana, Bağçasaray, Bağçasaray.

2.
"Çürük-Suvmn" boylarında tamir atqan
Selbilerin niçün ösmey, niçün qavray?
Otuz eki Ay-yıldızın qayda batqan?
Söyle mana, Bağçasaray, Bağçasaray.

3.
Yigirminci asırdan da merametsiz
Bir asırnı kördimeken bu Xansaray?
Tarixında oldımı yıl dert - zametsiz?
Söyle mana, Bağçasaray, Bağçasaray.

4.
Beftanlardan qamburayğan qutsız kibi
Alçaq-campik evder kimden imdat soray?
Kimler edi bu cvlcrnin öz saibi?
Söyle mana, Bağçasaray, Bağçasaray….

Türkiye Türkçesiyle

BAHÇESARAY

1.
Yeşil yamaçlar arasında esen yelin
Dar sokaktı mahallelerde kimi arar?
Niçin kuruyup kaldı "Sırlı Çeşmeler "in?
Söyle bana Bahçesaray, Bahçesaray.

2.
"Çürük su "yun boylarında kök salmış
Selvilerin niçin büyümez, niçin kurur?
Otuz iki ay yıldızın nerede batmış?
Söyle bana Bahçesaray, Bahçesaray.

3.
Yirminci asırdan da merhametsiz
Bir asrı gördü mü acaba bu Hansaray?
Tarihinde yıl oldu mu dert-zahmetsiz?
Söyle bana Bahçesaray, Bahçesaray.

4.
Bühtanlardan kamburlaşmış bahtsız gibi
Alçak basık evler kimden imdat sorar?
Kimler idi bu evlerin öz sahibi?
Söyle bana Bahçesaray, Bahçesaray.

VALERİ BASIROV

(Sama, 1947 -) Moskova'da öğrenim gördü. Kırım edebiyatının önemli şairleirnden biri olup nesir türlerinde de eserler vermiştir. Daire, Basqıç, Tan Çıgının Nefesi gibi şiir kitapları bulunmaktadır.

DİNLE MENİ

1.
Dinle meni, dinle, tuvğanım,
Tumanlı pencere ve qalbke
Sakinden küz gecesinde
Unutilğ an naziklik urula.

2.
Çabik-çabik söndüreyik ekimiz
Şamdandaki ateşnin baqışim.
Senmenden çoq uzaq yerdesin,
Sesin iriy, kete boşluqlarğa.

Türkiye Türkçesiyle:

DİNLE BENÎ

1.
Dinle beni, dinle, kardeşim,
Dumanlı pencere ve kalbe
Sakince bir güz gecesinde
Unutulmuş nezaket vuruluyor.

2.
Çabuk çabuk söndürelim ikimiz
Şamdandaki ateşin bakışını.
Sen benden çok uzak bir yerdesin,
Sesin eriyor, gidiyor boşluklara

YUNUS KANDIM

(Akkurgan, 1959 -)Taşkent Devlet Pedagoji Enstitüsü'nün Kırım Tatar Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. Gazetecilik yaptı. 1989'da ailesi ile birlikte Vatanı Kırım'a yerleşti. Gazeteciliğe burada da devam etti. Şiirleri Bütün Xalqlar Uludır, Qarılğaçlar, Sen Defuzlerge Benzeysm, Sarı An kitaplarında toplandı.

XAN CAMİ LEVXALARI

1.
Eski taşlar, basamaqlar, minareler
Tilgc kirşe aytırlarmı derlerini?
Oqulmayıp qalğan Quran sureleri
Tiriltirmi, quraqşığan leblerimni?

2.
Minareler dersin cayıq qollarım,
İmdat soray bağın taş köklerden.
Duva ete: "Padişalar! Ballarım
Ateş açıp, yanmasmlar cenklerde...

3.
Minarege köterile çalbaş rüzgâr,
Yalı bom-boş, cami bom-boş, ağlay yollar.
Çağalalar taş kesıle, tmçlanalar,
Namaz qılmaq içün kele yaş dalgalar.

Türkiye Türkçesiyle:

HAN CAMİİNİN LEVHALARI

1.
Eski taşlar, basamaklar, minareler
Dile gelse söylerler mi dertlerini?
Okunmadan kalan Kur 'an sureleri
Diriltir mi kurumuş dudaklarımı?

2.
Minareler sanki yayılmış kollarım,
Yardım istiyor bağrı taş gökleerden.
Dua ediyor, "Padişahlar!Evlâtlarım
Ateş açıp, yanmasmlar savaşlarda...

3.
Minareye yükseliyor kır başlı rüzgâr,
Sahil bomboş, cami bomboş, ağlıyor yollar.
Martılar taş kesiliyor, dinleniyorlar,
Namaz kılmak için geliyor genç dalgalar.

KERKÜK'TE TÜRK ŞİİRİ

BEDRÎ

(Kerkük, 1743 -1821) Asıl adının Mustafa veya Mustafa Bedreddin'dir. Kerkük'ün en tanınmış şairlerindendir. Şiirleri Kerkük ağzının zevk ve ahengini ortaya koyması bakımından ilgi çekicidir. Şiirleri bir divanda toplanmıştır. Ayrıca Aşk Risalesi, Mirâc-ı Nebî isimli iki eseri daha vardır.

GAZEL

1.
Hicr-i gamdan etdimse bin âh
Gördüm cemâlin elhamdülillah

2.
Aşkından ey meh gelmem feragat
Kıldımsa şekva estağfirullâh

3.
Ol pâkin her çeşm-i bedden
Ta'vîzi olsun bir kulhüvellâh

4.
Büzürg-i aşka yokdur ilâcım
Canım alursan elhükmülillâh

4.
Ey şâh-ı hûbân bir merhamet kıl
Bir kez de olgil hâlimden agâh

5.
Ya vasi göster ya canım al
Tâ cümle malûm olsun da kûtâh

Nesir Diliyle:

1.Ayrılığın derdinden bin âh ettiysem de Allah'a şükür yüzünü gördüm.

2.Ey ay yüzlü aşkından vazgeçmem. Şüphe ettiysem estağfirullâh.

3.O tertemizin her kem gözden bedeli olsun bir "kulhüvellâh".

4.Aşkın ululuğuna ilacım yoktur. Canımı alsan da "hüküm Allah'ındır.

5.Ey güzellerin şahı, birazcık merhamet et de, bir kez olsun hâlimden haberdar ol.

6.Ya kavuştur yahut da canımı al; ta ki kısaca her şey belli olsun.

MEHMED ES'AD ERBÎLÎ

(Erbil 1847 - Menemen, 1930) Babası Erbil'de bulunan Hâlîdî tekkesinden postnişîn Şeyh Muhammed Said en-Nakşibendî el-Hâlidî'dir. Kendisi de daha çok Şeyh Es'ad olarak tanınmıştır. Zahirî ilim tahsilinden sonra Nakşibendî tarikatına intisap etti. İstanbul'a gitti. Müderrislik ve şeyhlik yaptı. Arapça, Farsça ve Türkçe yazılmış şiirlerinin yer aldığı Divan'ı vardır.

GAZEL

1.
Senin aşkında Mecnûn'um ve likin iştiharım yok
Demâdem dâğ-ı hasretle figandan başka kârım yok

2.
Metâ-ı lütfunu almak için sermayesiz geldim
O dürlü bir rehî-destim ki hattâ ihtiyarını yok

3.
Ne ilin ü marifet verdin ne câh u menkıbe t yâ rab
Bi-hamdillah ki bir zerre medâr-ı iftiharım yok

4.
Benî nev'-i beşer resminde ancak bir heyûlâ var
Cihanda kâm alırdım ben olaydı ger o varım yok

5.
Ne darım var benim Es'ad ne de meyl-i diyarım var
Cemâl-i yârdan başka diğer bir intizârım yok

Nesir Diliyle:

1. Senin aşkınla Mecnun gibiyim, deli gibiyim, fakat şöhretim yok. Bu durumum başkaları tarafından bilinmiyor. Senin hasretinin yarasıyla her an feryat etmekten başka bir işim yok.

2.Senin lütfunla nail olabilmek için eli boş geldim. Elim o kadar boş ki ihtiyarım, seçme durumum bile yok.

3.Ya Rab, bana ne ilim ne ma'rifet, ne de makam ve mevkî verdin. Allah'a şükürler olsun ki, kendisiyle övünebileceğim bir şeyim yok.

4.İnsan suretinde ancak bir cesedim var. Varlığım olsaydı ben dünyada zevk sürerdim, fakat bir şeyim yok. Varlık iddiasından uzağım.

5.Es'ad benim ne bir yurdum ne de gitmeyi istediğim bir yer var. Dostum, sevgilinin güzelliğinden başka bir beklediğim yok.

ESAD NAİB

(Kerkük, 1900 - Bağdat, 1992) Rüşdiye ve idâdî (lise) mekteplarini bitirdi. Öğretmenlik yaptı. Irak Türkmen edebiyatında yirminci yüzyılda yetişen en güçlü ve en verimli şairlerden biridir. Kendine has bir şiir dili vardır. Şiir ve yazılarını ilk olarak Necme daha sonra Kerkük, Afâk, Beşir ve Kardaşlık gibi gazete ve mecmualarda yayımlamıştır. Kerkük Nükteleri, Zamanın Eli, Yapraklar yayımlanmış eserleridir.

BAHÇEMİZ

Bizim evin bahçesi her vakit sanki bahar
Ondan hoş yer bulamam ararsam her ne kadar

Hele ne güzelleşir tomurcuklar açıkta
Elma armut portakal zerdali şeftali nar

Vermekte o her mevsim çiçekler demet demet
Nergis süsen karanfil krizantem goncalar

Cana yakın seslerle dalda öten kuşların
İçinde kanarya var sığırcık var bülbül var

Şadırvandan akan su o kadar tatlıdır ki
Arılar da gelerek içmek için yol arar

Taraf taraf uçuşur çeşit çeşit kelebek
Bazı pembe mor sarı bazı beyaz sanki kar

Her ciheti donatan rengârenk bitkileri
Tan ağarırken okşar ince latif bir rüzgâr

Uykudan kalkınca ben koşarım bu bahçeye
Bütün bu güzellikler her gün beni selamlar

EY SÂKÎ

Ey sâkî bade sun erenler içsin
Sana geçer ancak nâzımız bizim
Bahar gibi zevkle sayende geçsin
Güzümüz kışımız yazımız bizim

Gönülden içelim aşk şarâbını
Okumuşuz biz de Hak kitabını
Biliriz lütfunu hem hesabını
Herkese açılmaz razımız bizim

Başımızda esen başka havadır
Hasta gönlümüze bade devadır
Nağmemizi dinle o da nevadır
Hep bu telden öter sazımız bizim

SAİT BESİM DEMİRCİ

(Kerkük, 1902 - 1965) Bağdat'ta öğretmen okulunu bitirdi. Kerkük'te çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. Irak Türkmen edebiyatı muasır şairler arasında ilgi çeken önemli bir isimdir. Şiirleri Kardaşlık dergisinde yayımlanmıştır.

KERKÜK KALESİ

Kızıl bir yığın toprak köhne yıkık bir dıvar
Burada her adımda târihten macera var
Babil'den Neyneva'ya kanat germişti bir gün
Şimdi bir harâbezârdır işte onun için ağlar

Evet harâbezârdır dün ne kadar şen idi
Sevdalı gönüllere cân verdi fakat şimdi
Tek bir mezar görünür asırların ardından
Okunur her taşında elemli bir çok esrar

Ne kadar mağrur başlar bu yerde diz çökmüştür
Çile çeken âşıklar göz yaşları dökmüştür
Kanlı çılgın arzular duraklamış üstünde
Kim bilir daha kimlere vuslat günün sayıklar

Sorun demir kapıya neden gamlı söylesin
Hangi zâlim el aldı götürdü sevgilisin
Yaralıdır içinden âşinâsı kim idi
Sorun söyler derdini edemez onu inkâr

Fecrin pembe elleri dağıtırsa sisleri
Nurlu kanatlarıyle okşar elbet hisleri
Neş'e başlar her yerde gölgelenir ağaçlar
Yine hayât yine ses ufuktan ufka kadar

TEVFİK CELAL ORHAN

(Köysancak/Erbil, 1905 - Kerkük, 1981) Kerkük İlmiye Mektebi'nde okudu. Devlet memuru olarak çalıştı. Başlangıçta divan edebiyatının etkisinde kaldı. Daha sonra hececileri benimsedi. Sade dil anlatımına bağlı olarak şiirler yazdı. Şiirleri Beşir ve Kardaşlık dergilerinde yayımlandı.

MAĞRUR GÜZEL

Güzellikle öğürüne, körpe kuzu eline nâz
Sende bu hak vergisi ömür boyunca kalmaz

Senin de omuzun çöker senin de benzin solar
Ağarır al hin saçlar ruhuna kasvet dolar

Elin ayağın titrer donar kanın damarda
Göz yaşınla kalırsın baş başa bir kenarda

Artık seni soran yok yolunu bekleyen yok
Arkana haykırırsın sesini dinleyen yok

Ölen aşka ağıtlar düzersin ince ince
Sevgilisiz sevgisiz bir köşeye sinince

Göklere yükselen her âh tan meded umarsın
Buz gibi bir yatakta gözlerini yumarsın

Uğraşma pek boş yere güneş nefesle sönmez
Akan ırmaklar gibi giden gün geri dönmez

Ömrünün defterinden çevirdiğin yaprağa
Baktıkça hep dalarsın ırağa., âh ırağa

Fırsat bu gençliğinden paycağm her neyse al
Kaderden aydın günler felekten geceler çal

NESRİN ERBİL

(Erbil, 1934-) Bir süre okula devam etti ise de hastalığı yüzünden tahsilini yarıda bıraktı. Kendi kendini yetiştirdi. 1960 sonrasında, Irak'ta gelişen yeni Türk edebiyatı ve serbest şiir akımının en önde gelen temsilcilerinden biridir. Şiirlerinin çoğunu "Kardaşlık" dergisinde yayımlamıştır. Şiirleri Deniz Rüyası kitabında toplandı.

GÖLGELER

Nereye perişan ömrüm, nereye
Yılların sırrını öğrenmeye mi?
Sığınsın teknemiz bir iskeleye
Unutsun birlikte derdi, elemi,
Gidelim, gölgemiz kalsın geriye
Gidelim, çilemiz birdir çekmeli.

Dünya, lâmban neden bu kadar sönük?
Yıldızların snmüş, rüzgâr uykulu
Gece savrulmada, rüyalar bir yük
Bütün gözler yaşlı, gözler buğulu.
Dalların kırılmış, yapraklar dökük
Yolların esrarlı, esrar korkulu.

Şarkılar âlemli, ney dokunaklı
Kaçmış eski şevki hislerimizin.
Here nağmede ayrı bir elem saklı
Uçmada şenliği gençliğimizin.
Hayâller ufkumda saklı bir yalı
Güler ortasında ıssız denizin.

Gezdik şu âlemi, gördük beraber
Çökmede dünyayı dik tutan çata
Düşlere sığmaz olmuş geceler
Gölgeler ardına kattık hayatı.
Gölgeler silmezmiş her şeyi meğer
Çökermiş birden ömür saltanatı.

Işık uzaklarda parlar, yol uzun
Günlerin ardından esiyor rüzgâr
Mânası çözüldü artık sonsuzun
Uzadı bir âh!kadar duygular.
Ardı kesilmede son uykumuzun
Harabe dibine yığıldı yıllar.

ERŞAT HÜRMÜZLÜ

(Kerkük, 1943 -) Bağdat Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Sigortacılık yaptı. Bağdat Radyosu'nda çalıştı. Şiirlerinde sade bir dil kullandı. Şiirin yanı sıra denemeler de yazdı. Kardaşlık ile Türk Kültürü dergilerinde yayımlanmış çok sayıda şiir ve denemeleri vardır.

SİTEM

Benim bir sevgilim var beni bırakmaz sandım
Eski aşk masalıyla ruhum uyuşup kandım
Beni bir gün terk etti, nafile çok sızlandım

Beni artık almadı, kucaklamadı o yâr
Dört etrafımı sardı bana kıyan bed ağyar

Gözünde ışıldayan o güzellik yıldızı
Bırakmıştır gönlümde ucu bitmez bir sızı
Ah ne şirindi o yâr, ateş rengiydi yüzü

Kurbanım o yüzdeki ziyalar saçan aya
Onu asla değişmem mülke tahta saraya

Ey şimdi uzaklardan beni gözleyen cânân
Bana eller acıdı n'olur biraz sen de yan
Sana tek armağanım kalbimde çarpışan kan

İstersen al kanımı koyulaşsın al tütün
Yeter bana dikersen mezarıma bir gülün

Seninle başlar tarih, beni sığamaz mısın?
Birgün gelir de bitsem söyle acımaz mısın?
Benim bu dertlerime sen hiç ağlamaz mısın?

Ey vefasız sevgili ben hep seni beklerim
Yıldızını arıyor gökte gözbebeklerim

Bizce mânâsı yoktur zamanın bu dünyanın
Bir kıpırda yerinden bekliyorum o anısı
Sana bahşedecektir sevgilim kanın, canın

Sen vefalı olsaydın bu yola mı sapardım?
Tanrı din vermeseydi yalnız sana tapardım.

OSMAN MAZLUM

(Kerkük, 1975-1995)Bağdat Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Bağdat, Kerkük ve Süleymaniye gibi Irak'ın çeşitli şehirlerinde adliye başkatipliği görevlerinde bulundu. Divan edebiyatı geleneğine bağlı bir şairdir. Ayrıca Hoyratlarıyla da tanınmaktadır. Kerkük Hoyratları, Gönlümün Defterinden, Abdin, (ağıt), Horozla Hasbihâl yayımlanmış eserleridir.

GAZEL

Zülfün sararıp teller zer derdine düştü
Inceldi belin kaldı kemer derdine düştü

Her sözde sana ben şekerim söylediğimden
Bîçâre gönül yandı şeker derdine düştü

Bağbân uyudu, hâr büyüdü oldu sitemkâr
Gül açmadı, bülbül de seher derdine düştü

Kâfir isen ey kaşları hûnrîz ol İslâm
Uftâdelerin hepsi ciğer derdine düştü

Mazlum okumak istedi ol mushaf-ı hüsnün
Hayran olarak zîr ü zeber derdine düşlü

NİHAT AKKOYUNLU

(Kerkük, 1938 -) Öğretmen okulundan mezun oldu. Kerkük'ün çeşitli okullarında öğretmenlik yaptı. Serbest şiirle edebiyat alanına girdi. Sade, zorlamasız ve içinden geldiği gibi yazarak, kendine özgü bir üslup kazandı. Ayrıca hoyrat ve mani dörtlükleri de yazdı. Şiirlerini Beşir, Toprak ve Kardaşlık dergilerinde

KUTSAL GÜN

Bir gün olur yeşerir dağlar obalar
Hep ışık saçar gökler taşlar kayalar

Bir gün olur kurulur toylar düğünler
Güneş batmaz geçer gecesiz bu günler

Bir gün olur çok parlak bir güneş doğar
Körler yarasaları albızı boğar

Bir gün olur elenir gökten melekler
Gerçek olur bitmez tükenmez dilekler

İşte o gün elbette bir gün gelecek
Şahlanan ülkümle ülkem gülecek

UYARI

Allah'ı zikreyleyen ıslâh olur
Tanrı'ya bel bağlayan iflah olur
Nafile olmaz işi murtâh olur

Rabb'ine ey kul sen eyle hep duâ
Yan geçer yenmez seni hiç beddua

Taşıbaştan o kutsal ülküleri
Reddeyyi susturdu Hakk ilkeleri
Vardın aştın sen nice ülkeleri

Kim demiş ki ne gezer bizde imân
Vurur her an bu tele düşman inan

Koru artık bu imânla kendini
Rahmeti çoktur tutarsan bu dini
Var ol her an bulsun gaylet haddini

Viran olmaz güzel yurdun cân bulur
Sen bir göz at tarihine ne olur.

SALÂH NEVRES

(Kerkük, 1941 -) Kerkük'te Öğretmen Okulu'nu bitirdi. Çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. Yeni şiir anlayışının en hararetli savunucusu oldu. Serbest şiirde Irak Türklerinin şairleri arasında ön plana çıktı. Ayrıca halk için sahne oyunları yazdı. Aynadaki Zaman, Uzaktan Geliyorum, Pencere yayımlanmış şiir kitaplarıdır.

Şİ'RİM

Benim şi'rim Lâtin soylu değildir
Seçkinlere özgü huylu değildir
Karma dilli uzun boylu değildir
Yelken açmaz ortaçağın bahrine

Ritim ahenk simge mecaz iyimser
Mısralar da kafiye de gülümser
Serbest hece şöyle özgür serbeser
Yüz çevirmez imgelerin sihrine

Tekil değil çoğul için söz arar
Gerçek için hep gelinlik kız arar
Hem de fizik ötesinde iz arar
Damgalanmaz akımcının mührüne

MUSTAFA ZİYA

(Kerkük, 1959-) Süleymaniye Üniversitesi Jeoloji Bölümü'nü bitirdi. Öğretim üyesi olarak görev aldı. Türkçeyi kendi çevresi, ailesi ve yakınlarından aldığı özel derslerle öğrenmeye çalıştı. Başarılı bir şiir dili oluşturdu. Çağdaş Türkmen edebiyatçıları arasında önde gelen bir isim oldu. Altun Çiçek, Gönül Parçaları, Bağdat, Koşuklar, Bayatılar ve Hoyratlar yayımlanmış eserleridir.

OLSUN

Bu gönül senin için
Yıllarca yandı kaldı
Allah da razı olmaz
Yarattığı köz olsun

Ya gel içinde ısın
Ya da vazgeç buz olsun

Sana seçtim dünyanın
En parlak renklerini
Hiç birine kanmadın
Solsun o da boz olsun

İlk baharları geçti
Beklemekle ömrümün
Artık o da dönmesin
O da, o da güz olsun

ŞEMSETTİN KÜZECİ

(Kerkük, 1965 -) Musul Üniversitesi Spor Akademisi'ni bitirdi. Kerkük'te beden eğitimi öğretmenliği yaptı. Kerkük TV'sinde ve Bağdat Radyosu Türkmence Bölümü'nde programlar hazırlayıp sundu Bağdat'ta yayınlanan Yurt Gazetesi, Birlik Sesi ve Kardaşlık dergilerinde yazıları yayınladı. Şehit Kemal Ömer Beg, İki Gönül, Suçum Türk Olmaktır, Türkün Sesi, Kerkük Soykırımlar yayımlanmış eserleridir.

KERKÜKLÜYÜM TÜRKMEN'İM

Ben Kerküklü ozanım
Kanla şiir yazarım
Susturmayın ezanım
Kerküklüyüm Türkmen'im

Gürgürbaba çırağım
Al sancaktır bayrağım
Kurutmayın kaynağım
Kerküklüyüm Türkmen'im

Oğuzdur soyum benim
Türkmen'dir huyum benim
Ne güzel toyum benim
Kerküklüyüm Türkmen'im

Millete aşk eken ben
Yad kolunu büken ben
Gökten yıldız söken ben
Kerküklüyüm Türkmen'im

Hoyrattır hecem benim
Gündüzdür gecem benim
Fuzulî hocam benim
Kerküklüyüm Türkmen'im

Köylü şehirli benim
Türk'tür atan damarım
Haktan dönmez erim
Kerküklüyüm Türkmen'im

Özgürlüktür amacım
Millet büyük inancım
Vatanperver baş tacım
Kerküklüyüm Türkmen'im

Yüreğimde sızım var
Tarihlerde izim var
Kocaman bir mazim var
Kerküklüyüm Türkmen'im

Türklüğün unvanıyım
Sevginin vicdanıyım
Oğuzun al kanıyım
Kerküklüyüm Türkmen'im

KAYNAKÇA

Abdülkadir İnan, Çağatay Edebiyatı, Türk Dünyası El Kitabı, Ankara, 1992.

Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, C. 5, İstanbul,1997.

Ata Terzibaşı, Kerkük Şairleri, İstanbul, 2013.

Emek Üşenmez, Yeni Özbek Edebiyatı, Ankara, 2013.

Fikret Türkmen, Gurbandurdı Geldiev, Türkmen Şiir Antolojisi, Ankara, 1995.

Metin Akar/S. Deniz/F. Bilecik, Türk Dünyası Çağdaş Edebiyatı, İstanbul, 1994.

Mehmet Kara, Türk Dünyası Şiir Güldestesi, Ankara, 1993.

_____, Türkmen Türkçesi ve Türkmen Edebiyatı, Ankara, 1998.

Nevzat Özkan, Türk Dünyası, Kayseri 1997,

Nevzat Kösoğlu, Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları

Antolojisi, C.1-16, Ankara, 2000.

Reşit Rahmeti Arat, Türkmen Halk Edebiyatı Hakkında, Ankara, 1966.

Suphi Saatçi, Hasretin Adı Kerkük, İstanbul, 2004.

Saim Sakaoğlu/ Prof. Dr. Ali Berat Alptekin/ Esma Şimşek, Azerbaycan Âşıkları ve Halk

Şairleri Antolojisi-I (16–18. Yüzyıllar), Ankara, 2000.

Şemsettin Küzeci, Kerkük Şairleri c.1-2, Ankara, 2007.

Yavuz Akpınar/ Ferruh Ağca, Çağdaş Türk Edebiyatları-I-II., Eskişehir 2013.

Nerde görsen gönlü kırık, merhem ol
Öyle mazlum yolda kalsa, yoldaşı ol
Mahşer günü dergahına yakın ol
Ben, benlik güden kişilerden kaçtım ben işte.

Hoca Ahmet Yesevi